

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911.   Första kammaren.   Nr 32.

Tisdagen den 23 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *von Krusenstierna* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående provisorisk lönereglering för medicinalstyrelsen.

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 515, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, med anledning af herr Lundins motion, nr 80, i anledning af beslutad utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtande nr 108, lagutskottets utlåtande nr 54 äfvensom sammansatta lag- och jordbruksutskottets memorial nr 2.

Vid föredragning af sammansatta lag- och jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 3, med hemställan om anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran jordbruksutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande nr 123.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda memorial:

nr 124, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om dels väckta motioner angående norrlandsfiskarens fiske- och bostadsrätt, dels väckt motion om främjande af skärgårdsbefolkningens egnahemsrörelse, och

nr 125, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran jordbruksutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande nr 126.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 20 och 22 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af navigationsskolorna samt tre i ämnet väckta motioner.

Punkten a).

*Angående
omorganisa-
tion af
navigationss-
skolorna.*

I en till Riksdagen den 5 april 1911 aflåten, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition (nr 167) hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförsvarsärenden för samma dag föreslagit Riksdagen, bland annat, att, med indragning från och med den 1 augusti 1912 af de nuvarande navigationsskolorna i Visby, Karlshamn och Strömstad, godkänna framlagdt förslag till årlig stat för navigationsskolorna i riket, att tillämpas från och med den 1 augusti 1912.

I en inom Andra kammaren väckt motion (nr 353) hade herrar *V. Rydén* och *A. J. Christiernson* hemställt, att Riksdagen ville godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 167 med vissa ändringar.

Vidare hade, likaledes i en inom Andra kammaren väckt motion (nr 354) herr *D. Broström m. fl.* hemställt, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts förslag i hvad det afsåge bibehållande af navigationsskolor uti Västervik och Gäfle, så att landets hela navigationsundervisning blefve förlagd endast till skolor uti Göteborg, Malmö, Kalmar, Stockholm och Härnösand samt att statsutskottet måtte vidtaga de förändringar uti skolornas stat, som af denna inskränkning uti deras antal föranleddes; och därjämte att Riksdagen måtte uttala, att fullmakt icke måtte utfärdas å föreståndarebefattning, utan att densamma skulle uppehållas allenast på förordnande på viss tid, högst fem år i sänder.

Slutligen hade herr *A. Rune* i en inom samma kammare väckt motion (nr 355) föreslagit, att Riksdagen måtte med anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af navigations-

skolorna besluta, att vid hvarje af de sju föreslagna skolorna en sjökaptensklass inrättades samt att däraf föranledd ökning af anslagen till navigationsskolorna beslutades.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte med anledning af Kungl. Maj:ts ofvannämnda proposition och herrar Rydén's och Christiernson's motion nr 353 samt herr Broström's m. fl. motion nr 354 och med afslag å herr Runes motion nr 355 besluta, att, med indragning från och med den 1 augusti 1912 af de nuvarande navigationsskolorna i Visby, Karlshamn, Strömstad, Västervik och Gäfle, godkänna förslag till årlig stat för navigationsskolorna i riket, att tillämpas från och med den 1 augusti 1912, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

*Angående
omorganisa-
tion af
navigationsskolorna.
(Forts.)*

Herr Cedererantz: Frågan om en omorganisation af navigationsskolorna var, som herrarna erinra sig, före äfven vid 1910 års riksdag. Den proposition, som Kungl. Maj:t då i ämnet framlade, vann emellertid icke Riksdagens bifall. Därefter följde en förnyad utredning af frågan genom tre sakkunniga, hvilka afgävo utlåtande. Detta remitterades sedan till marinförvaltningen och kommerskollegium, och dessa båda ämbetsverk afgävo i februari i år ett gemensamt utlåtande öfver förslaget. Därefter kom Kungl. Maj:ts proposition, och nu föreligger statsutskottets utlåtande, hvilket i icke oväsentliga delar skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition.

Det är endast en punkt, rörande hvilken jag ber att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, nämligen frågan om antalet navigationsskolor.

För närvarande finnas navigationsskolor i tio städer i landet, Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand, Kalmar, Västervik, Gäfle, Strömstad, Karlshamn och Visby. De sakkunniga, om hvilka jag nyss talade, föreslogo, att af dessa de fem förstnämnda skulle bibehållas, d. v. s. navigationsskolorna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand och Kalmar. Alla de öfriga, hälften af det nuvarande antalet, skulle indragas. Marinförvaltningen och kommerskollegium ansågo, att detta var något för mycket och att en effektiv navigationsskoleundervisning äfventyrades genom en så stor indragning. Därför föreslogo myndigheterna, att åtminstone navigationsskolorna i Västervik och Gäfle skulle fortfarande bibehållas. Kungl. Maj:ts förslag gick i samma riktning. Statsutskottet har emellertid ställt sig på samma ståndpunkt som de sakkunniga och således föreslagit indragning af halfva antalet nuvarande skolor.

Jag kan icke dela den uppfattning, som statsutskottet i denna fråga uttalat, och jag anser lika med Kungl. Maj:t, att äfven navigationsskolorna i Västervik och Gäfle böra bibehållas.

En omständighet, som är af stor vikt vid afgörandet af frågan, hvar navigationsskolorna skola förläggas — i själfva verket den viktigaste synpunkten — är, att de platser, där skolorna äro belägna, erbjuda så stora garantier som möjligt, för att navigationsskolorna kunna rekryteras med fullt dugliga elever och elever

Angående
omorganisa-
tion af
navigationsskolorna.
(Forts.)

i tillräckligt antal. I det afseendet erbjuda både Gäfle och Västervik såsom förlägningsplatser för navigationsskolor mycket stora fördelar. Längs en lång sträcka af kusten i norr och söder om Västervik utbreder sig en stor skärgård, bebodd af en ganska talrik befolkning, som erbjuder det allra yppersta sjömansmaterial. Den är från barndomen van vid att vistas på sjön och är tidigt förtrogen med elementet, och några bättre förhållanden för att rekrytera en navigationsskola torde man näppeligen finna i vårt land. Men befolkningen lefver under mycket blygsamma ekonomiska förhållanden, så att om det icke finnes någon navigationsskola i närheten, kommer den nog aldrig till en sådan skola. Helt olika ställer sig saken, om navigationsskolan blir förlagd i hemorten, i Västervik. Det kostar en obetydlighet att resa dit, där stå eleverna i ständig beröring med sina hem och där lefva de mycket billigt.

Hvad jag sagt om Västervik gäller i stort sedt äfven om Gäfle. Lefnadsförhållandena äro något dyrare där än i Västervik, men säkert är, att det blir billigare att vistas i Gäfle för dem, som komma från närheten af staden, än att begifva sig till navigations-skola på annat håll.

De sakkunniga, om hvilka jag nyss talade, äro icke sympatiskt stämde för bibehållandet af dessa navigationsskolor, men de säga i alla fall i sitt utlåtande: »I öfrigt torde det mest vägande skälet för bibehållandet af ett stort antal skolor hafva varit önskvärdheten af att eleverna skulle hafva tillgång till navigationsskoleundervisning i närheten af sina hemorter». Det är samma sak, som jag nyss berörde, men sedd från en annan sida. Emellertid förringa de sakkunniga betydelsen af det skälet genom uppgiften, att en undersökning rörande elevernas hemorter under de tre sista läsåren skulle ha gifvit vid handen, att de i många fall begifva sig till mera aflägsna skolor; så t. ex. tyckte sig de sakkunniga hafva funnit, att af de sjökaptens- och styrmanselever, som hade sina hemorter i Skåne, ett mycket stort antal, till och med största delen, begifvit sig från hemorten till skolan i Gäfle. Och de sakkunniga säga: »Elevernas val af skola synes sålunda i många fall bestämmas af andra synpunkter än dess närbelägenhet till hemorten». Hvilka dessa synpunkter äro, nämna icke de sakkunniga, men äfven det är icke längre någon hemlighet, och därför ha vi att tacka två motionärer i Andra kammaren. Dessa motionärer vilja ha bort navigationsskolan i Gäfle, och därför äro de angelägna om att förringa betydelsen af det faktum, att antalet elever vid navigationsskolan i Gäfle på senare tiden varit ganska stort. »Detta», säga de, »är icke skolans förtjänst. Dessa elever hafva helt enkelt ansett Gäfle skola särdeles lämplig som undervisningsanstalt i navigation, emedan enligt deras åsikt examen vid nämnda skola, i synnerhet sjökaptensexamen, var lättare att aflägga än vid skolorna i deras hemorter.» Så nu vet man det — skänningarna resa till Gäfle, därför att det är lättare att taga sjökaptensexamen där; men detta får man väl betrakta såsom en omständighet af fullkomligt tillfällig natur, och under inga förhållanden lär

den kunna användas såsom ett argument gentemot önskvärdheten af att befolkningen i allmänhet har tillgång till navigationsskoleundervisning så nära hemorten som möjligt.

Den omständighet, som jag vidrört, har äfven varit föremål för uttalanden af andra sakkunniga, och jag ber att äfven få nämna hvad dessa yttrat i frågan. Jag syftar på de kommitterade, som utsågos genom kungl. brefvet den 15 oktober 1897 med uppdrag att afgifva yttrande angående lämpligheten af att indraga en eller flera af navigationsskolorna i riket, således just den fråga, om hvilken jag nu talar. Dessa sakkunniga voro dåvarande expeditionschefen, numera regeringsrådet Wall och kommerserådet Reh-binder, och de hade dessutom rätt att med sig adjungera flera sakkunniga. De kommo till det resultat, att de icke kunde tillstyrka indragning af någon af hittillsvarande skolor, och säga, bland annat, på tal härom: »Den nuvarande anordningen med ett större antal navigationsskolor, spridda kring våra vidsträckta kuster, syntes medföra åtskilliga beaktansvärda fördelar. De ynglingar och unga män, som sökte inträde vid navigationsskolorna, vore i de flesta fall föga bemedlade, och det vore med afseenda härå för dem en gifven fördel, ej mindre att en skola funnes ej långt från hemorten än äfven att skolor funnes i smärre städer med billiga lefnadskostnader. Men hvad kommitterade i detta sammanhang särskildt ville betona vore det intresse för sjömansyrket, som tillvaron af en navigationsskola, synnerligen i en mindre stad, framkallade och underhölle hos den omgifvande traktens yngre manliga befolkning. I en tid, då man måste lägga mycken vikt på att för sjöfartsnäringens utöfvande skaffa dugligt och tillräckligt fartygsbefäl, vore denna synpunkt förtjänt af den största uppmärksamhet.»

Denna synpunkt hafva alla dessa sakkunniga, om hvilka jag talat, ansett förtjänt af mycket stor uppmärksamhet, men det tycks icke vara fallet med statsutskottet. Statsutskottet har icke alls sysselsatt sig med denna omständighet, och detta har väckt min förvåning. Det är dock en omständighet, som enligt de sakkunnigas utredning skulle vara förtjänt af den största uppmärksamhet vid denna frågas afgörande.

Hvad Västervik särskildt beträffar, ber jag att få nämna, att marinförvaltningen och kommerskollegium säga, att navigations-skolan i Västervik är inrymd i en särdeles ändamålsenlig byggnad och disponerar öfver en rik samling instrument och annan undervisningsmateriel, att, enligt hvad skoldirektionen meddelat, denna materiel befinner sig i ypperligt skick, och att fördenskull någon nyanskaffning af sådan icke är af behofvet påkallad. Navigations-skolan i Västervik äges nu af staden.

Jag nämnde, att denna fråga var före vid 1910 års riksdag. I den skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvori Riksdagen meddelade Kungl. Maj:t, hvilket öde propositionen rönt, säger Riksdagen bland annat: »Ehuru Riksdagen på grund häråf såsom ett önskemål ville uppställa, att ett mindre antal fullständiga navigations-skolor, än Eders Kungl. Maj:t föreslagit, bibehölles, och att de

Angående
omorganisa-
tion af
navigations-
skolorna.
(Forts.)

Angående
omorganisa-
tion af
navigationsskolorna.

(Forts.)

öfriga indroges, förklarade sig dock Riksdagen icke i frågans dåvarande läge kunna bestämdt yttra sig om, i hvad mån en dylik indragning lämpligen kunde realiseras särskildt med hänsyn till den andel, respektive stadskommuner kunde hafva uti skolornas tillkomst». Hvad den andelen beträffar, så ber jag att få erinra därom, att Rikets Ständer i underdånig skrifvelse den 13 februari 1841 anhöllo, att navigationsskolor måtte inrättas i vissa städer, och meddelade, dels att erforderliga anslag till dessa skolor anvisats, dels att Ständerna vid berörda anslags medgifvande fästade det villkor, att dessa städer borde bekosta de för skolornas inrättande erforderliga hus och byggnader samt att, om de ej inom viss föreskrifven tid fullgjorde denna skyldighet, den en sådan stad tillerkända rättighet att få navigationsskola där anlagd finge efter Kungl. Maj:ts godkännande å annan stad öfverflyttas. Det är det brefvet, som grundlagt det nuvarande rättsförhållandet mellan kronan och de städer, som fått navigationsskolor. Sedermera hafva, med tillämpning af detta beslut, inrättats år 1841 navigationsskolan i Gäfve och år 1859 navigationsskolan i Västervik, sedan båda dessa städer fullgjort hvad Rikets Ständer föreskrifvit såsom villkor för de anslag, som beviljats för skolornas inrättande och underhållande. Kan det då verkligen stämma öfverens med hvad Riksdagen år 1910 uttalade att indraga dessa båda skolor? Riksdagen hejdade sig då just inför den betänkligheten, att ständerna gjort vissa offer för att få navigationsskolor, och detta i förlitande på en af staten gjord utfästelse. Någon indragning ville 1910 års Riksdag ha, men jag tror icke den åsyftade, att de skolor skulle indragas, för hvilka respektive städer uppfört särskilda byggnader.

Ser jag saken ur rent rättslig synpunkt, synes mig, att ett rättsförhållande förefinnes mellan kronan, å ena, och dessa städer hvar för sig, å andra sidan, och att staten ingalunda är berättigad att ensidigt upplösa det rättsförhållandet. Besluter staten att indraga anslagen till dessa skolor, och de dyrbara skolbyggnaderna bli onyttiga för städerna, lär det väl vara fråga om, huruvida staten kan undgå ersättningsskyldighet, om talan därom skulle väckas.

Herr talman, jag anser, att det ur synpunkten af nödvändigheten att söka skaffa dugligt och tillräckligt fartygsbefäl är af mycket stor vikt, att navigationsskolorna i Gäfve och Västervik bibehållas. Jag anser vidare, att ett beslut om dessa skolors indragning skulle stå i bestämd strid med Riksdagens år 1910 uttalade mening. Jag anser slutligen, att skolans indragning skulle utgöra en kränkning af det rättsförhållande, som förefinnes mellan staten, å ena, samt hvar och en af dessa båda städer, å den andra sidan.

På grund häraf ber jag att få yrka afslag å statsutskottets hemställan i denna punkt och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Friherre Falkenberg: Herr talman! Innan jag öfvergår till att något bemöta hvad den föregående ärade talaren sagt, anhåller jag att som hastigast få gifva en liten bild af hvad meningen är

med omorganisationen af dessa skolor. Meningen är att höja kompetensen i samband med att en ny befälsförordning utgifves. Undervisningen skulle därför utsträckas med två nya klasser, skepparklassen och en tredje maskinistklass. Eleverna i hvardera af dessa två klasser skulle erhålla undervisning endast tre månader af året, och dessa elever skulle sannolikt icke, åtminstone icke de i skepparklassen, fortsätta vidare genom skolan. Skepparklassens elever skulle egentligen blifva sådana, som föra skutor, och tredje maskinistklassens elever sådana, som under en kortare tid få en liten flyktig undervisning i enklare maskinskötsel. Man har således sedan de två stora afdelningarna, navigationsafdelningen och maskinistafdelningen. Nu består navigationsafdelningen af 10 sjökaptens- och 10 styrmansklasser. Enligt förslaget skulle den bestå af sjökaptens-, styrmans- och den nytillkomna s. k. skepparklassen. Kungl. Maj:t, de sakkunniga och utskottet äro ense om, att sjökaptensklasserna böra vara 6 och styrmansklasserna 8 till antalet. Men antalet af de nytillkomna skepparklasserna har utskottet på grund af de sakkunnigas utredning, som står i samband med frågan om skolornas antal, sänkt från 7 till 5.

Maskinistafdelningen omfattar för närvarande 4 öfvermaskinist- och 4 maskinistklasser. Den skulle förändras så, att den kommer att bestå af förste maskinist-, andre maskinist- och tredje maskinistklasser. Hvad antalet af dessa klasser beträffar, har Kungl. Maj:t ansett, att förste maskinistklasserna böra vara 5. Utskottet har instämt häruti. De sakkunniga hade däremot tänkt, att antalet skulle blifva allenast 4. Såväl Kungl. Maj:t som utskottet tyckte emellertid, att detta var för litet. Elewantalet i hvarje klass hade af de sakkunniga beräknats blifva 34—35, hvilket emellertid Kungl. Maj:t och utskottet ansågo vara för högt. Antalet borde icke öfverstiga 23—24. På grund häraf fastställdes antalet klasser till 5. I fråga om andre och tredje maskinistklasserna äro de sakkunniga och utskottet eniga om, att antalet bör bestämmas till respektive 6 och 4. Utskottet har vidare föreslagit afskaffande af privatläsningssystemet och att de ordinarie lärarna icke skola få, såsom nu är tillåtet, på samma gång utföra extra lärares undervisning.

Om jag då öfvergår till antalet skolor, så äro de 10; Kungl. Maj:t vill indraga 3, de sakkunniga och utskottet vilja indraga 5. Till stöd för denna sin åsikt kan utskottet åberopa förutom de sakkunniga äfven den motion, som inom Andra kammaren väckts af sådana representanter för sjöfartsnäringsen som herr Broström m. fl. Af de nuvarande skolorna hafva endast 4 både maskinistafdelning och navigationsafdelning, de öfriga 6 hafva endast navigationsafdelning. Riksdagen har yttrat, när frågan om navigationsskolorna sist var före, att starka skäl talade för att den största möjliga begränsning af antalet skolor iakttoges; härigenom skulle vinnas dels en besparing i själfva staten för skolorna, dels större möjlighet att få skickliga lärare äfvensom möjligheten att tillhandahålla bättre och rikligare undervisningsmateriel. Då de sakkunnige föreslagit antalet skolor till 5, är det gifvet, att de i första hand

*Angående
omorganisa-
tion af
navigations-
skolorna.
(Forts.)*

Angående
omorganisa-
tion af
navigationsskolorna.
(Forts.)

bibehållit skolorna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand och Kalmar. De sakkunniga hafva ansett, att man mycket väl skulle kunna sammanföra alla klasser, som behövas för undervisningen i dessa 5 skolor. Bland de skäl, som ytterligare anförts för indragning af navigationsskolorna i Västervik och Gäfle, har varit, att man anser, att med indragningen af flera skolor följer, att flere lärare bli samlade på de återstående skolorna, hvilket i sin mån skulle medföra den fördelen, att lärarnas intresse för undervisningen stegrades, så att de bättre skulle följa med utvecklingen af sina ämnen. Äfven Kungl. Maj:t har tydligen tänkt sig en indragning af skolorna längre fram, men för närvarande skulle det icke kunna ske. Utskottet däremot har ansett, att, då man nu står inför en omorganisation, man bör taga steget fullt ut, i synnerhet som det skulle bli betydligt billigare nu, innan löneregleringen skett. De, som skola öfverföras på indragningsstat, komma nämligen i sådant fall icke att kosta så mycket som i motsatt fall.

Hvad nu beträffar den anmärkning, herr landshöfding Ceder crantz gjorde, så kan jag icke undra på, att han, som är höfding i länet, vill försvara skolan i Västervik. Men det finnes nog skäl, som tala för, att den skall uteslutas. Både hvad skolan i Västervik och skolan i Gäfle beträffar har det konstaterats — och detta vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på — att elevantalet varit *ganska* lågt och i synnerhet varierat mycket. I Västervik har det varierat högst betydligt. Under läsåren 1900—1910 har det varit i sjökaptensklassen mellan 6—14 och i styrmansklassen 3—19. I Gäfle har det varit i sjökaptensklassen 2—10 och i styrmansklassen 7—23. Det har visat sig, såsom äfven berörts af den föregående ärade talaren, att i Gäfle under läsåren 1907—1910 det hade varit öfver en tredjedel af eleverna, som haft sina hemorter i Skåne, och att om man ser på medeltalet under dessa tre år, då har endast 7 af eleverna tillhört Gäfleborgs och Kopparbergs län. Hvad elevantalet i Västervik beträffar, har det under samma period 1907—1910 varit inalles 18 elever per år, och i medeltal har det varit 8 elever, som varit från Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gottlands och Blekinge län. Detta tyder väl ändå på, att skolan icke varit så nödvändig för ortsbehovet, som den föregående talaren sagt, och att afståndet från elevernas hem till skolan icke spelar den roll, som af honom anfördes.

Den rättsliga synpunkten i fråga om själfva navigationsskolebyggnaderna skall jag icke ge mig in på. Ty det begriper jag icke och skall därför lämna den synpunkten å sido. Jag vill endast upplysa om, att skolan i Västervik har uppkommit genom testamente. Västerviks stad har nämligen genom ett testamente för ändamålet fått 42,500 kronor. Skolan kostade 53,000 kronor, tomten inberäknad. Hvad är det således staden gjort för sin skola? Jo, det är, att den släppt till tomten. Hvad Gäfle beträffar, hade rederierna i staden samlat ihop en fond — huru stor denna varit, vet man icke, ty några räkenskaper föreligga icke. Antagligen ha de förstörts under eldsvådan på 1860-talet. Men

några byggnadsanslag från stadens sida ha icke begärts, Tomten är således det enda staden släppt till.

Slutligen skall jag nämna några ord angående antalet ordinarie lärare och huru de skola undervisa. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle det vara 7 föreståndare, af hvilka 6 skulle undervisa i 6 sjökaptensklasser och den sjunde i en styrmansklass i Väster-vik. De ordinarie lärarne skulle vara 7, och de skulle undervisa i navigationsafdelningens 7 återstående styrmansklasser — ty det skulle nämligen vara 8 styrmansklasser. Sedan skulle det vara 5 ordinarie lärare i maskinistafdelningen, hvilka skulle undervisa i de fem (5) 1:sta maskinistklasserna. Enligt de sakkunniges förslag nedsattes antalet föreståndare till 5, som skulle undervisa i sjökaptensklassen, och en ordinarie lärare skulle användas för den återstående sjökaptensklassen, som skulle finnas i Göteborg. Vidare skulle det finnas 8 ordinarie lärare i de 8 styrmansklasserna. Här tillkommer nu en nyhet, som de sakkunnige föreslagit, och som från visst håll lär anses vara något betänklig. Det är, att dessa 4 ordinarie lärare, som undervisa i de nytillkomna skepparklasserna, skola undervisa äfven i sjökaptensklasserna. Dessa lärare kunna nämligen icke utnyttja sin tid i skepparklassen, därför att läsningen i denna pågår så kort tid. Under resten af läsåret skola de därför användas att läsa i sjökaptensklassen. Vidare skall det enligt de sakkunnigas förslag vara 4 ordinarie lärare i den s. k. maskinistafdelningen. Utskottet har nu följt de sakkunniga härvidlag i allting, men med det undantaget, att utskottet, såsom jag nyss sade, tagit 5 lärare i stället för 4, i maskinistafdelningen beroende därpå, att man anser, att antalet maskinistklasser bör vara 5 i stället för 4. Den öfriga undervisningen skall bestridas af extra lärare, och slutligen föreslås en examensförrättare, som skall fara omkring och hålla examen.

Lönerna äro enligt utskottets förslag satta i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber, herr talman, att på grund af hvad jag nu haft äran anföra få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet von Krusenstierna: Den lösning af den föreliggande frågan, som statsutskottet föreslagit, skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition i tvenne hufvudpunkter, nämligen *dels* rörande skolornas antal *och dels* rörande fördelningen af undervisningen mellan ordinarie och extra lärare.

Hvad då först beträffar skolornas antal, så tala för Kungl. Maj:ts proposition starka billighetsskäl. Dessa skäl äro framförda af de myndigheter, som yttrat sig öfver förslaget, nämligen marin-förvaltningen och kommerskollegium. Dessa myndigheters yttrande i detta stycke har utförligt refererats i den kungl. propositionen, och jag anser mig därför icke hafva mycket därutöfver att tillägga. En föregående talare har redan ytterligare framhållit dessa synpunkter, och jag öfverlämnar till kammarens bedömande, huruvida de icke hafva ett ganska starkt berättigande.

Angående
omorganisa-
tion af
navigations-
skolorna.
(Forts.)

Angående
omorganisa-
tion af
navigations-
skolorna.

(Forts.)

Från statens synpunkt sedt är det gifvetvis af vikt att vid öfvergången till en ny organisation af dessa skolor se till, att man icke tager ett steg i det okända. Nu innebär omorganisationen icke blott en ändring af skolornas antal, utan äfven en högst väsentlig omläggning af skolornas verksamhet. Denna omläggning omfattar införande af en skepparklass och en tredje maskinistklass, d. v. s. ett lägre undervisningsstadium inom såväl navigationsafdelningen som maskinistafdelningen. Huru många elever, som kunna tänkas komma att begagna sig af denna undervisning, det är på frågas nuvarande ståndpunkt mycket svårt att bedöma. Det kan bli en ganska stor tillströmning till dessa kurser. Det synes mig då vara klokt att behålla i sin hand så stora utvecklingsmöjligheter, att man icke kommer att röna svårigheter med afseende å utrymmet vid skolorna. Det är visserligen sannt, att vederbörande kommuner ha på Kungl. Maj:ts förfrågan förklarat sig vilja tillhandahålla erforderliga lokaler, för den händelse skolornas verksamhet skulle komma att utvecklas. Någon precisering af dessa kommuners skyldighet var svår att åstadkomma just af den anledning jag haft äran anföra, nämligen att man icke vet, huru denna utveckling kommer att gestalta sig just på grund af de nytillkomna kurserna. De skollokaler, som för närvarande finnas i de fem städer, som utskottet föreslår skola få behålla sina navigationsskolor, äro, om man undantager Stockholm, just icke af någon så vidare rymlig beskaffenhet. Det torde möjligen kunna bli svårigheter både å statens sida och å kommunens att ordna undervisningen och lokalerna på ett lämpligt sätt just med hänsyn till utrymmesfrågan.

Slutligen ber jag att få erinra om en synpunkt, som redan förut i dag här blifvit berörd, nämligen den betydelse antalet skolor har för själfva sjöfarten. Man kan säga, att de tjänstgöra som en sorts sugapparater för vår sjöfartsnäring. På ju flera ställen dessa sugapparater anbringas, desto större sannolikhet finnes för, att de skola fungera till belåtenhet.

Den andra hufvudpunkten, i hvilken utskottets förslag skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition, är såsom nämnt fördelningen af undervisningen mellan ordinarie lärare och extra lärare. I detta afseende har utskottet föreslagit en anordning, som jag håller för kommer att bereda en viss svårighet. Utskottets förslag går därpå ut, att man skall skapa ordinarie lärarbefattningar för skepparklassen. Dessa ordinarie lärare skulle tillika öfvertaga en del af undervisningen i sjökaptensklassen. Denna senare undervisning skulle omfatta ungefär 11 lästimmar i veckan. Då den tilltänkta ordinarie läraren emellertid skall undervisa 30 timmar i veckan i skepparklassen — denna pågår tre månader om året — följer däraf, att han icke kan undervisa alla 11 timmarna i sjökaptensklassen under den tid, skepparklassen pågår. Häraf blir åter en följd, att man måste koncentrera hans undervisning i sjökaptensklassen på höstterminen, på det att han icke må få för stort antal undervisningstimmar på våren, då skepparklassen pågår. Detta blir en olägenhet för undervisningen i sjökaptensklassen. Ty

dessas elever kunna icke läsa terminsläsning såsom lärjungarna vid högskolorna, utan där få nog ämnena tröskas ganska jämnt hela läsåret, på det att eleverna skola kunna tillgodogöra sig undervisningen. Det kommer äfven att bli olägenheter för undervisningen i skepparklassen, därför att antalet veckotimmar i skepparklassen måste sättas ganska lågt, på det att denna lärare skall kunna hinna med att sköta någon undervisning alls i sjökaptensklassen samtidigt som han undervisar i skepparklassen. Den ordinarie läraren i skepparklassen får 30 veckotimmar i denna klass, och man torde då icke kunna tänka sig, att han samtidigt kan undervisa mer än 5—6 timmar i sjökaptensklassen. Skepparklassen kommer på detta sätt att erhålla endast 33 veckotimmar, nämligen 30 för den ordinarie läraren och 3 af en extra lärare. Då man erinrar sig, att 3:e maskinistklassen kommer att hafva 39 timmars undervisning i veckan, kommer skepparklassen sålunda att omfatta 6 timmar mindre i veckan än 3:e maskinistklassen. Detta blir en ganska stor tidsförlust för eleverna i skepparklassen.

Dessa frågor torde dock måhända kunna framdeles jämkas, så att något oöfverstigligt hinder kunna de icke anses utgöra.

Med hvad jag nu haft äran anföra har jag icke velat framhålla den uppfattningen, att den af utskottet föreslagna lösningen icke kan låta sig genomföras. Jag har endast velat betona de skäl, som föranleda, att jag måste vidhålla den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag till lösning af frågan är att föredraga framför utskottets.

Friherre Gripenstedt: Det är mycket svårt att kunna sätta sig fullt in i den här frågan, om man icke själf är sakkunnig. Och i hela statsutskottet finnes icke heller någon specialist på navigationsskoleområdet. Emellertid ha vi gjort så godt vi ha kunnat, sedan denna proposition kom till utskottet. Det var efter påsk. Vi ha genomläst densamma mycket noga och äfven sökt sätta oss in i de sakkunnigas förslag. Och det är verkligen den stora fördelen här, att de s. k. sakkunniga denna gång verkligen varit sakkunniga. Den kommitté, som utarbetat förslaget, hvilket legat till grund för den kungl. propositionen, har bestått af chefen för kustartilleriet generalmajor Wrangel, som förut varit ledamot af denna kammare, skeppsredaren Lundgren, som dock på grund af resa efter någon tid lämnade kommittégöromålen, föreståndaren för navigationsskolan i Malmö Björling och sjötekniska biträdet hos kommerskollegium, sjökapten Bjarke. Dessa kommittéledamöter voro fullkomligt eniga i sina uttalanden, och de ha föreslagit bland annat indragningen af dessa två skolor i Västervik och Gäfle, hvarom nu talats. Äfvenså ha de föreslagit, att man skall så mycket som möjligt koncentrera undervisningen genom att anställa ordinarie lärare och icke ha en massa extra lärare.

Nu är det mycket svårt att säga, hvilka som i detaljerna ha rätt, de sakkunniga eller Kungl. Maj:t. Men rederinäringens målsmän i Andra kammaren, herrar Broström och Lundgren, ha ställt sig på de

Angående
omorganisa-
tion af
navigationsskolorna.
(Forts.)

sakkunnigas sida och för öfrigt en del andra motionärer. Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag med några ändringar, som föreslagits af de sakkunniga, framför allt indragning af dessa två skolor. Nu nämnde herr statsrådet, att billighetsskäl här skulle tala för deras bibehållande, och detta var en synpunkt, som angafs äfven af den förste ärade talaren. Det är sant, att billighetsskäl möjligen kunna föreligga. Men å andra sidan säger statsrådet i den kungl. propositionen beträffande en sådan indragning följande: »Enligt min mening lärer vederbörande stads åtagande att hålla lokal för navigationsskola därstädes icke för statsverket kunna medföra förpliktelse att under alla förhållanden fortfarande bestrida medel för skolans bestånd; och detta torde enligt min uppfattning gälla såväl, om staden förvärfvat eget hus för skolan, som om den därför tillhandahåller förhyrd lokal.»

Ännu bestämdare uttala sig de sakkunniga om denna sak och relatera hvad år 1904 dåvarande ecklesiastikministern uttalade beträffande indragningen af en del läroverk. Och om statsrådet fäst sig så mycket vid dessa billighetsskäl, borde han icke ha ställt i utsikt en framtida indragning af dessa skolor. Ty billighetsskälen tala väl då lika mycket. Emellertid är det af Kungl. Maj:ts förslaget, att man endast tills vidare skall bibehålla dessa skolor. Det innebär, såvidt jag kan förstå, att i framtiden skola de dragas in.

Då är det väl mycket bättre att göra det nu, då det är fråga om en reorganisation och en lönereglering, än att göra det sedermera.

Hvad sedan undervisningen beträffar — om det är lämpligare med ordinarie lärare eller med extra — kan jag svårigen bedöma detta. Men man anser ju — och i allmänhet är det nog så — att man kan få bättre lärare, om man aflönar dem bättre och sätter dem på ordinarie stat. Därför trodde utskottet, att det skulle vara en fördel för navigationsskolorna att i detta fall gå på de sakkunnigas förslag. Statsrådet nämnde, att enligt detta kommer samma lärare att undervisa i skepparklassen och i sjökaptensklassen, och att det till följd däraf måste bli en koncentring af ämnena under olika terminer, hvilket han icke ansåg vara fördelaktigt. De sakkunniga ansågo det tvärtom vara fördelaktigt, att eleverna i sjökaptensklassen kunna läsa matematik på hösten och navigation på våren. Och är det så, att eleverna då glömma bort matematiken till våren, måtte det vara klen bestäldt med minnet. Då glömma de nog snart bort den, äfven om de läste den på vårterminen också.

Jag får säga, att detta förslag, som utskottet kommit fram med nästan enhälligt, varit ganska grundligt bearbetadt, och jag tror, att det är klokast och bäst att antaga detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cedererantz: Herr talman, mina herrar! De ärade ledamöter af statsutskottet, som efter mig haft ordet, hafva gjort

några uttalanden, till hvilka jag skall be att få lämna några kommentarier, på det att de icke må gifva anledning till någon missuppfattning i denna fråga.

Jag skall då be att få börja med hvad den ärade ledamot, som senast hade ordet, yttrade om den roll, sakkunskapen spelat för statsutskottet vid afgifvande af dess betänkande. Det är påtagligt, att statsutskottet icke sitter inne med några utomordentligt stora, speciella sakkunskaper i detta ärende — och det har den ärade talaren helt blygsamt betonat, ehuru jag gärna tror, att de äro större, än han ville erkänna. Statsutskottet har emellertid varit hänvisadt till sakkunniga; och den ärade talaren uppräknade namnen på de personer, hvilka senast uppträdt såsom sakkunniga och som tillstyrkt indragning af navigationsskolorna i Västervik och Gefle. Det är onekligen mycket goda namn, men då det nu gått därhän, att vi skola nämna namn, ber också jag att få göra det.

Emot dessa herrars uppfattning ställer jag då den uppfattning, hvilken vid två särskilda tillfällen framburits af personer, som varit tillkallade för att yttra sig just angående frågan om indragning af någon af de nuvarande navigationsskolorna. Jag hade för en stund sedan tillfälle att i ett annat sammanhang tala om, att år 1897 utsågos kommitterade för att afgifva utlåtande om den saken: det var dåvarande expeditionschefen, nuvarande regeringsrådet Wall och kommerserådet Rehnbinder, hvilka med sig adjungerade sakkunniga. De kommo till det resultat, att icke någon indragning borde komma i fråga; och det var icke minst på grund af deras uppfattning jag tog mig friheten framhäfva såsom ytterligt betänkligt, att man genom en indragning löper fara att förelä det stora målet att försöka på ett betryggande sätt garantera en fördelaktig rekrytering af elevkåren vid navigationsskolorna. — Det var som sagdt år 1897.

Sedermera, år 1905, tillsattes den så kallade navigationsskolekommittén. I den sutto dåvarande landshöfdingen, numera regeringsrådet Wall, dåvarande kaptenen, nuvarande envoyén, Wallenberg, dåvarande kaptenen, sedermera ministerresidenten Gylden, sjökaptenen Hedborg, navigationsskoleföreståndaren Thore och öfvermaskinisten Gummesson. Denna kommitté afgaf sitt utlåtande år 1906 och ansåg sig icke heller kunna tillstyrka en indragning af någon enda navigationsskola. Emot de tre herrar, som senast yttrat sig i frågan och hvilka, såvidt jag förstår, hafva varit angelägna om att på något sätt göra sig till verkställare af Riksdagens år 1910 uttalade mening, men som enligt min uppfattning missförstått Riksdagens då gjorda uttalande, emot dessa tre herrars utlåtande stå alltså utlåtandena från nämnda sakkunniga af år 1897 och 1906 — och det är ju icke så dåliga namn, som representera dessa utlåtanden heller!

Den ärade statsutskottsledamot, som först hade ordet, talade om att elevantalet i Västervik varit skrakt på sista åren. Jag skall be att få förklara, hur det förhåller sig därmed. Om vi gå så långt tillbaka som till läsåret 1903—1904 och jämföra elevantalet

*Angående
omorganisa-
tion af
navigationss-
skolorna.
(Forts.)*

Angående
omorganisa-
tion af
navigationsskolorna.
(Forts.)

då vid navigationsskolorna i Härnösand och Västervik — navigationsskolan i Härnösand skall ju under alla förhållanden få kvarlefvä — finna vi följande. Läsåret 1903—1904 hade Härnösands navigationsskola 12 elever i styrmansklassen, hvaremot Västerviks navigationsskola hade 19; i kaptensklassen funnos i Härnösand 13 elever, i Västervik 8. Läsåret 1904—1905 hade styrmansklassen i Härnösand 18 elever, i Västervik 30; sjökaptensklassen i Härnösand hade 5 elever, i Västervik 13. Och det är som sagdt icke tal om att indraga navigationsskolan i Härnösand! Det är dock icke så dåliga siffror, utan de tala ju till förmån för navigationsskolan i Västervik. Men så inträffade det beklagligt nog just vid denna tidpunkt, att läraren i ett viktigt ämne vid navigations-skolan i Västervik drabbades af svår sjuklighet. Han försökte i alla fall att i det längsta sköta sin tjänst, men det var kanske för nitiskt. Han kom att tjänstgöra kanske litet för länge, och under tiden sköttes hans ämne illa. Det blef sedermera föremål för inspektion, och denna inspektion resulterade i, att dessa förhållanden uppdagades. Ifrågavarande lärare är för närvarande bättre, men under alla förhållanden skall han med det allra första afgå. Jag har velat säga detta för att förklara, att siffrorna från 1903—1904, som voro ganska fördelaktiga, kunnat blifva så pass dåliga åren efteråt; men jag håller på, att det får endast betraktas såsom en fullkomligt tillfällig omständighet, som icke får inverka menligt på uppfattningen af den stora principen.

Vidare talade samma statsutskottsledamot om, att Västervik hade byggt sin navigationsskola med testamenterade pengar, och det skulle nu ligga Västervik i fatet. Det är mycket sant, att Västervik fått pengar testamenterade till en navigationsskola och att dessa pengar också användts så, som föreskrifvits. Men jag frågar herrarna: kan detta verkligen inverka på saken? Om två personer göra upp ett kontrakt, däri de åtaga sig ömsesidiga prestationer, och det kontraktet i sig själf i öfrigt är giltigt, kan dess vare sig moraliska eller juridiska kraft på något sätt försvagas därigenom att den ena af kontrahenterna får hjälp af en tredje person för att utföra sin prestation? Kan medkontrahenten verkligen åberopa det skälet för att anse sig löst från sin förpliktelse? Det vore onekligen en bekväm moral; men jag tror icke, att vi kommit så långt ännu! Och det lär väl dess bättre dröja. Jag anser alltså, att detta faktum icke har någon inverkan på saken.

I öfrigt har här icke yttrats något, som efter min uppfattning vederlagt de skäl, jag förut anfört till förmån för mitt yrkande, och därför, herr talman, vidhåller jag detsamma.

Grefve Taube: De sakkunniga aflämnade sitt utlåtande den 10 november förra året, kungl. maj:ts proposition kom först efter fem månader Riksdagen till handa, och efter afvaktande af motions-tidens utgång etc. var det först den 20 april, som utskottet kunde börja att behandla ärendet.

Föreliggande fråga är ganska invecklad och svår, det erkänner jag villigt, och herrarna kunna icke begära, att vi på den korta

tid, som återstod af Riksdagen, själfva skulle genomgå en navigationsskola: då hade vi nog blifvit fullständigt underkända! Vi hade icke annat att göra än att söka navigera oss fram mellan kungl. maj:ts proposition, de sakkunnigas utlåtanden och de motioner, som väckts i frågan. Vi hafva gjort det så godt vi kunnat och kommit till ett resultat, hvilket, enligt hvad jag med glädje hörde, herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet anser, kunna utföras.

Här är nämnd denna historia om Västervik. Ja, det är ju alltid tråkigt, när det blir indragning af en eller annan sak, och hvar och en vill ju gärna försvara sig. Här är det Västervik; jag är öfvertygad om, att det i Andra kammaren också blir Gäfle. Vi hafva i det fallet gjort så godt vi kunnat och hållit oss till de sakkunniga. Här är visserligen nämndt i den kungliga propositionen, att vederbörande ämbetsverk äro hörda. Jag vet icke, hvem som skrivit under detta, men nog förefaller det åtminstone mig egenomligt, att denne sjökapten Bjarke, hvilken är sjötekniskt ombud i kommerskollegium, har skrivit under detta de sakkunnigas utlåtande, och sedan kommer här kommerskollegium med en annan sak — jag vet inte heller, hvem som skrivit under det — och likaså är det med marinförvaltningen.

Men om man tänker sig att utan vidare draga in navigations-skolan i Hålsingborg, kan det då vara rimligt och skäligt att säga, att navigationsskolan i Västervik skall vara kvar? Det kan man väl icke tycka.

Nu har herr statsrådet sagt, att man för närvarande skulle kunna bibehålla de till indragning föreslagna två skolorna; men är det icke, såsom förut framhållits från utskottets sida, snarare skäl i att göra det med detsamma, och detta så mycket mera hvad Västervik beträffar, som den siste ärade talaren nämnde, att läraren där skall afgå! Då vore det ju, synes det mig, en synnerligen lämplig tidpunkt. Såvidt jag förstod den ärade talaren rätt, kan ju ifrågavarande lärare på grund af sjukdom icke längre sköta sin tjänst. Då förefaller det mig vara ännu lämpligare tidpunkt att nu vidtaga indragningen, så att man icke sätter till en ny lärare, som sedan måste sättas på indragningsstat. Om jag icke missuppfattade den ärade talaren, var således detta hans argument, enligt hvad jag tycker, mycket godt till förmån för utskottets hemställan.

Nu är det ju så, att från fem län har det varit åtta elever; då kan man väl icke säga, att det är af behofvet påkalladt, att den skolan finnes kvar. Att vissa saker, såsom frågan om lokalernas och byggnadens användning, äro obehagliga, tror jag visst, men man får väl hoppas, att den saken skall kunna ordnas.

Jag vill icke uppehålla diskussionen längre. Jag hoppas, att herr landshöfdingen där nere nöjer sig med navigationsskolan i Kalmar; då har han ju i alla fall en god skola i sitt län. Jag hoppas också, att herr statsrådet navigerar denna tanke i god hamn!

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Angående
omorganisa-
tion af
navigations-
skolorna.
(Forts.)*

Angående
omorganis-
ation af
navigationsskolorna.
(Forts.)

Herr Hammarskjöld: På alla andra områden af undervisningen brukar man anse det vara ett axiom, att ju mera man kan bereda tillfälle till undervisning, dess flera kunna också då begagna sig därpå. Och när man intresserar sig för utvecklingen af en sak, vill man gärna, att många skola få tillfälle att få utbildning på området. Den regeln följer man som sagdt öfverallt anordnades i fråga om undervisning.

Här ser det ut, som skulle man tillämpa en annan regel, när man vill indraga halfva antalet af rikets navigationsskolor. Det talas i våra dagar så mycket om behovet att utveckla sjöfartsnäringen, såsom varande en af de allra viktigaste näringarna. Kan det då vara riktigt lämpligt att, när man vill framgång åt sjöfartsnäringen, minska tillfället för dem, som vilja utbilda sig till dugliga sjömän och ägna sig åt det yrket?

Nu sägs det visserligen: vi skola göra de andra, de kvarvarande skolorna så mycket bättre, och det betyder ingenting, om de ligga litet aflägsset eller om det är långt emellan dem. Jag tror verkligen tvärtom, att det betyder ganska mycket, ty erfarenheten på alla andra undervisningsområden visar ju, såsom jag redan antydtt, att tillfället att få undervisning lockar personer att begagna sig af densamma.

Jag har velat anföra detta — jag har icke märkt, att det kommit fram under diskussionen förut — såsom ett ytterligare skäl, hvarför man icke skulle indraga de båda navigationsskolorna i Västervik och Gäfle.

Den siste ärade talaren, grefve Taube, nämnde om Hälsingborg, att det vore besynnerligt, om man skulle draga in navigationsskolan därstädes, då man ville behålla navigationsskolorna i Västervik och Gäfle. Detta måtte vara ett misstag, ty jag har icke kunnat finna, att Hälsingborg någonsin haft navigationsskola, och då är det ju litet svårt att draga in den.

Vidare anförde talaren ett skäl, som han tyckte mycket talade för indragning af navigationsskolan i Västervik, nämligen att en lärare därstädes var sjuk och snart skulle afgå på grund härpå. Då, menade han, vore det ju lämpligt att passa på tillfället och draga in skolan. Detta synes mig vara ett betänkligt skäl: skulle man börja draga in skolor, bara därför att en lärare är sjuk! Jag tror icke, att t. ex. ecklesiastikministern gärna vill taga upp detta såsom en regel.

Jag har intet mera att tillägga, ty min sidokamrat, herr Cedercrantz, har på ett så fullständigt och uttömmande sätt och enligt mitt förmenande på ett så utmärkt sätt försvarat bibehållandet af navigationsskolorna i Västervik och Gäfle, att jag kan nöja mig med att i öfrigt instämma med honom. Jag har blott velat påpeka den lilla omständighet, som jag började mitt anförande med, och jag ber, herr talman, att i likhet med herr Cedercrantz få yrka bifall till kungl. maj:ts förslag.

Friherre Gripenstedt: Bara ett par ord! Den föregående ärade talaren sade, att man borde icke minska tillfällena till att

erhålla undervisning och utbildning, men säger man på det viset, skulle man icke alls vara med om att minska det antal navigationsskolor, som nu finnes. Nu finnas nemligen 10 stycken. Då vore det bäst att helt afslå Kungl. Maj:ts proposition, så mycket mera, då man ju därigenom på samma gång kunde göra en besparing, i ty att kostnaden för navigationsskolorna nu är blott något öfver 100,000 kronor, under det att kostnaden för de föreslagna fem skolorna uppgår till 184,000 kronor. Men Riksdagen uttalade i föl den uppfattningen, att skolornas antal skulle i största möjliga mån begränsas och skolorna däremot göras bättre, och jag tror, att det fanns skäl härtill, ty klagomål hafva hörts öfver, att utbildningen i dessa skolor icke varit tillräckligt god. Det är förbättring i detta afseende, som kungl. maj:ts proposition liksom ock utskottets hemställan åsyfta.

Jag vidhåller mitt yrkande.

(Grefve Taube: Jag skall be att få erkänna, att jag begick ett misstag, då jag nämnde Hälsingborg. Jag menade de tre andra skolor, som föreslagits till indragning. Hvarför jag nämnde »Hälsingborg» var, att i utskottets betänkande står »då Hälsingborg kan afvara skola» etc. Detta var anledningen till misstaget.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten a) af sitt utlåtande nr 104, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan, såvidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 41.

Punkterna b)—g).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Om täckande
af öfver-
betalning å
reservations-
anslaget till
flottans
öfningar.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 20 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

Med tillstyrkande af hvad Kungl. Maj:t i en den 28 april 1911 till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (nr 223) under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförvarsärenden samma dag föreslagit Riksdagen, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte medgifva, att för täckande af uppkommen öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar måtte till anslaget öfverföras dels 452,000 kronor af de reservationer, som uppstått å anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerne, dels ock 100,000 kronor af femte hufvudtitelns allmänna besparingar.

Reservation hade afgifvits af herrar *J. T. Larsson, P. Olsson, K. Starbäck, A. Ekman* och *E. A. Nilson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte medgifva, att till reservationsanslaget till flottans öfningar finge öfverföras dels 452,000 kronor af de reservationer, som uppstått å anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerne, dels ock 100,000 kronor af femte hufvudtitelns allmänna besparingar.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Då Kungl. Maj:ts proposition nr 223 inkom till Riksdagens kamrar, väckte den en odelad tillfredsställelse inom högerpressen, den press, som förut sökt att så godt i dess förmåga stått på grundvalen af statskommissarien Tenows utredningar reducera hela öfverskridandet af flottans öfningsanslag till en bokföringsfråga. Det hela berodde på ett bristfälligt bokföringssystem. Då nu Kungl. Maj:t i proposition nr 223 för Riksdagen föreslog ett sätt att, som det hette, »täck» dessa öfverbetalningar i hufvudsak genom en bokföringsåtgärd, jublade man öfver att saken var så enkel, att regeringen kunde utan svårighet ordna den, utan att det behöfde beviljas ett enda öre för ändamålet.

Utskottet har i sitt yttrande förklarat, att utskottet icke haft något att erinra emot Kungl. Maj:ts förslag. Jag har för min del i likhet med mina meningsfränder inom utskottet från Andra kammaren ansett, att det tvärtom vore ganska mycket att erinra emot Kungl. Maj:ts förslag. Och det är endast med den allra största motvillighet, som jag kunnat gå med på att i hufvudsak tillstyrka de åtgärder, Kungl. Maj:t föreslagit.

För min del skulle jag allra helst velat ställa mig på rent afslag, därför att jag är öfvertygad om, att de af Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna icke fylla det ändamål, som med dem varit afsedt. Den brist, som uppstått på detta anslag, blir icke genom de af Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna i verkligheten betäckt. Den blir öfverflyttad litet hit och dit genom diverse omföringar, hvarjämte befintliga reservationer och besparingar tillföras detta anslag, och på det sättet kan man formellt sopa bort spåren af

anslagets öfverskridande. Men bristen kvarstår dock i det väsentligaste.

För att sopa igen spåren af flottöfningsanslagets öfverskridande har Kungl. Maj:t i första rummet beslutat anbefalla marinförvaltningen att tillgodoföra öfningsanslaget ett belopp af 277,922 kronor och 78 öre, som skola föras öfver från andra anslag. Detta är ju en regeringsåtgärd, om hvilken det icke kan falla mig in att fälla något omdöme, men då departementschefen icke meddelat upplysningar om, från hvilka anslag dessa omföringar skulle ske, må det ju vara ursäktligt, om man sökt själf bilda sig en mening om, hvarifrån dessa omföringar skulle äga rum. Det visar sig då, att det belopp, som genom omföringar skall tillgodoföras öfningsanslaget, på siffran stämmer med det belopp, som statskommissarien Tenow hos Kungl. Maj:t hemställt måtte på detta sätt omföras. Och det ligger ju då mycket nära till hands att antaga, att Kungl. Maj:ts beslut afser just ett bifall till statskommissarien Tenows hemställan.

Om jag icke vill tillåta mig något omdöme om den regeringshandling, hvarigenom dessa omföringar blifvit anbefallda — den åtgärden kommer utan tvifvel att framdeles undergå granskning i annan ordning — är jag naturligtvis alldeles oförhindrad att hafva mitt omdöme om de förslag, som statskommissarien Tenow framställt i syfte att nedbringa siffran af öfningsanslagets öfverskridande. Jag kan därvid icke tillbakahålla den anmärkningen, att liksom jag i allmänhet icke hyllar några som helst ofelbarhetsdogmer, jag icke heller kan skatta åt den ofelbarhetsdogm, som nu en tid hållit på att spinnas kring statskommissarie Tenows utredning och däri framställda förslag. Jag är tvärtom öfvertygad, att mycket väsentliga anmärkningar och invändningar kunna göras emot de förslag, som statskommissarien Tenow gjort Kungl. Maj:t i fråga om omföringar på flottöfningsanslaget. Men vare därmed huru som helst, så kvarstår i alla fall det faktum, att anslaget till sjöbeväringens öfningar och beklädnad, som ju skulle få mottaga lejonparten af dessa omförda belopp, redan är öfverskridet och öfverskridet så högst väsentligt, att jag skulle tro — det har uppgifvits för mig — att man kommer verkligheten mycket nära, om man säger, att på beväringens anslag finnes en brist på omkring 1,550,000 kronor. Det är ju ett förslagsanslag, och det finnes således icke något grundlagsenligt hinder att öfverskrida det. Från den sidan sedt är det icke heller något formellt hinder att belasta beväringens anslag med hur stora belopp som helst. Det är en bokföringsaffär, men det tillför i verkligheten icke flottöfningsanslaget ett öre. Det innebär endast att hvad som brister på ett håll föres till ett annat håll, där det redan finnes en stor brist. På samma sätt är det med öfverföringar från vissa konti för fartygsbyggnader. Det fanns en behållning på byggnadsanslaget till pansarkryssaren Fylgia. Denna har Kungl. Maj:t disponerat genom ett kungl. bref, så att för närvarande finnes icke någon sådan behållning. Men enligt statskommissarien Tenows förslag skulle man nu upplägga för Fylgia ett förskottskonto för att taga emot

Om täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Om täckande
af öfver-
betalning å
reservations-
anslaget
till flottans
öfningar.

(Forts.)

det belopp, som skulle öfverföras från öfningsanslaget. Det är ju ock en ganska praktikabel bokföringsåtgärd, men det belopp, från hvilket således öfningsanslaget befrias och som tillföres förskottskontot för Fylgia, skall väl i alla fall förr eller senare på något sätt betäckas.

Departementschefen meddelar, att omkring 400,000 kronor af öfverbetalningen på flottöfningsanslaget skulle kunna täckas genom besparingar, som påräknas genom en del indragningar och begränsningar af flottans öfningar under åren 1910—1911. Det är ju ock alldeles tydligt, att kunna besparingar göras på flottöfningsanslaget, då är det ju på sin plats att dessa användas till att täcka den uppkomna bristen, under förutsättning att begränsningen i flottans öfningar kan ske utan men för öfningarnas effektivitet och flottans stridsberedskap. Det är vissa uttalanden af departementschefen, som tyda på, att dessa besparingar icke kunna åstadkommas utan mycket väsentliga olägenheter för öfningarna. Skulle detta vara riktigt, då menar jag, att det vore ganska betänkligt att på bekostnad af öfningarnas effektivitet göra indragningar i ändamål att täcka en tidigare uppkommen brist. Nu tror jag för min del, att besparingar och ganska väsentliga sådana kunna utvinnas på öfningsanslaget, utan att det behöfver menligt inverka på öfningarnas effektivitet, och departementschefen har i ett anförande i statsrådsprotokollet på fente hufvudtiteln förklarar, att han ämnar tillse, huruvida icke en större sparsamhet i fråga om flottans öfningar må kunna åstadkommas.

Det vore mycket lyckligt, om departementschefen kunde vinna framgång i dessa sina försök, och jag tillåter mig att till departementschefens benägna bepröfvande hemställa, om man icke genom uteslutande ur öfningsplanerna af hvad allmänneligen kallas för lyxexpeditioner skulle kunna vinna en sådan besparing. Det är åtminstone för en lekman ytterligt svårt att förstå, hvilken betydelse dessa lyxexpeditioner hafva för öfningarna. Vår flotta och dess bemanning kommer väl icke, därom kunna vi väl alla vara ense, att i farans stund tagas i anspråk annat än i våra allra närmaste farvatten, och då är det något svårt att förstå, hvad dessa expeditioner till aflägsnare farvatten kunna hafva för betydelse ur öfningssynpunkt. Det är förnämligast dessa expeditioner, som benämnas lyxexpeditioner. Men det finnes åtskilliga andra expeditioner, som närmast skulle kunna jämföras med den företeelse inom armén, som kallas för paradexercis och hvilken ju numera inom armén påstås vara öfvergifven, och det skulle väl kunna vara lämpligt att tänka på, om icke paradexercisen inom flottan äfven kunde indragas, jag menar så beskaffade expeditioner, som egentligen endast hafva representationsbetydelse, men som just därför kräfva icke så små utgifter, på det att representationen må blifva så värdig som möjligt.

En annan utgift, som belastar öfningsanslaget, visserligen icke till något synnerligen stort belopp — men vi få väl se efter att spara äfven på de mindre beloppen — är kostnaderna för expeditioner med det s. k. chefsfartyget Drott. Kostnaden för dessa

expeditioner ersättes delvis från hoffförvaltningen. Om jag icke misstär mig, ersättes, till en del åtminstone, förbrukningen af kol, olja och möjligen något mer. Men då det väl måste erkännas, att expeditionerna med chefsfartyget Drott icke hafva någon betydelse för flottans öfningar, borde väl dessa expeditioner helt bekostas från första hufvudtiteln. Emellertid, kunna nu genom besparingar och indragningar på detta sätt 400,000 kronor täckas af öfverbetalningarna på öfningsanslaget, är det godt och väl.

Slutligen, och det är den fråga, som föreligger till Riksdagens pröfning — de öfriga åtgärderna ankomma uteslutande på Kungl. Maj:t — är det fråga om att använda en väsentlig del af förefintliga besparingar på beklädnadsanslaget och en väsentlig del af femte hufvudtiteln allmänna besparingar till afskrifning på öfningsanslaget. Om det nu vore så förhållandet, att öfriga anslag på femte hufvudtiteln företedde normal jämvikt, då kunde ju icke så mycket vara att säga om Kungl. Maj:ts förslag i dessa delar. Men en undersökning utaf femte hufvudtiteln ställning i dess helhet skulle otvifvelaktigt gifva till resultat, att en sådan jämvikt finnes icke inom hufvudtiteln i dess helhet. Det är ju naturligtvis ytterligt svårt att bilda sig ett fullt säkert omdöme om dessa förhållanden. Det kräfver ju en mycket grundlig undersökning af hela hufvudtiteln, men vissa siffror äro i alla fall tillgängliga för en sammanställning, som redan i och för sig är tillräcklig att påvisa, att hufvudtiteln i dess helhet företer en mycket dålig ekonomisk ställning.

Om jag utgår ifrån, att bristen i flottöfningsanslaget, sådan den är af statskommissarien Tenow fastslagen, utgör 1,251,837 kronor och därtill lägger vissa andra brister och öfverbetalningar inom andra anslag på hufvudtiteln såsom i anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar omkring 1,550,000 kronor, i anslaget till flottans nybyggnad och underhåll 170,000 kronor — jag tar endast runda siffror — i anslaget till anskaffning af beklädnad och sängservis för kustartilleriets värnpliktige 149,100 kronor — den siffran finner man i ett kungl. bref af den 7 juli 1905 — i anslaget till byggnader vid Brännudden 95,400 kronor samt i en del andra anslag sammanlagdt 27,665 kronor, kommer jag till en siffra öfverbetalningar och brister på 3,244,000 kronor. Nu finnas på hufvudtiteln en del besparingar, som äro reserverade för vissa särskilda behof. Dem måste man naturligtvis i denna kalkyl lämna ur räkningen och endast hålla sig till sådana besparingar, som kunna afses för hufvudtiteln i allmänhet. Där hafva vi beklädnadsanslaget, som företer en besparing på 576,369 kronor och hufvudtiteln allmänna besparingar 297,000 kronor. Om jag emot dessa tillgångar, tillsammans 873,369 kronor, ställer summan af öfverbetalningar och brister 3,244,000 kronor, skulle hufvudtiteln i dess helhet förete en underbalans på 2,370,600 kronor.

Det lärers väl icke lida något tvifvel, att en grundligare undersökning af hufvudtiteln i dess helhet skulle komma att uppvisa ett betydligt sämre resultat än detta ganska lösa öfverslag.

Om täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

*Om täckande
af öfver-
betalning å
reservations-
anslaget
till flottans
öfningar.
(Forts.)*

Det hade väl då varit vida bättre, att i stället för det förslag, som nu föreligger, regeringen hade tagit till utgångspunkt en undersökning af hufvudtiteln's ställning i dess helhet och för Riksdagen framlagt ett förslag att bevilja de medel, som kunde erfordras för att åstadkomma jämvikt på de olika anslagen inom hufvudtiteln.

Det har icke skett och af, som det vill synas, mycket lätt förklarliga skäl. Det har naturligtvis varit regeringen mest angeläget att få frågan om det öfverskridna öfningsanslaget bragt ur världen. Det är ju onekligen den mest ömtåliga frågan och den, som det därför i första rummet gällde att få undan. Det finner jag helt naturligt, men jag tror, att det hade varit riktigare och nyttigare äfven för regeringen, om den tagit upp denna fråga i sammanhang med en reglering af anslagen för hufvudtiteln i dess helhet, och om den icke dragit sig för att begära anvisande af de medel, som erfordras för att åstadkomma jämvikt inom hufvudtiteln.

Det är ju tydligt, att så här i riksdagens elfte för att icke säga tolfte timma det icke har varit möjligt att genom ett afslag på Kungl. Maj:ts proposition söka få fram ett förslag i sådan riktning. Det hade väl i alla fall ingenting vunnits med ett afslagsyrkande, ty ställningen är ju sådan, att regeringens hemställan väl i alla fall kommit att vinna bifall af den riksdagsmajoritet, som behärskar de gemensamma voteringarna. Det har därför syntts mig och mina partikamrater inom utskottet riktigare att icke motsätta oss ett bifall till de bokföringsåtgärder, Kungl. Maj:t föreslagit. Vi hafva dock ur klämman, som vi med särskild motive-ring framlagt, strukit de ord, som tydde på att genom dessa bokföringsåtgärder öfverbetalningarna på öfningsanslaget skulle blifva beträcka, ty vi hafva icke känt oss öfvertygade om, att dessa bokföringsåtgärder kunna leda till ett sådant resultat i verkligheten, äfven om det formellt komme att se så ut. Vi hafva valt denna väg därför, att vi därmed trott oss kunna vinna, att åtminstone Riksdagens Andra kammare genom att ansluta sig till denna reservation kan komma i tillfälle att göra ett uttalande i sak. Det blir visserligen icke Riksdagens, men det kommer ändå icke att sakna den betydelse, som ett uttalande från den, tillåt mig säga det, folkvalda kammaren äger.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af mig m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Friherre Gripenstedt: Skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen är, beträffande klämman, så godt som ingen. Visserligen hafva reservanterna strukit dessa ord »för täckande af uppkomna öfverbetalningar». Men i sak spela dessa ord ingen roll, såvidt jag kan förstå. Skillnaden består i att reservanterna komma med en utförlig motivering beträffande alla dessa anslag. Därpå har utskottet icke ansett lämpligt att ingå och därför har motiveringen blifvit så kortfattad, som den blifvit. Egentligen är

det ingen motivering alls, utan helt enkelt en tillstyrkan af Kungl. Maj:ts förslag.

Emellertid vill jag för min del säga, att en passus i reservationen skulle jag gärna vilja underskrifva. På sid. 11 står:

»Vidkommande de besparingar å tillhopa 400,000 kronor, som departementschefen antagit kunna förväntas i följd af vissa inskränkningar i sislidet och innevarande års öfningar, har utskottet visserligen icke funnit något att erinra däremot, att sådana besparingar användas till täckande af den å anslaget uppkomna öfverbetalningen *under den förutsättningen, att besparingarnas utvinande icke skett på bekostnad af öfningarnas effektivitet och flottans därpå beroende stridsberedskap.*»

Denna punkt underskrifver jag helt och hållet.

I öfrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet von Krusenstierna: Herr talman, mina herrar! Reservanterna inom statsutskottet hafva påyrkat, att Riksdagen måtte uttala den uppfattningen, att den intet hade att erinra däremot, att de besparingar, som uppkommit på öfningsanslaget under år 1910 och som förväntas uppkomma under år 1911, användas till täckande af den uppkomna bristen, endast under den förutsättningen, att detta icke skedde på bekostnad af öfningarnas effektivitet och flottans därpå beroende stridsberedskap. Denna synpunkt har den siste ärade talaren äfven framhållit.

Det torde väl ligga i sakens natur, att så betydande inskränkningar i flottans öfningar, som här äro i fråga, svårigen låta sig verkställas, med mindre effektiviteten i öfningarna blir i viss mån lidande. I hvad mån flottans härpå beroende stridsberedskap kan anses blifva lidande, därom skall jag bedja att få meddela en del upplysningar.

Hvad då först beträffar beväringens öfningar, så hafva de i minsta möjliga mån berörts af dessa inskränkningar. Under år 1910 minskades visserligen kustflottans öfningar med omkring sex veckor, men ersättning bereddes de värnpliktiga för denna minskade öfning genom särskildt för deras räkning anordnade öfningar på för ändamålet sammandragna beväringsskolor, nämligen Karlskrona och Stockholms beväringsskolor. Äfven i år komma öfningarna vid kustflottan att minskas med omkring en månad, men öfningarna i år äro så planlagda, att de värnpliktiga det oaktadt i allmänhet komma att kvarstå på sina fartyg under lika lång tid som under vanliga förhållanden.

Hvad beträffar de för de värnpliktiga ombord anordnade skolorna, komma dessa i år liksom i fjol att fortgå enligt därför brukliga grunder. Man torde alltså med fog kunna påstå, att de värnpliktiges öfningar icke rönt någon nämnvärd inverkan af här ifrågasvarande inskränkningar.

Hvad stampersonalen angår, så framgår af hvad jag nyss sade, att denna personals öfningar inskränkts hufvudsakligen därigenom, att kustflottans öfningstid afkortats. Vidare har den för stammen så viktiga långresan under vintern 1910—1911 indragits. Slutligen

Om täckande af öfverbetalning ö reservationsanslaget till flottans öfningar
(Forts.)

Om täckande
af öfver-
betalning å
reservations-
anslaget
till flottans
öfningar.
(Forts.)

har såväl i år som i fjol antalet rustade torpedfartyg inskränkts, men en viss ersättning för denna inskränkning har beredts däri- genom, att under den gångna vintern för första gången anordnats så kallade torpedberedskaper. Dessa torpedberedskaper afse att äfven under den kallare årstiden bereda det för bemanningen af våra torpedbåtar afsedda manskapet tillfälle till öfning. Till torpedberedskapernas förfogande hafva i Karlskrona varit ställda tre torpedbåtar och i Stockholm två, och enligt detaljerade rapporter öfver dessa försök, som inforrats från stationsbefälhafvarna, hafva försöken utfallit afgjordt gynnsamt. Det är min förhoppning, att snarast möjligt äfven dylika beredskaper skola kunna anordnas för våra undervattensbåtars bemanning. Denna bemanning har för öfrigt icke lidit någon afsevärd inskränkning i sina öfningar under fjolåret och detta år. Under fjolårets kustflottas krigsöfningar ägnades tiden förnämligast åt studiet af undervattensbåtarnes användning för försvaret af våra kuster.

Slutligen hafva inom alla de öfriga grenarna af tjänsten, i hvad den berört öfningar, inskränkningar och besparingar bringats till stånd i den utsträckning, som varit möjlig. Att dessa inskränkningar icke kunnat ske, utan att stampersonalens öfningar minskats i effektivitet, torde, såsom jag nyss nämnde, ligga i sakens natur. Men det finnes vissa omständigheter att taga i betraktande med afseende å stampersonalens tjänsteförhållanden, omständigheter, som i väsentlig mån reducera den skadliga inverkan af ifrågavarande inskränkningar.

Hvad då först beträffar befäls- och underbefälspersonalen, så innehar denna i regel sådan anställning, att den afser att ägna sin liffsuppgift åt flottans tjänst. Det torde då vara naturligt, att en dylik tillfällig reduktion vid öfningarna ombord icke kunnat med afseende å tjänstbarheten påverka denna personal alltför menligt i genomsnitt. Äfven manskapet, hvars första anställningstid varierar mellan tre år 6 månader och sex år, torde icke med fog kunna sägas hafva lidit någon alltför betydande minskning i sin utbildning genom de gjorda inskränkningarna. Det torde dessutom ligga ett visst berättigande i det resonemanget, att när under de föregående åren, särskildt under 1908 och 1909, utförts öfningar i en utsträckning, som i verkligheten öfverskridit, hvad de tillgängliga medlen medgifvit, man låter detta plus i utbildningen åtföljas af ett minus.

Såsom jag redan i statsverkspropositionen vid riksdagens början betonat, är det just *den öfvergående naturen* hos dessa inskränkningar i öfningarna, som kunnat möjliggöra desamma. Det hade ju gifvetvis varit för tjänsten fördelaktigt, om de icke behöft ske, men det torde väl få anses naturligt, att då öfverbetalning uppstått på ett anslag, man söker genom besparingar på just detta anslag i främsta rummet neutralisera öfverbetalningen. Jag har med de af mig därutinnan föreslagna åtgärderna endast afsett, att, såvidt möjligt är, tillmötesgå hvarje berättigadt kraf på sparsamhet med statens medel.

I sammanhang med frågan om åstadkommande af jämvikt i öfningsanslaget hafva reservanternas anmärkt, och herr Larsson har ytterligare påpekat den saken, att betydande öfverbetalningar skulle förefinnas jämväl å andra anslag än det nu ifrågavarande och att det därför borde hafva framställts såsom en bjudande nödvändighet för regeringen att underställa Riksdagens pröfning fullständig utredning och därå grundadt förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma jämvikt i fråga om de särskilda anslagen under femte hufvudtiteln i dess helhet. Med afseende härpå beder jag att få påpeka följande omständigheter.

Såsom framgår af den af statskommissarien Tenow verkställda utredningen, har under en följd af år bokföringen af de utgifter, som förorsakas af flottans öfningar, varit betydligt försenad. Däraf har bland annat blifvit följden, att under exempelvis år 1909 äfven bokförts utgifter för öfningar, som verkställdes under år 1908 och tidigare år. Bokföringen har alltså legat betydligt efter, och de icke bokförda utgifterna hafva redovisats såsom förskott. Så länge detta ur budgetteknisk synpunkt sedt olämpliga förhållande fortgått ostördt, har icke någon egentlig olägenhet kunnat uppstå, ty hvarje års belastning af de till öfningskostnadernas betäckande bidragande anslagen hafva då kommit att ungefär motsvara de för året anvisade medlen. Men då det nu gäller att komma ifrån detta gamla bokföringssätt och komma öfver till en annan ordning, som medgifver att bokföra kostnaderna under det år, då de verkligen blifvit gjorda, så uppstår naturligtvis den situationen, att man måste under öfverföringsåret bokföra kostnader för mera än ett år, på det att den i form af förskott utestående skulden må blifva betäckt.

Herr Larsson har också anført, att anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt bekliadnad och ersättning därför skulle under den senare tiden så hårdt hafva tagits i anspråk, att öfverbetalning därå skulle förefinnas till ett belopp af $1\frac{1}{2}$ millioner kronor. Herr Larsson uppgaf icke, såvidt jag hörde, hvarifrån denna siffra erhållits, men äfven om siffran är tillförlitlig, hvilket jag icke är i tillfälle att kontrollera, då någon anmälan i detta afseende icke inkommit till sjöförvarsdepartementet, torde befintligheten af en dylik skuld på anslaget låta sig förklaras just på grund af de af mig anförda bokföringsförhållandena. Då emellertid detta anslag har förslagsanslags karaktär, så kommer vid öfvergången till det nya bokföringssystemet, utan att medel behöfva för ändamålet särskildt anvisas, skulden att täckas på det sätt, som för dylika anslag finnes i detta afseende föreskrifvet. I hvad mån detta kan komma att inverka på årsbudgeten i sin helhet, blir gifvetvis beroende på riksbokslutet, icke blott med hänsyn till samtliga hufvudtitlars utgifter å anslag af samma natur, utan äfven med hänsyn till förhållandena på riksstatens inkomstsida.

Det finnes emellertid ett gammalt ordspråk, som säger, att det finnes intet ondt, som icke har något godt med sig, och jag tror, att äfven i denna fråga har det sin tillämpning. Det goda, som denna fråga medfört för flottan, anser jag vara utaf tre slag

Om täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

*Om täckande
af öfver-
betalning å
reservations-
anslaget
till flottans
öfningar.
(Forts.)*

För det första hafva de myndigheter, hvilka det åligger att uppgöra förslag till flottans öfningar, tvingats att uppsöka alla de områden, äfven de obetydligaste, där någon besparing kunnat göras. Detta kommer gifvetvis att blifva till gagn, då det blir fråga om att bestämma anslaget storlek och uppgöra öfningsplaner för framtiden. Vidare har hela flottans personal, från den högste till den lägste, erhållit en mycket kraftig påminnelse om, huru nödvändigt det är att se till, att största möjliga sparsamhet iakttages vid öfningarnas bedrivande, på det att man må kunna hålla sig inom de kostnadsgränser, som äro beräknade. Och slutligen har det tydligt och klart framstått, huru oafvisligt nödvändigt det är att så snart som möjligt åstadkomma ett förenkladt och förbättradt redovisningsväsende för marinen och äfven att vidtaga andra åtgärder, som möjliggöra en bättre anordning inom förvaltningen. Jag vågar försäkra kammaren, att, hvad på mig ankommer, intet skall underlåtas, som kan bidraga härtill.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Larsson, Jacob, m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 106, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi m. m.

*Om
anläggning af
statsbanafrån
Veittijärvi till
Karungi m. m.*

Punkten 1.

I en den 7 april 1911 till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition nr 207 hade Kungl. Maj:t, under återopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att, under förbehåll att de i statsrådsprotokollet förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges, dels besluta anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi för en beräknad kostnad af 2,837,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter,

järnvägarna borde genomgå, dels ock för år 1912 bevilja till påbörjande af samma anläggningar ett anslag af 900,000 kronor samt för anordnande af militärstation vid Keräsjoeki håll- och mötesplats å järnvägen Lappträsk—Veittijärvi ett anslag af 32,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 232,500 kronor.

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m.m.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått, bland andra, en inom Första kammaren af herr A. Bergström väckt motion nr 109, hvori hemställts, att Riksdagen måtte besluta att med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 207 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta tills vidare anstå med byggnadsarbetena å statsbanan från Lappträsk till Veittijärvi och dels taga under ompröfning fråga om anläggning af normalspårig järnväg från Lappträsk förbi Långträsk, Säivits och Nikkola till Haparanda med bispår till Karl Johans stad och med bibanor med 0,6 meters spårvidd i Tornedalen mellan Matarengi och Haparanda samt eventuellt mellan Lappträsk och Karungi, äfvensom till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade skäl hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition och med afslag å herr Bergströms ofvan omnämnda motion, måtte under förbehåll, att de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 7 april 1911 förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges,

a) besluta anläggning af statsbana från Veittijärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi för en beräknad kostnad af 2,837,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter, järnvägarna borde genomgå, och

b) för år 1912 bevilja till påbörjande af samma anläggningar ett anslag af 900,000 kronor samt för anordnande af militärstation vid Keräsjoeki håll- och mötesplats å järnvägen Lappträsk—Veittijärvi ett anslag af 32,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 232,500 kronor.

Reservation hade afgifvits af friherre J. T. Gripenstedt, grevearna P. O. L. Klingspor och C. O. Taube, friherre J. G. Beck-Friis samt herrar A. Bergström, K. Starbäck, G. Odqvist, A. Ekman och E. A. Nilson, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen med bifall till herr Bergströms ofvan omnämnda motion samt med afslag å dels Kungl. Maj:ts föreliggande proposition och dels å herrar Ströms och Berghlunds med flere motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes dels låta tills vidare anstå med byggnadsarbetena å statsbanan från Lappträsk till Veittijärvi och dels taga under ompröfning fråga om anläggning af normalspårig järnväg från Lappträsk förbi Långträsk, Säivits och Nikkola till Haparanda med bispår till Karl Johans stad och med bibanor med 0,6 meters spårvidd i Tornedalen mellan Matarengi och Haparanda samt eventuellt mellan Lappträsk

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.

(Forts.)

och Karungi, äfvensom till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Herr Bergström: Hvad som föranlett min motion i denna fråga är en praktisk erfarenhet, jag har gjort, utaf måhända till synes tämligen sidoordnad beskaffenhet. Jag bor nämligen 2 $\frac{1}{4}$ mil från konsumtionsplatser för träkol, och arbetslöner och transporter gå för mig ofta nog till lika mycket som försäljningspriset. På samma gång taga de bruk, till hvilka jag levererar kol, sådana från Bottniska vikens kuster. Ser jag till, hvarpå detta beror, så finner jag, att de moderna trafiklederna med sina maskinella hjälpmedel frakta till långt billigare pris än hvad jag kan göra med hästar, ja, så billigt, att det möjliggör omnämnda förhållanden.

Jag frågar mig då helt naturligt, om icke äfven för mina förhållanden det skall vara möjligt att använda mekaniska hjälpmedel för transport. Vattenvägar finnas icke, och järnvägar af statsbanetyp kosta så mycket i anläggning, att hela godsproduktionens värde efter en så kort bana icke skulle räcka att betala ränta ens på byggnadskostnaden. Detta förhållande visar, att billig anläggningskostnad är ett hufvudvillkor för kommunikationsleder, där det, såsom hos mig, endast är fråga om billig utfrakt för markproduktionen.

Sedan detta förhållande fastslagits, tog jag mig för att studera, hvilka kommunikationsmedel, som funnos inom ramen för tillåten kostnad, och kom till det resultatet efter inhämtad erfarenhet från Tyskland, England och dess kolonier, att järnvägar funnos, som kunde användas, och att bland dessa 0,6 metersbanorna ej blott visat sig billigast i anläggningskostnad utan äfven i drift samt att sådana kunde utföras med ekonomisk fördel äfven för en relativt låg markproduktion.

När nu Kungl. Maj:ts proposition förelåg i fråga om de nordligaste banorna, och det i denna föreslogs banor af en dyrare typ, som man ej kunde beräkna lämna ekonomiskt tillfredsställande resultat, så ansåg jag mig skyldig påvisa den möjlighet, som fanns, att nå en i alla afseenden bättre lösning. Detta så mycket mera som den typ, som nu kommer till utförande, sannolikt skulle komma att fastslås för kommunikationsbehofven i Norrland och, då den visade sig ekonomiskt ofördelaktig, skulle komma att förhindra tillkomsten af moderna kommunikationsmedel i Norrland och därigenom också tillgodogörande af bränsleproduktionen från väl halfva vårt lands skogsareal, och detta i samma skede som åsikterna börja enas om, att just i dessa områden de naturliga förutsättningarna finnas för en järnproduktion, hvars tillkomst skulle kunna bli en vändpunkt i vårt lands ekonomiska historia och ge oss utsikter att på detta område intaga ett beaktansvärdt läge bland de stora kulturfolken. Att ekonomiskt bäriga kommunikationer också skulle såsom gifven följd medföra Norrlands kolonisation, således gifva oss ett område, dit emigrationen naturligt komme att vända sig, och att i och med denna kolonisation en rationell och intensiv skogskultur blefve möjlig med alla dess

fördelar för ett land, hvars hufvudexport är skogsprodukter, lär väl ingen tvifla på, som sett följderna af järnvägsanläggningar.

Jordbruksutskottets ärade ordförande gjorde för någon tid sedan ett uttalande i egnahems- och småbrukarefrågan, som helt visst, om det vederbörligen uppmärksammades, skulle befria oss från en hel del framtida bekymmer. Jag vill i detta sammanhang med några ord söka komplettera hans uttalande.

Antag att ett ungt par slår sig på småbruk, som ger full sysselsättning och kräver det arbete, båda kunna prestera. Så får familjen tillökning, som borttager moderns arbetstid. Då kan ej gården skötas som sig bör. Den har för liten arbetskraft, och den får flera nunnar, som skola matas. Det passar ju icke ihop, men det är ju möjligt, att det kan gå ändå. Men så växa barnen till och bli, låt oss säga en sex, åtta stycken. Hvar skall arbete på en sådan gård erhållas, som kan anpassas efter barnskarens växande arbetsförmåga? Det låter sig i praktiken icke göra och barnen måste skingras och undandragas den kärleksfulla vård och ledning, som endast föräldrar kunna ge.

Låt familjen i stället, den ena skild från den andra, som lämpligt är, slå sig ned i skogsbygd, och skogen ger lönande, lämpligt och hälsosamt arbete under föräldrarnas ledning åt familjens samtliga medlemmar, vare sig de äro många eller få. Det är därför skogsbygden fostrar friskt, hurtigt och andligt sundt folk. I sådant afseende äro våra obrutna skogsbygder af oskattbar fosterländsk betydelse såsom emigrationsområden, och vi kunna fullt tillgodogöra oss detta endast genom att skaffa skogen kommunikationer, som möjliggöra dess befolkande och som äro så ekonomiskt anordnade, att deras tillkomst icke kräver några pekuniära uppförfningar. Halfva Sveriges areal är, som jag nyss nämnt, helt och hållet otillgodogjord i detta hänseende, och det synes vara ett verkligt tacksamt fält för arbete, om början göres i rätt riktning.

Att emellertid skogsbanorna icke kunna vare sig anläggas, drifvas eller förvaltas statsbanemässigt, är uppenbart. Här ligger ej minsta misstro till järnvägsstyrelsen. Den har för öfrigt nog ändå att sköta och organisera, och det ställes på allt hvad den har om händer helt andra kraf, än som här få göras gällande. Markägaren är här såväl den naturliga ägaren som förvaltaren.

Då jag dessutom är öfvertygad om, genom vunnen erfarenhet från andra platser, att Tornedalens trafikbehof fullt kan tillgodoses genom en billig bana och på ett för orten bättre sätt bland annat genom att lättare kunna upptaga last allestädes efter spåret; då dessutom en sådan bana utan strategisk olägenhet lär kunna förläggas efter hela älven mellan Matarengi och Haparanda, sålunda åstadkommande kortaste förbindelse med hafvet, utan omlastning på vägen, så har jag trott, att mera skulle vara att vinna genom en förnyad pröfning af trafikfrågan mot finska gränsen, än som skulle kunna förloras genom det uppskof, hvartill en ompröfning kan föranleda.

Om
anläggning af
statsbanafrån
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m.m.

(Forts.)

Ytterligare skäl har jag haft däri, att om hufvudspåret drages öfver Jylhäkoski på finska sidan utan att enligt Kungl. Maj:ts proposition samtidigt dragas till Haparanda, helt naturligt all den produktion, som icke har närmare öfver Boden—Luleå, kommer att taga vägen öfver finskt område till närmare belägen finsk hamn. Hela Tornedalen ofvan Jylhäkoski tillhör detta område såväl som närmaste området nedan, och hvad ha vi då som resultat af vår sträfvan att försvenska dessa bygder, ett af de hufvudsyften för hvilka Riksdagen så välvilligt offrat medel för kommunikationer däruppe? Det lär väl ej kunna råda tvifvel om att icke ortsbefolkningens såväl försäljningar som inköp, ja alla deras förbindelser komma att gå genom finska händer, och då ha vi ordnat så, att resultatet bra litet stämmer med hvad vi afsett.

En omständighet, som också kan göra oss betänksamma för fattande af ett beslut nu, är, att generalstaben så bestämdt ur strategisk synpunkt motsätter sig hufvudspårets framdragande mot Karungi. Endast det att ej enighet råder i denna viktiga fråga synes mig betinga ett uppskof och fullständigare utredning, hur lifigt jag än skulle önska kunna tillmötesgå befolkningens däruppe varmt kända behof af en snar lösning. Ja, jag tror till och med, att förslaget med billigare lokalbanor kan ge lika skyndsam lösning äfven med ett uppskof.

På grund af hvad jag här yttrat och oaktadt jag känner tveksamhet med anledning af den ställning regeringen med sin sakkännedom intager, anser jag mig dock böra yrka bifall till herr Axel Ekmans m. fl. reservation.

Friherre Beck-Friis, Johan: Det är i ett rätt eget läge, som denna fråga om järnväg i Tornedalen mot vår yttersta östra gräns kommit, och jag vill något försöka klargöra orsaken till den förändrade ståndpunkt, som de militära myndigheterna nu intaga till densamma.

Den första åsikt, som framfördes, var, att man borde ha hela området mellan Kalix och Torne älfvar, kanske ända från Lule till Torne älf helt och hållet utan järnvägskommunikationer. Sedan kom emellertid den tanken fram, att det icke kunde gå i längden att hafva det på detta sätt, utan att man skulle hafva en stambana mot den östra gränsen. Man tänkte sig då, att den skulle blifva förlagd till en relativt otillgänglig trakt, och efter långvariga öfverläggningar beslöts det, att Karungi var den punkt, till hvilken stambanan borde gå. Där skulle den stanna och något mera skulle det icke blifva.

Emellertid, tiden går fort, och förhållandena ändras. Nu hafva vi kommit så långt, att förslag af Kungl. Maj:t blifvit väckt om banans byggande till Karungi, men samtidigt föreligga också förslag om banans byggande norrut till Matarengi och en massmotion i Andra kammaren om banans byggande söderut till Haparanda. Således ligger frågan nu i ett helt annat läge, än hvad den gjort någon gång förut. Och hvad är det, som åstadkommit detta förändrade läge. Jo, det är en önskan att allt mer och mer

försvenska och till Sverige draga denna befolkning, som tyckts hafva anlag att, på grund af att den till stor del är finsktalande, draga sig till Finland.

Läser man Konungens befallningshafvandes i Norrbottens län utlåtande i denna fråga, måste man säga sig, att det visserligen talar om hela traktens kultiverande och hela traktens försvenskande, men tankegången håller hela tiden fast vid själfva Tornedalen och den del, som den jordbrukande befolkningen där bebor. Och jag undrar, om man icke kan en liten smula göra samma anmärkning mot järnvägsstyrelsen. Läser man däremot generalstabens förslag, så har den lagt en betydligt bredare basis för sin tankegång. För den står hela terrängen mellan Kalix och Torne älf som en terräng, som man måste försöka att genom de blifvande kommunikationerna draga till sig och på allt sätt förbättra.

Hur har då generalstaben tänkt sig att lösa den nu föreliggande frågan? Jo, den har ansett, att man bör i första hand tänka på, huru den verkliga kommunikationen mot Finland och Ryssland blir bäst lagd, och den har då kommit därtill, att det är bäst att gå från Lappträsk söder ut och så söka komma så nära som möjligt den bästa hamn, som finnes däruppe, nämligen Karl Johans stad, och att sedan gå med järnvägen till en punkt söder om Haparanda, hvarest järnvägen finge en naturlig afslutning och där den mycket väl kan stanna. Den finska banan stannar nu i Torneå, och därifrån och till Haparanda kan man tänka sig en kommunikation med båt eller vintertid med släde, och således kan det blifva en samtrafik mellan det svenska och det finsk-ryska järnbanenätet, utan att en sammanknytning behöfver komma till stånd, såvida ej vi och vår östra granne kunna enas om en sammanknytning af järnvägsnäten, med hvilken vi båda äro nöjda.

Hufvudsaken är emellertid, att vår bana däruppe träffar en ordentlig hamn, så att vi kunna på det sättet få en verklig trafik till stånd. Går man upp till Karungi, såsom nu Kungl. Maj:t föreslagit, med själfva stambanan, så blir man nog stående där, till dess att man kan komma öfverens med finnarna, hvar vi skola få en sammanknytning, och hvar och en kommer att ha sina skäl, och ovisst är, hvar sammanknytningen kan bli. Men antag, att den kan blifva något söder om Karungi, hvilket lär vara en lämplig plats för själfva öfvergången, så hafva vi ovillkorligen den stora risken, som äfven den föregående ärade talaren framhållit, att vår trafik går öfver till Finland, att det finska Torneå blir den verkliga staden på den sidan och att den ryska hamnen Röttä blir den verkliga utfartshamnen, och då få vi lämna vår nordligaste stad Haparanda och vår nordligaste hamn Karl Johans stad helt åt sitt öde, ty går järnvägens hufvudlinje rätt ned på det finska Torneå, lär icke någon bibana, som för öfrigt blir längre än hufvudlinjen kunna draga trafiken åt det hållet.

Nu är emellertid förslag redan väckt, att stambanan genast bör dragas ned från Karungi mot Haparanda, och är den frågan

*Om
anläggning af
statsbanaf från
Veittjärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)*

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

väckt, så tror jag nog också, att den blir ganska snart genomdrifven. Det är naturligtvis för oss ett af de sämsta lägen, vi kunna få, för att få något att säga angående sammanknytning af vår järnväg med det finska nätet, ty går vår stambana utmed älven, då kunna ju ryssarna nästan själfva bestämma, hvar de skola gå öfver, ty de träffa oss äfverallt.

Nu är det ett ledsamt förhållande, att vi förra året i Riksdagens sista timme beviljade medel till fortsättande af järnvägen från Lappträsk till Veittijärvi, men dels hafva vi hört, att mycket litet arbete är nedlagdt på den banan, och dels tror jag, att det skulle vara mycket fördelaktigt att med en smalspårig bana eller kanske ännu bättre med en bredspårig bana med den allra enklaste öfverbyggnad gå fram där och vidare den vägen upp i Tornedalen. Sålunda skulle det arbete, som är nedlagt på järnvägen från Lappträsk österut, icke vara bortkastadt.

Hufvudsaken är emellertid, tror jag, att, sedan vi sett, att det icke är längre fråga om att gå fram till Karungi och stanna där med stambanan utan att genast utveckla den söderut, vi då frånträda den tanken, bestämma oss för att gå från Lappträsk så nära som möjligt förbi Karl Johans stad till Haparanda och bestämma oss för att *stanna där* och att sedan med enklare och billigare bansystem verkställa de banbyggnader, som behöfvas för själfva Tornedalens trafikerande och för att draga dess befolkning allt närmare och närmare till Sverige. Jag tror, att en mycket lycklig lösning af denna fråga vore att låta ett enkelt bansystem, antingen bredspårigt, men med lätt öfverbyggnad, eller smalspårigt gå fram från Lappträsk österut och upp i dalen och därigenom draga Tornedalens trafik åt Sverige till samt att därjämte draga stambanan ned till Haparanda och framdeles, när våra förbindelser med Ryssland blifva fullt klara, inrätta en förbindelse mellan Karungi och Haparanda genom en sådan enkel bana. Att det emellertid icke brådskar med denna senare järnväg, torde vara klart, då man ser af kartan, att afståndet mellan Haparanda och Karungi icke är mer än cirka tre mil och befolkningen, som bor mellan dessa platser, således i alla händelser icke har mer än högst 1 1/2 mil till någondera af dem. Till och med i södra Sverige är det icke ovanligt, att man har 1 1/2 mil till närmaste järnvägsstation, och hvad Norrland beträffar, torde detta få anses såsom mycket goda och lyckliga kommunikationer.

Jag ber få tillägga ännu en sak. Förra året beslöto vi inrätta en karantänsanstalt i Haparanda och vi torde därvid hafva tänkt på, att trafiken från Ryssland skulle komma att gå öfver Haparanda och icke öfver Karungi.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Den fråga, som för närvarande diskuteras här i kammaren, är en af de mera svårlösta frågor, som jag varit med om. Den är svårlöst af flera skäl. När man bedömer denna fråga, får man naturligtvis väga de olika intressena mot hvarandra, och enligt min uppfattning

har man därvid två stora intressen, nämligen riksintresset å ena samt ortsintresset å den andra sidan, tvenne intressen, som delvis kunna kombineras, men delvis också, såsom man finner af den reservation, som bifogats statsutskottets betänkande, stå mot hvarandra. Jag kan icke annat än beklaga, att jag uti föreliggande fråga icke kan uttala mig så fritt, som jag skulle vilja, och att jag följaktligen icke anser mig kunna gå in på något bemötande af åtskilligt af hvad den näst föregående talaren ansett sig här kunna framdraga. Jag får i hufvudsak återopa de skäl, som finnas framlagda i den kungliga propositionen, ehuru väl jag anser, att jag därtill kan lägga ytterligare några, eller åtminstone något mera vidlyftigt framhålla några af de skäl, som där finnas angifna.

Om
anläggning af
statsbanafrån
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

Det gäller, mina herrar, att besluta om vi skola stå kvar på den ståndpunkt, vi förut intagit, eller öfvergifva densamma för att intaga en annan. Läser man alla de uttalanden, som äro angifva i den kungliga propositionen, finner man, att den ståndpunkt, man förut intagit, nämligen att järnvägen skulle gå till Karungi, intagits i föl af såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen, då Riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt draga fram järnvägen till Veittijärvi. Efter min uppfattning har sedan dess ingenting inträffat, som kan föranleda oss att ändra vår ståndpunkt, och om vi skulle göra det, anser jag, att synnerligen talande skäl härför borde föreliggas. Finnes sådana, finge man naturligtvis icke anse sig bunden utan taga dem i öfvervägande, men enligt min uppfattning finnas icke några sådana skäl. Kungl. Maj:t har tagit denna mycket grannliga fråga under moget öfvervägande och ingått på en mycket minutiös och vidlyftig pröfning af alla de förhållanden, som på densamma inverkat. Efter denna noggranna pröfning har regeringen till sist stannat vid, att det klokaste man för närvarande hade att göra vore att intaga den ståndpunkt, som finnes uttalad i den kungl. propositionen, d. v. s. att fortsätta banan till Karungi och därifrån vika af upp till Matarengi. Härför tala åtskilliga skäl. De skäl reservanterna framhållit äro egentligen desamma som Kungl. Maj:t och utskottet anført, fastän vi kommit till olika slutsatser. Skälen äro, att man bör tillgodose Tornedalen, och således äfven Haparanda med kommunikationer, och därtill komma de strategiska skälen. Beträffande Tornedalens behof af järnväg göra sig två synpunkter gällande. Den ena är behofvet att sammanknyta de finsktalande gränsprovinserna med landet i dess helhet. Uti den kungl. propositionen finnes uppgifvet, att 70 % af den befolkning, som skulle beröras af denna järnväg, är finsktalande. Såsom herrarne veta, har man på många sätt bemödat sig att försvenska denna befolkning, men det har varit ganska svårt, därför att dess intressen äro riktade äfven åt håll, där finska allmänt talas. Det finnes emellertid en möjlighet att göra det, såsom jag tror på ett mycket effektivt sätt, genom att medelst en järnväg sammanknyta denna befolkning med svenska folket i dess helhet, och jag tror, att det icke är klokt att dröja alltför länge härmed, utan att vi böra söka göra det så fort som möjligt.

Om
anläggning af
statsbanafnån
Veittijärvi till
Karungi m. m.

(Forts.)

Det var det ena intresset där uppe, nämligen riksintresset. Det andra är önskvärdheten af att kunna främja odlingen, att kunna främja utvecklingen i ekonomiskt afseende af de trakter, som dessa olika järnvägar skulle beröra, och enligt min uppfattning är det förnämsta och viktigaste, att Tornedalen får sin järnvägsfråga löst. Jag kan icke säga, att Haparanda kan betraktas som styfmoderligt behandlad i den kungliga propositionen, då denna lilla stad likväl nu skulle erhålla en järnväg på 22 kilometers afstånd, under det att Piteå i många år haft 50 å 60 kilometer till närmaste järnväg. Det är icke heller sagdt, mina herrar, att det kommer att stanna härvid. Här är endast fråga om att fatta ett beslut, som icke binder för framtiden.

Om således reservanterna, utskottet och Kungl. Maj:t haft samma synpunkter för ögonen, nämligen ordsintresset, riksintresset och de strategiska intressena, hafva vi dock, såsom jag nyss nämnde, kommit till olika resultat. Att vi kunnat göra det, beror enligt min uppfattning på, att reservanterna tilltrött sig kunna skåda in i framtiden så pass mycket redan nu, att de våga, om jag så må säga, redan på frågans nuvarande stadium framlägga ett förslag, som enligt deras uppfattning skulle vara det klokaste, under det att Kungl. Maj:t intagit en, låt mig säga, mera negativ ståndpunkt i detta fall och föreslagit en sträckning af järnvägen, som lämnar alla möjligheter öppna för, huru man skall gå fram med järnvägen söder därom. Min uppfattning är, att det varit önskvärdt och klokt, om någon vidlyftig diskussion icke behöft förekomma i denna fråga, men då den icke kunnat undvikas, har jag i allt fall velat framhålla just detta, att, om Riksdagen följer Kungl. Maj:t och utskottet, har Riksdagen fattat ett beslut, som icke på något sätt binder, hvad som skall komma söderom den af Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna sträckningen. Där kan eventuellt komma en järnväg Lappträsk—Nikkola—Haparanda och eventuellt något annat. Jag vill icke närmare inlåta mig härpå, utan har endast velat konstatera, att många möjligheter finnas. Under det den järnväg, som föreslagits, bygges, får man tid och rådrum att öfverväga, huru man klokast skall gå fram med fortsättningen. Enligt min uppfattning är det icke ett oklokt beslut, som fattas, om man följer Kungl. Maj:ts och statsutskottets förslag. Till denna åsikt har jag efter lugnt och noggrant öfvervägande af frågan för egen del kommit. Men jag är icke alldeles säker på, att det skulle blifva ett lika klokt beslut, om man följer reservanternas förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Grefve Taube: Att detta är en svårlöst fråga är jag den förste att erkänna. Jag instämmer uti hvad hans excellens herr statsministern i detta afseende yttrat och förstår äfven mycket väl de skäl han anfört. Jag har emellertid icke velat underlåta att få till protokollet antecknad, hvilken lösning af frågan, som jag för min del anser vara den lyckligaste. Det tilltalar mig icke att gå ut med en järnväg och, om jag så får säga, stanna vid en vägg. Ja, det är här en flod, det är sant, men den är ofarbar. Detta

tilltalar mig icke mycket, det får jag erkänna. Hvart skall man sedan gå? Ja, det säges norrut, och det säges äfven söderut. För min egen del har jag underskrifvit herr Bergströms motion i syfte att få banan nedåt Haparanda, och jag vill försöka att något litet framhålla de skäl, som för mig varit bestämmande.

Min uppfattning om saken är — jag talar nu endast om merkantila och kulturella intressen — att banan från Lappträsk skulle gå ned till Karl Johans stad, som, såsom herrarna behagade finna af kartan, ligger vid kusten, och då får man en utsträckning af statsbanan från Malmö till Bottniska viken, där den slutar vid en hamn. Man kunde då dit föra de produkter, som erfordras, och likaså transportera allt, som kunde tagas därifrån, direkt på statsbanan.

Sedan skulle jag för min del vilja hafva i protokollet antecknad följdande. Från någon punkt på denna bana från Lappträsk till Karl Johans stad skulle en järnväg dragas förbi Haparanda och hela vägen utefter Torneälf till Matarengi. Jag tror till och med, att det icke skulle vara farligt att säga, att det skulle bli en smalspårig järnväg. Jag vet visserligen, att mycket talar mot en sådan, men det finnes äfven mycket, som talar för densamma. Blir det en smalspårig järnväg dit upp, komma många af herrarna att säga: ja, då skulle vi få ett helt nytt system. Ja bevars, det är icke farligt. Blir järnvägen af mindre spårvidd, så blir den som en bredare och bättre landsväg, men med fordon, på hvilka man kan forsla hvad som erfordras. För min del vill jag därför förorda denna bansträcka i sin helhet, helst naturligtvis till Karl Johans stad, ty därigenom får man hela trafiken från Tornedalen direkt ned på denna utskeppningsort.

Det är nämndt, att man äfven ansett, att det skulle blifva transporter af trä och andra saker dit ned. Ja, det är möjligt, jag tror att det låter sig göra. Men skall det ske, så bör det ske på en så beskaffad järnväg, att varorna komma direkt till platsen och icke behöfva omlastas, ty en omlastning af mindre gods och stycke gods går väl för sig, men svårare är det med större virkes-transporter. Om det blir en så beskaffad järnväg, tror jag, att det kommer att uppstå sågverk och sågverksindustri med plank och bräder, som utskeppas till främmande hamnar.

Jag vill icke tala om öfvergången af Torneälf och en del andra saker. Jag har endast velat säga, att man ur kulturell och merkantil synpunkt bättre behåller Norrbotten genom ett sådan arrangement, än om man bifaller Kungl. Maj:ts förslag. Antages Kungl. Maj:ts förslag, tror jag, att vi komma i beroende af Finland, detta är min enkla uppfattning af saken. Jag beklagar, att redan litet arbete är utfördt mellan Lappträsk och Veittijärvi, men det är icke mer än att en smalspårig järnväg kan begagna sig af de anläggningar, som redan äro gjorda. Jag anser, att ingen fara ligger i ett uppskof och att man bör göra ytterligare utredning för att få full klarhet i denna sak.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

Herr Berggren: År 1894 invigdes Norra stambanan till Boden, och samma år gjordes framställning till regeringen om dess fortsättande. Det var Norrbottens läns landsting, som genom Konungens befallningshafvande i länet ingick till Kungl. Maj:t med hemställan om banans fortsättande till finska gränsen. Sträckan är endast omkring 15 mil, men det har snart gått 20 år sedan dess, och ännu stå vi och stampa på samma ställe sedan flera år tillbaka, och vi synas hafva mycket svårt att komma till något beslut. Svårigheterna vållas naturligtvis af olika intressen för banans byggande. Dessa intressen äro af tre slag, nämligen de militära intressena, orsintresset och först och sist det allmänna eller riksintresset.

Hvad de militära intressena beträffar, hafva åsikterna från det frågan först började dryftas helt och hållet omkastats. Jag ber i korthet få rekapitulera de åsikter, som under denna snart 20-åriga period uttalats.

Angående den riktning, hvari banan borde framdragas mot riksgränsen, hade tre förslag framkommit, nämligen en öfre linje, en midtlinje, som sedan följdes, och slutligen en nedre linje utmed kusten. I afgifvet utlåtande den 30 april 1895 uttalar chefen för generalstaben, att i en fråga, som den föreliggande, »de strategiska skälen icke kunde vara de bestämmande, där det gällde bland annat att främja vårt eget lands odling och utveckling och kanske också dess språkliga och nationella enhet» och förordar afgjort den s. k. midtlinjen. I afgifna särskilda utlåtanden samma år tillstyrkte Konungens befallningshafvande och järnvägsstyrelsen äfven samma linje. — Åren 1900 och 1901 verkställde de militära myndigheterna själfständiga undersökningar, hvilka resulterade uti, att den riktigaste sträckningen vore från Morjärv rakt öster ut till Karungi. År 1903 förordade chefen för generalstaben järnvägens framdragande till Karungi, och år 1904 påyrkar han bestämdt denna linje. Kungl. Maj:t framlade också proposition härom för Riksdagen, men 1904 års Riksdag beslöt, tvärtemot hvad Kungl. Maj:t föreslagit, att endast bygga en järnväg till Lappträsk. Det var till följd af en reservation, som afgifvits inom statsutskottet. Reservanterna, som påyrkade, att järnvägen skulle dragas endast till Lappträsk och stanna där, säga, att om den likväl komme att fortsättas, vore Karungi den lämpligaste ändpunkten. Slutligen säger chefen för generalstaben år 1906 klart och tydligt ifrån, att framdragandet af järnvägen till Karungi måste tillmätas samma betydelse som dittills och afstyrker samtidigt en framställning, som gjorts till regeringen från stadsfullmäktige i Haparanda om att järnvägen måtte framdragas direkt till Haparanda. Han var således emot det förslag, som i år framkommit att gå med järnvägen direkt till Haparanda.

Angående de militära intressena vill jag ytterligare tillägga, att det naturligtvis är mycket svårt för en icke fackman att kunna bedöma, hvilka orsakerna kunna vara till en sådan omkastning. Mig förefaller det helt naturligt, att militärerna skulle vilja gå fram till Karungi, ty där finnes ett tämligen högt berg, som do-

minerar älfidalen såväl uppåt som nedåt. Kommer man ned till Haparanda, finnes det ingen höjd, som dominerar trakten. Där finnes visserligen den s. k. Kyrkhöjden, men den är icke större, än att kyrkan upptager den snart sagdt helt och hållet. För öfrigt dominerar den icke trakten omkring och icke Torneå stad, emedan Haparanda själf ligger på en liten kulle och skymmer. Det är därför svårt att fatta de militära skälen, men, som sagdt, för en icke fackman är det omöjligt att döma härom. Till följd af de växlande åsikterna vill jag emellertid icke tillmäta de militära skälen allt för stor betydelse, utan jag instämmer i chefens för generalstaben uttalande år 1895, då han säger, att de militära skälen i denna fråga icke få vara de afgörande. Det är helt andra frågor, som äro af vikt och betydelse för landet, nämligen de kulturella och sociala, hvilka kan anser böra komma i främsta rummet.

Hvad de lokala intressena beträffar, är det klart, att hvar och en ser på sitt eget bästa. Det har sålunda framkommit en petition från Haparanda, hvori yrkas, att banan skulle dragas från Morjärv till Haparanda — det var under konsul Ströms riksdagsmannatid — och sedan har det gjorts ytterligare framställning om banans dragande från Lappträsk till Haparanda. Men det är ju klart, att, om järnvägen skulle dragas på det sättet, helst så som det är föreslaget af reservanterna, skulle den gå genom trakter, som visserligen äro väl värda en järnväg och som skulle vinna stor förkofran däraf, nämligen en del af Neder-Kalix socken och kusttrakterna i Neder-Torneå socken. Men det stora allmänna riksintresset vore icke därmed tillgodosedt, och man skulle icke vinna hvad man vill vinna och som framhållits såsom eftersträfvansvärdt genom att gå direkt på Haparanda; det gör man först genom att gripa in i hjärtat af nedre Torneå-dalen, genom att framdraga järnvägen till Karungi. Jag vill med afseende härå i korthet citera ett anförande som finnes intaget i Kungl. Maj:ts proposition sid. 9. Det är ett ständigt återkommande skäl för banans framdragande just till hjärtat af Torneå-dalen. Det har åberopats af Konungens befallningshafvande, järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t hvarje gång frågan varit före. Det är fråga om den olika sträckningen af banan antingen direkt på Karungi eller direkt på Haparanda. Där säger departementschefen i 1904 års kungl. proposition:

»Beträffande sträckningen för banan hade meningarna i hufvudsak varit ense därom, att banan borde från Morjärv dragas till Lappträsk, medan olika åsikter gjort sig gällande, huruvida vägen därifrån borde tagas ungefär rakt öster ut till den vid Torne älf omkring 2½ mil ofvanför Haparanda belägna Karungi by eller banan skulle från Lappträsk föras i sydostlig riktning till Haparanda.

I valet mellan dessa båda sträckningar syntes departementschefen företrädet böra lämnas Karungilinjén. Medan Haparandalinjen hufvudsakligen skulle gagna Haparanda stad, som emellertid till följd af sitt läge vid sjön redan icke vore alldeles utan kommunikationer, skulle man genom linjens dragande till Karungi

Om
anläggning af
statsbanafrån
Veittjärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

föra den kraftiga häfstång för utvecklingen, som en järnväg innebure, in i den tätast befolkade delen af Tornedalen, hvilken dal otvivelaktigt vore den trakt, som här erbjöde de rikaste utvecklingsmöjligheter, men som nu vore i saknad af kommunikationer. Banan skulle komma att genomlöpa stora odlingsbara vidder, hvilkas uppodling den skulle i hög grad främja, äfvensom bereda den finsktalande befolkningen i älf-dalen en mera direkt förbindelse med det öfriga landet än sträckningen till Haparanda, som skulle gå i utkanten af den egentliga finnbygden. Banans stora kulturella uppgift skulle således med denna sträckning bäst förverkligas.»

Så uttalar sig departementschefen här, och detsamma har framhållits från olika myndigheter den ena gången efter den andra. Det är detta mål, man vill vinna och som vinnes genom antagande af Kungl. Maj:ts förslag. Det vinnes icke med mindre, än att järnvägen drages in direkt till hjärtat af Torneådalen. Jag är dessutom fullt viss att Kungl. Maj:t i samråd med chefen för generalstaben icke skall dröja med att till Riksdagen framkomma med förslag till förbindelse med Haparanda, och så att denna järnväg hälst kunde blifva färdig lika fort som järnvägen till Matarengi.

Jag ber härefter att få bemöta de invändningar, som från reservanternas sida gjorts.

Den första talaren på Värmlandsbänken drog fram ett förslag om, att man skulle gå direkt på Haparanda för att sedan med en bibana af 0,6 meters spårvidd gå upp i Torneådalen. Det har förut framhållits, att hvad man vill vinna icke vinnes genom att gå direkt på Haparanda, äfven om man sedan går upp med en bibana. Därmed vinner man icke Torneådalen och dess befolkning. Man förenar dem därigenom icke med Sverige; men så gör man, om man går direkt på Karungi. Man rent af tvingar denna befolkning därigenom att tillägna sig svenskt språk och svensk kultur och drager den närmare hjärtat och det hela. Äfven från militär synpunkt sedt skulle, enligt min åsikt, denna närmare anslutning genom en järnväg midt i Torneådalen bereda stora fördelar för Sverige. Däremot skulle genom en järnväg till Haparanda Torneådalen icke få mera beröring med Sverige än förut. Torneådalen skulle därigenom icke få annan förbindelse än öfver Haparanda, och jag anser detta vara en omväg.

Herr Bergström uppkonstruerade en del förhållanden, som jag ännu icke sett och som jag för min del tror, att man icke bör frukta för. Han trodde att man, genom att bygga en järnväg på det sättet att man får en öfvergång vid Jylhäkoski, skulle draga trafiken från Torneådalen öfver till finska sidan, men han tillade: under förutsättning att man icke bygger järnväg till Haparanda. Men om det blir öfvergång vid Jylhäkoski, skulle det naturligtvis under alla förhållanden blifva järnväg äfven till Haparanda, och de förhållanden han uppkonstruerat anser jag således därför icke kunna komma att inträda.

Så har äfven friherre Beck-Friis uttalat sig för reservationen, och han säger, att genom att antaga generalstabschefens förslag i

detta fall skulle man ställa frågan på en bredare basis, än om man antager Kungl. Maj:ts förslag. Det är fullkomligt motsatsen. Skulle man antaga generalstabschefens och reservanternas förslag, kommer man in på en smalare basis. Man griper icke Torneådalen på samma sätt, som man gör enligt Kungl. Maj:ts förslag. Man skulle då endast få Haparanda med dess 1,200 invånare, under det hela Torneådalen med dess 11,000 invånare skulle blifva utan förbindelse med det öfriga Sverige. Jag anser detta vara ett mycket svagt bevis för antagandet af reservanternas förslag.

Vidare framhöll greffe Taube, att det skulle vara utmärkt bra att få en genomgående bana från Malmö till Karl Johans stad för frakt af gods, och sedan skulle man hafva en smalspårig bana från Karl Johans stad genom Torneådalen till Matarengi. Den åsikten lider af samma fel som jag förut framhållit; man vinner icke med afseende på Torneådalen det man vill vinna.

På grund af hvad jag anfört ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag.

Herr Fränckel: Det torde tillåtas mig, ehuru jag icke mer tillhör statsutskottet, att med anledning af den befattning, jag haft med detta ärende under den tid jag tillhörde utskottet, få yttra några ord.

Såsom herrarna veta och såsom jag många gånger tillåtit mig förklara, var jag för min del motståndare mot fortsättandet af stambanenätet längre än till Kalix älf, och detta af rent strategiska skäl. Riksdagen ansåg emellertid icke, att det gick för sig att stanna där, utan beslöt att, om jag så får säga, fästa hela denna ort vid oss och vid det öfriga Sverige genom att fortsätta stambanebyggnaden. Man lyckades så småningom få fram en bredspårig bana till Lappträsk, och man har till och med kommit en bit längre. Nu är den sista biten kvar, om jag så får säga. Nu skall man gå fram till gränsen. Då har man, synes det mig, vid detta ärendes behandling hopblandat den viktiga stambanefrågan med lokalbanenätet, som det är i fråga att i dessa orter anlägga för att, om jag så får säga, på ännu bekvämare sätt binda dessa våra svenskar, som hålla på att blifva finnar, med det öfriga Sverige. Är det icke skäl, att man går tillbaka till den första sidan af saken? Är det icke skäl att i första rummet taga i betraktande hvad det här gäller? Det gäller att föra fram stambanan till en sådan plats, som generalstabschefen kan godkänna såsom lämplig slutpunkt för stambanan. Någon förändring i spårvidden eller i byggnadssättet för denna järnbana på den återstående biten kan icke komma i fråga, utan naturligtvis måste banan föras fram, på sätt som förut var föreslaget, till den punkt, som vederbörande militärmyndigheter utan skada för den öfriga trafiken ansett sig böra föreslå, och det har, så länge jag varit med, varit Karungi. Jag är således där och kan icke komma därifrån, trots alla lokala funderingar som här förekommit. Nu fantisera reservanterna om någonting helt annat. Man vill från Lappträsk inrätta ett dåligt privatbanesystem för att på det sättet förmedla trafiken, som kom-

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

mer från dessa orter, och icke taga hänsyn till stambanefrågan såsom sådan. Kan detta godkännas? Att tänka sig, att på en smalspårig bana framföra trafiken i dessa trakter, är ett fullkomligt misstag, ty man behöfver bara gå till de norska banorna för att se, huru man där i årtal fick anstränga sig för att bygga en stor genomgående bana gent emot dem, som arbetade för att ett smalspårigt system skulle användas. Vi lyckades, tack vare framsynta män, att icke förfuska våra norrländska banor genom att, såsom var föreslaget, redan vid Storvik bryta af stambaneleden och bygga en smalspårig järnväg. Jag måste således ställa mig på Kungl. Maj:ts uppfattning, som sedan af utskottet accepterats, att stambanan bör framdragas, på sätt som från början skett och enligt samma system, till Karungi.

Sedan uppstår den andra frågan, den kulturella. Och där har man frågat: vinner man verkligen detta mål genom att gå fram till den punkt, som är hjärtpunkten i Torneådalén, och stanna där? Nej, säger man, vi skola gå ett steg längre, vi skola bygga upp till Matarengi, men där behöfver det icke vara stambanetyp, där kan man bibehålla den breda spårvidden men bygga lättare järnväg, och det är hvad som här är föreslaget.

Jag tror att, om man ser frågan från samma synpunkt, som man hittills anlagt, då det gällt denna stambana, gör man klokast uti att bifalla Kungl. Maj:ts af statsutskottet tillstyrkta förslag, hvarom jag tillåter mig framställa yrkande.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Efter de anföranden, kammaren hört af hans excellens herr statsministern och herr Berggren samt nu senast af herr Fränckel, förstår kammaren, att från statsutskottets majoritet icke finnes mycket att tillägga till förman för Kungl. Maj:ts proposition, som ju äfven är af statsutskottet tillstyrkt. Jag skall endast be att få lämna en upplysning angående det beslut vi förra året fattade om banan mellan Lappträsk och Veittijärvi.

Det har här sagts, att det icke skulle vara farligt att rifva upp det i föl fattade beslutet, därför att nästan ingenting är gjordt vid denna bana, och då kunde man ju gärna låta det bero och taga sig en funderare på saken. Så är icke förhållandet. Jag har fått den upplysningen, att på denna bandel är till i maj månad i år redan nedlagdt icke mindre 175,000 kronor. Vidare är aftal träffadt om leverans af järnvägsöfverbyggnad och om terraseringsarbeten, hvilka redan äro igångsatta, och detta har beräknats draga en kostnad af åtminstone 50,000 kronor. Således är det icke mindre än 225,000 kronor, som man skulle vara af med, i fall man afbröte detta arbete.

Därtill kommer — och jag ber att få betona det ännu mer än hvad förut gjorts under debatten — att jag finner det ganska betänkligt, att man på det sätt, som här af reservanterna är föreslaget, bryter ett beslut, som är fattadt af föregående års riksdag. Det är visserligen sant, såsom en föregående talare sade, att propositionen om denna bana framkom först i slutet af riksdagen,

men när man genomläste denna proposition, låg det just i den, att det var blott en bit af banan Lappträsk—Karungi, som då skulle beslutas, och det var alldeles naturligt, att man nästa år skulle fortsätta banan fram till Karungi. Jag säger, att jag finner det ytterst betänkligt att kassera det beslut, som fattades i fjol, och jag finner det betänkligt äfven i det afseendet, att nu hafva vi fullt med folk däruppe, och skulle Riksdagen nu besluta att afbryta stambanebyggandet, blefve det naturligtvis svårt att få användning för folket, befälet och materialierna, som användas där. Nu kan man ju säga, att Riksdagen har beslutat den där banan mellan Piteå och Elfsbyn och att man kan taga folket dit, men det är lång väg dit, och jag ber att få påminna Första kammaren om, att vid beslutet om inlandsbanan lade man en icke oväsentlig vikt just vid betänkligheterna i afseende på det folk, som nu har sysselsättning där och som man icke skulle få någon användning för. Det synes mig, att detta skäl äfven äger vikt nu. Af det skälet och af förut anförda skäl ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Om
anläggning af
statsbanafrån
Veittijärvi till
Karungi m.m.
(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Då jag står som reservant, skall jag be att få yttra några ord.

Jag skall icke göra försök att öfvertyga andra, men jag vill framhålla den öfvertygelse jag själf har och haft redan från början, då fråga varit om att fortsätta denna norra stambana. Jag har alltid utgått ifrån, att det borde vara en naturlig slutpunkt på banan, och den anser jag vara vid kusten, vid Carl Johans stad och Haparanda, och icke uppe vid älfven.

Det har talats om strategiska skäl — dem skall jag icke gifva mig närmare in på. De strategiska skälen kunna dock ses från olika synpunkter, den ena ser så, den andra så, och det har varit olika meningar om den saken. Det har ansetts, att banan icke skulle få gå så nära kusten. Jag är icke strateg, men efter mina elementära begrepp i den delen tror jag icke, att hvad denna bit af järnvägen beträffar det kan vara så farligt, om den går utmed kusten fram till Haparanda. Men då det tidigare från strategiskt håll talats om att banan borde gå till Karungi, har det skett under en annan förutsättning. Det var då icke fråga om att det skulle finnas en längd- eller tvärbana genom Torneådalens, och detta förändrar helt och hållet saken. Därför föreställer jag mig, att uppfattningen nu kan blifva något olika beträffande de strategiska synpunkterna.

Men jag ser icke så mycket på detta, utan mer på den nationella, den rent politiska betydelsen, och äfven på den ekonomiska. Jag håller det för mycket bättre, att trafiken drages ner till svensk hamn, än till finsk, ty för min del kan jag icke tro, att Torneådalens trafik, hvarken folk eller produkter, skulle i längden gå öfver Karungi in på stambanan. Nu är det icke fråga om annat, än att stambanan skall stanna vid Karungi, och att därifrån spår dragas upp till Matarengi. Så långt kan man tänka sig saken. Men tror någon, att man kan stanna där vid älfven utan

Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)

att göra någon förmedling eller öfvergång till Finland? Jag tror det icke, utan enligt min uppfattning kommer det sedan att dragas en bana ned från Karungi mot Haparanda, och då blir det en öfvergång till Finland någonstädes söder om Karungi. Då kommer trafiken enligt min uppfattning alldeles säkert att från Torneådalen dragas öfver till Finland, till hamnen vid Kemi eller till någon annan plats. Men detta kommer icke att medföra någon försvenskning i Torneådalen utan tvärtom.

Det är dessa skäl, som äro för mig de mest vägande, och därför har jag ställt mig på reservanternas sida och kommer att rösta för deras förslag, som enligt min mening innebär den bästa lösningen.

Herr Roos: Hvad som åsyftas med ifrågavarande anläggning är, såsom förut af många framhållits, önskan att tillgodose ortens behof samt att sammankoppla den kommunikationsväg, orten behöver, med det svenska järnvägsnätet i öfrigt. Då vill jag framställa den frågan: genom hvilket minsta kilometertal järnväg skulle behofvet kunna tillgodoses? Det är genom det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt angående byggandet af en bana österut från Lappträsk till Karungi samt en bana i Torneådalen. Äfven om denna bana sträcker sig så långt söderut som till Haparanda, blir kilometertalet icke större än 107, och detta tal är mindre än något annat förslags, och ingen har påstått, att icke alla intressen genom byggandet af dessa 107 kilometer skulle tillgodoses.

Kungl. Maj:ts förslag innehåller, att en normalspårig järnväg skulle byggas från Veittijärvi till Karungi och sedermera från Karungi norrut till Matarengi. Dessutom har af statsministern ställts i utsikt, att Haparandabornas välförstådda intressen skulle kunna i framtiden tillgodoses. Men jag ställer mig tveiflande om, huruvida det kan ske på ett praktiskt sätt, ty det har framställts många betänkligheter mot att till Haparanda draga en bredspårig järnväg om 1,435 mm., utan af strategiska skäl skulle man fordra en mindre spårvidd. Vi kunna väl icke gärna utsätta oss för att i Torneådalen skapa två banor af olika spårvidd, utan det offer man får göra åt den strategiska hänsynen är väl det, att man måste tänka sig en smalspårig bana i Torneådalen, och enligt min uppfattning äfven från Karungi ut till den punkt, Lappträsk, där redan nu järnväg finnes.

Jag har egentligen begärt ordet med anledning af reservanternas förslag, att man skulle bygga en bana af 600 mm:s spårvidd i Torneådalen. Det tror jag för min del vore särdeles olyckligt, och att jag i den frågan djärfts att taga till ordet är beroende på, att jag har rik erfarenhet om byggandet af banor af smalspårig typ. Vi hafva i Sverige järnvägar med 891 mm:s spårvidd till en längd af 2- till 3,000 kilometer. Vi hafva rik erfarenhet af deras fraktförmåga och rik erfarenhet på det småländska höglandet af deras förmåga att upprätthålla trafiken äfven under svåra snövintrar. Hvad åter angår den af reservanterna omnämnda mindre typen med 600 mm:s spårvidd, hafva vi däraf omkring 140 km. här i

landet, men vi hafva erfarenhet om, att det under snörika vintrar bland annat är mycket svårt för maskinerna att hålla dessa banor klara, och detta förhållande skulle gifvetvis i väsentligt högre grad grad göra sig gällande i de trakter, hvarom nu är fråga.

Jag skulle helst sett, att Kungl. Maj:ts förslag gått ut på att bygga en 891 mm:s bana från Lappträsk österut och äfvenså i Torneådalen, men då härutinnan icke föreligger något förslag, och då frågan kräfver ett snabbt afgörande, vill jag icke göra något yrkande.

Herr Clason: Att olika ortsinstressen framträda, när det är fråga om järnvägslinjer, är ju en känd sak. Men jag undrar, om icke för hvar och en, som varit där uppe i dessa trakter, det väsentliga och viktiga i hela denna fråga visat sig vara, att man så snart som möjligt skulle nå Torneådalen. Och jag tror att, om man sett den dalen — som jag skulle vilja säga icke är en *dal* i vanlig bemärkelse, såsom vi använda det ordet i södra och mellersta Sverige, utan en ganska vidsträckt byggd — så framträder detta kraf synnerligen starkt. För att komma dit, är linjen Lappträsk—Karungi den kortaste och genaste vägen; den har också förut utpekats och, kan man nästan säga, utlofvats. Kungl. Maj:ts förslag vill gå den vägen, reservanterna åter vilja endast eventuellt hafva denna del af vägen, som, åtminstone såvidt jag kan se saken, framstår såsom den viktigaste och såsom den, hvilken först borde byggas. Redan detta är för mig ett afgörande motiv för Kungl. Maj:ts förslag.

Därtill kommer, att hvad som eljest möjligen kunde vara ett företräde hos reservanterns förslag — att man icke binder sig i fråga om en blifvande järnväg i Torneådalen söder ut från Karungi — icke längre ensamt är en egenskap hos reservanternas förslag, ty särskildt efter hvad hans excellens herr statsministern nyss yttrade är det tydligt, att denna fördel föreligger äfven hos regeringens förslag. Hans excellens herr statsministern betonade ju uttryckligen, att regeringens förslag lika väl lämnar möjlighet öppen för en linje Lappträsk—Nikkola—Haparanda, och på grund däraf vill jag säga, att den tvekan, som jag icke kan neka till, att jag förut hyst i denna fråga, alldeles försvunnit. Därför ber jag att få avsluta mig till yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaræn skulle antaga det förslag, som innefattades i den af friherre J. T. Gripenstedt m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om
anläggning af
statsbana från
Veittijärvi till
Karungi m. m.
(Forts.)*

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 20 och 22 innevarande maj bordlagda betänkanden:

nr 35, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor, dels ock väckta motioner rörande tullbevillningen,

nr 36, i fråga om dels särskild afgift för brännvin, som tillverkas vid bränneri under tid, då vissa utländska råämnen där användas, dels ock särskild skatt å dylika ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse, samt

nr 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908.

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda memorial:

nr 39, angående användande af riksbankens vinst för år 1910,

nr 40, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, och

nr 41, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott, biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

---

*Om gjutning
i brons af
vissa Riksdagen
tillhöriga
porträttmedal-
jonger m. m.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 42,

angående anslag till gjutning i brons af vissa Riksdagen tillhöriga porträttmedaljonger m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 111, hade herr *Röing* jämte fyra andra af kammarens ledamöter hemställt, »att Riksdagen måtte anslå ett belopp af 3,000 kronor för gjutning i brons af en del af den på sin tid som gåfva af skulptören Sven Andersson erhållna porträttsamling i gips af mera bemärkta ledamöter från Riksdagens båda kamrar samt åt riksgäldsfullmäktige uppdraga att i samlingen göra det behöfliga urvalet samt låta verkställa gjutningen af föremålen i fråga.»

Vidare hade Riksdagens revisorer i sin den 30 november 1910 afgifna berättelse om granskningen af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, med erinran, hurusom ett vid 1900 års riksdag väckt förslag om afgjutning i brons af vissa porträtt af ifrågavarande porträttsamling ansetts ej böra föranleda till någon åtgärd,

anfört, att, då det nya riksdagshuset nu under åtskilliga år varit taget i bruk, tidpunkten syntes vara inne att taga frågan om porträttsamlingens förvarande i förnyadt öfvervägande, helst som den nuvarande placeringen syntes mindre lämplig. Därest Riksdagen delade denna uppfattning, syntes det böra lämnas i uppdrag åt riksgäldsfullmäktige att i ämnet afgifva de förslag eller vidtaga de åtgärder, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

*Om gjutning
i brons af
vissa Riksdag-
ens tillhöriga
porträttmedal-
jonger m. m.
(Forts.)*

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att, i anledning af dels Riksdagens revisorers framställning i detta ämne dels ock förevarande motion II: 111, Riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att, med anlitande af förslagsanslaget till riksdagskostnader, af den på sin tid af skulptören Sven Andersson såsom gåfva till Riksdagen öfverlämnade porträttsamlingen låta verkställa afgjutning i brons af porträttmedaljonger af vissa i utlåtandet uppräknade f. d. riksdagsmän äfvensom efter samråd med skulptören låta i för ändamålet lämpliga lokaler inom riksdagshuset uppsätta ifrågavarande bronsafgjutningar.

Reservation hade afgifvits af friherre *von Schwerin* och herr *von Stapelmohr*, hvilka likväl ej däri antydtt sin åsikt.

Friherre *von Schwerin*: Vid detta betänkande har jag fogat min reservation, men jag skall icke tillåta mig att påyrka någon ändring i det förslag, som framkommit från bankoutskottet, fastän jag redan från början kan säga ifrån, att jag icke är vidare förtjust i det. Beträffande den sak, som här är före, har särskildt bland ledamöterna från medkammaren funnits en mycket utpräglad mening därom, att något borde göras vid den här s. k. skänken. Jag erkänner villigt, att det sätt, hvarpå ifrågavarande medaljonger hittills bevarats, icke är vidare lämpligt. Såsom de nu varit undansatta i det nya riksdagshuset, har det för mig icke varit tilltalande, men man har icke vetat, hvad man skulle göra åt saken. Jag kan icke neka till att, när när man en gång tagit emot den välvilliga gåfvan, hade jag för min del ansett det enklaste sättet vara att hänga upp samtliga dessa medaljonger, sedan man borstat dem rena och hjälpt upp en och annan liten skada, som de fått på åtskilliga håll. Man hade t. ex. kunnat hänga upp dem i korridorerna till tredje och fjärde våningen, där det är god plats. Emellertid föreslår utskottet nu, att i samråd med sakkunniga välja ut omkring 20 stycken samt gjuta dem i brons. Detta har icke tilltalat mig, men jag vill icke göra något yrkande om ändring.

Däremot finner jag det onödigt, att i utskottets hemställan blifvit upptaget följande tillägg: »äfvensom efter samråd med skulptören låta i för ändamålet lämpliga lokaler inom riksdagshuset uppsätta ifrågavarande kronsafgjutningar». Jag frågar: Hvad har egentligen skulptören att göra med dessa lokaler, där medaljongerna skola hänga? Vi sökte att få bort detta ur utskottets hemställan, men det var tydligen något som man höll på, och det

skulle vara en slags artighet mot gifvaren. Emellertid har jag icke något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
havares rätt
till pension.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 20 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

I en till Riksdagen den 7 april 1911 aflåten, till bankoutskottet remitterad proposition nr 173 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande

Förslag till lag om ändrad lydelse af 5 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

5 §.

Rätt att komma i åtnjutande af hel pension inträder:
för manlig tjänstinnehafvare vid uppnådda sextiosju lefnadsår och trettiofem tjänstår;

för kvinnlig tjänstinnehafvare vid uppnådda sextio lefnadsår och trettio tjänstår;

dock att sådan rätt inträder:

a) för ämneslärarinna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna samt blindundervisningsanstalterna: vid femtiofem lefnads- och tjugufem tjänstår;

b) för tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller konsulat i Östasien minst tio år: vid sextio lefnads- och trettio tjänstår;

c) för provinsialläkare och förste provinsialläkare, som tillika är provinsialläkare: vid sextiotvå lefnads- och tjugu tjänstår;

d) för läkare vid hospital eller asyl för sinnessjuka, betjante vid tullverkets kust- och gränsbevakning, gymnastiklärare, de vid blindundervisningsanstalterna anställda lärare äfvensom beridare vid hingstdepå: vid sextiotvå lefnadsår och trettio tjänstår;

e) för förste provinsialläkare, som icke tillika är provinsialläkare: vid sextiofem lefnads- och tjugutre tjänstår;

f) för lärare vid universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan, gymnastiska centralinstitutet, farmaceutiska institutet, tandläkarinstitutet, undervisningsanstalterna för barnmorskor, veterinärinstitutet, fria konsternas akademi och musikaliska akademiens konservatorium samt landtbruksinstitutet

vid Ultuna och landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, för föreståndare och öfverassistenten vid centralanstalten för försöks- väsendet på jordbruksområdet äfvensom för statskonsulenter i olika grenar af landthushållningen samt länsveterinärer: vid sextiofem lefnads- och tjugufem tjänstår;

g) för bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna, postvaktbetjante, betjante vid tullverkets lokalförvaltning, andra ämnes- och öfningslärare vid statens läroverk än de under d) och f) särskildt angifna äfvensom geologer vid Sveriges geologiska undersökning, landtbruksingenjörer och distriktslandtmätare samt tjänstemän och betjante vid den lokala skogsförvaltningen: vid sextiofem lefnads- och trettiofem tjänstår;

h) för chefen för landtbruksstyrelsen: vid sextiosju lefnadsår och tio tjänstår såsom chef för samma styrelse;

i) för byråchefen för landtbruksärenden i landtbruksstyrelsen: vid sextiosju lefnadsår och tjugufem tjänstår.

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.*

(Forts.)

Denna lag träder i kraft, hvad angår f) och i) omedelbart efter utfärdandet och i öfrigt den 1 januari 1912.

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, ville för sin del antaga följande förslag till

Lag om ändrad lydelse af 5 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehafvares rätt till pension.

5 §.

(Nuvarande lydelse:)

Rätt att komma i åtnjutande af hel pension inträder:

för manlig tjänstnehafvare vid uppnådda sextiosju lefnadsår och trettiofem tjänstår;

för kvinnlig tjänstnehafvare vid uppnådda sextio lefnadsår och trettio tjänstår;

dock att sådan rätt inträder:

a) för ämneslärarinna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna samt blindundervisningsanstalterna: vid femtiofem lefnads- och tjugufem tjänstår;

b) för tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller

(Af utskottet föreslagen lydelse:)

Rätt att komma i åtnjutande af hel pension inträder:

för manlig tjänstnehafvare vid uppnådda sextiosju lefnadsår och trettiofem tjänstår;

för kvinnlig tjänstnehafvare vid uppnådda sextio lefnadsår och trettio tjänstår;

dock att sådan rätt inträder:

a) för ämneslärarinna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna samt blindundervisningsanstalterna: vid femtiofem lefnads- och tjugufem tjänstår;

b) för tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.*

(Forts.)

Nuvarande lydelse:

konsulat i Ostasien minst tio år:
vid sextio lefnads- och trettio
tjänstår;

c) för provinsialläkare: vid
sextiotvå lefnads- och tjugusju
tjänstår;

d) för läkare vid hospital eller
asyl för sinnessjuka, betjante vid
tullverkets kust- och gränsbevak-
ning, gymnastiklärare, de vid
blindundervisningsanstalterna
anställda lärare äfvensom beri-
dare vid hingstdepå: vid sextio-
två lefnadsår och trettio tjänstår;

e) för lärare vid universiteten,
karolinska mediko-kirurgiska in-
stitutet, tekniska högskolan, gym-
nastiska centralinstitutet, farma-
ceutiska institutet, tandläkarin-
stitutet, undervisningsanstalterna
för barnmorskor, veterinärinsti-
tutet, fria konsternas akademi
och musikaliska akademiens kon-
servatorium äfvensom för läns-
veterinärer: vid sextiofem lef-
nads- och tjugufem tjänstår;

f) för bevakningspersonalen vid
fångvårdsanstalterna, postvaktbe-
tjante, betjante vid tullverkets
lokalförvaltning, andra ämnes-
och öfningslärare vid statens
läroverk än de under d) och e)
särskildt angifna äfvensom geo-
loger vid Sveriges geologiska
undersökning, landtbruksingen-
jörer och distriktslandtmätare
samt tjänstemän och betjante vid
den lokala skogsförvaltningen:
vid sextiofem lefnads- och tret-
tiofem tjänstår;

g) för chefen för medicinalsty-
relsen och chefen för landtbruks-
styrelsen: vid sextiosju lefnadsår

Af utskottet föreslagen lydelse:

konsulat i Ostasien minst tio år:
vid sextio lefnads- och trettio
tjänstår;

c) för provinsialläkare *och för-
ste provinsialläkare, som tillika är
provinsialläkare:* vid sextiotvå lef-
nads- och tjugu tjänstår;

d) för läkare vid hospital eller
asyl för sinnessjuka, betjante vid
tullverkets kust- och gränsbevak-
ning, gymnastiklärare, de vid
blindundervisningsanstalterna
anställda lärare äfvensom beri-
dare vid hingstdepå: vid sextio-
två lefnadsår och trettio tjänstår;

e) *för förste provinsialläkare,
som icke tillika är provinsialläkare:*
vid sextiofem lefnads- och tjugutre
tjänstår;

f) för lärare vid universiteten,
karolinska mediko-kirurgiska in-
stitutet, tekniska högskolan, gym-
nastiska centralinstitutet, farma-
ceutiska institutet, tandläkarin-
stitutet, undervisningsanstalterna
för barnmorskor, veterinärinsti-
tutet, fria konsternas akademi
och musikaliska akademiens kon-
servatorium äfvensom för läns-
veterinärer: vid sextiofem lef-
nads- och tjugufem tjänstår;

g) för bevakningspersonalen vid
fångvårdsanstalterna, postvaktbe-
tjante, betjante vid tullverkets
lokalförvaltning, andra ämnes-
och öfningslärare vid statens
läroverk än de under d) och f)
särskildt angifna äfvensom geo-
loger vid Sveriges geologiska
undersökning, landtbruksingen-
jörer och distriktslandtmätare
samt tjänstemän och betjante vid
den lokala skogsförvaltningen:
vid sextiofem lefnads- och tret-
tiofem tjänstår;

h) för chefen för medicinalsty-
relsen och chefen för landtbruks-
styrelsen: vid sextiosju lefnadsår

(Nuvarande lydelse:)

(Af utskottet föreslagen lydelse:)

och tio tjänstår såsom chef för
den styrelse, enhvar af dem till-
hö.

och tio tjänstår såsom chef för
den styrelse, enhvar af dem till-
hör.

Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.

(Forts.)

Denna lag träder i kraft den
1 januari 1912.

Reservation hade afgifvits af herrar *von Stapelmohr, Hedenstierna, Troedsson, Svensson* i Skyllberg och *Mallmin*, hvilka yrkat bifall till den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen af mom. f) och i) af förevarande lagförslag.

Herr von Stapelmohr: I mom. f) af den kungl. propositionen har föreslagits ändring i gällande bestämmelser för pensioneringen af lärare vid landtbruksinstituterna och andra befattningshafvare vid undervisningsväsendet i jordbruk och landthushållning, så att pensionsrätten för dessa befattningshafvare skulle inträda vid 65 lefnads- och 25 tjänsteår. Såsom det nu är, gäller för dessa personer hufvudregeln i pensionslagen, att pensionsrätt inträder först vid 67 lefnads- och 35 tjänsteår. Dessa befattningshafvare hafva lång utbildningstid, liksom förhållandet är med lärare vid högskolor, och komma därför först sent till statstjänst, och i följd däraf hafva de, när de vid 67 års ålder måste lämna sin tjänst, i regel icke uppnått den för erhållande af full pension bestämda tjänstetiden 35 år, utan få nöja sig med en afkortad pension, beräknad till $\frac{1}{35}$ för hvarje tjänsteår.

Det synes tämligen hårdt för dessa personer, att de, som efter afslutadt arbete kunna blicka tillbaka på en lång och förtjänstfull verksamhet, måste låta sig nöja med en pension, som mången gång är alldeles för knapp för en anständig bärgning på ålderdomens dagar. Jordbruket och landthushållningen äro landets moder- och hufvudnäringar, och jag hoppas att så skall förbli. Jordbruket och dess binäringar böra därför stödjas och på allt sätt utvecklas, för att de må kunna gå framåt, med lifligt intresse omfattas af landets befolkning och blifva alltmera gifvande. De bästa krafter, som på undervisningsväsendets område stå att få, bör man söka att draga till jordbrukets undervisningsanstalter. Men här för erfordras, att aflönings- och pensionsförhållandena blifva sådana, att de visa sig lockande äfven för personer, hvilka äro bundna vid eller ägna sig åt högre undervisningen inom andra vetenskapliga eller praktiska verksamhetsgrenar, som i ett eller annat afseende stå i kontakt med jordbruket och landthushållningen. Emellertid lägga de ogynnsamma pensionsförhållandena hinder i vägen för en tillfredsställande rekrytering, hvar för Kungl. Maj:t föreslår, att ifrågavarande befattningshafvare skola likställas i pensionsvillkor med lärare vid universiteten och andra under-

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.*

(Forts.)

visningsanstalter, med hvilka de kunna jämföras i afseende å utbildningstid, vetenskapligt arbete och afsträngande tjänstgöring. Då jag finner, att hvad Kungl. Maj:t i detta afseende föreslagit är öfvertygande, tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till mom. f), såsom det är affattadt i Kungl. Maj:ts proposition.

I mom. i) har också föreslagits en sådan ändring af den allmänna pensionsbestämmelsen, att byråchefen för landtbruksärenden i landtbruksstyrelsen skulle berättigas till full pension vid 67 lefnads- och 25 tjänsteår. Med åberopande af hvad jag nyss yttrade rörande de befattningshafvare, som omförmälas i mom. f), tillåter jag mig återgifva hvad departementschefen rörande denna byråchef anført på sid. 18 i statsrådsprotokollet, som åtföljer kungl. propositionen.

»Hvad slutligen angår byråchefen för landtbruksärenden i landtbruksstyrelsen, intar denne i så måtto en särställning, att till befattning såsom sådan kan utses endast en i praktiska värf pröfvad, med jordbruket och dess binäringar fullt förtrogen man. En sådan person torde ytterst sällan förut innehått statstjänst och i hvilket fall som helst vid sin befordran till ifrågavarande byråchefstjänst hafva nått en mognare ålder. Med nuvarande bestämmelser lär han därför i allmänhet icke kunna beräknas komma i åtnjutande af hel pension. En sänkning i den till dylik pension berättigande tjänståldern synes mig sålunda äfven här vara af behofvet påkallad, om man skall kunna påräkna att till denna för landets jordbruk så viktiga befattning erhålla lämplig person med önskvärda förutsättningar att tillföra landtbruksstyrelsen den erfarenhet och sakkunskap, som krävas för att det praktiska jordbrukets intressen skola blifva på nöjaktigt sätt inom styrelsen tillgodosedda.»

Hvad departementschefen i detta afseende yttrat anser jag tungt vägande och tillåter mig därför hemställa, att kammaren måtte godkänna Kungl. Maj:ts proposition äfven i mom. i).

Herr statsrådet Nylander: Herr talman, mina herrar! Då utskottet icke tillstyrkt bifall till denna på herr finansministerns föredragning framlagda proposition, i hvad densamma afser pensionsbestämmelser för vissa jordbruksdepartementet underlydande tjänstemän, skall jag anhålla att få yttra några ord.

Från den allmänna föreskriften i gällande pensionslag af den 11 oktober 1907, att pensionsrätt skall inträda vid uppnådda 67 lefnads- och 35 tjänsteår, göras, såsom bekant, åtskilliga undantag, hvarigenom en del tjänstemän äga rätt att komma i åtnjutande af pension vid afsevärdt mindre antal tjänsteår. Dylika undantagsbestämmelser funnos äfven före 1907 års lag och motiverades därmed, att på sådana tjänsteinnehafvare, hvilkas tjänstgöring ansågs vara af mera ansträngande natur, eller hvilken, på grund af särskilda omständigheter — såsom exempelvis lång förberedelsestid till tjänstens behöriga skötande — först vid mer framskriden ålder kunde påräkna att vinna inträde i statens tjänst, borde den allmänna bestämmelsen om 35 tjänsteår icke rättvis-

ligen tillämpas; de uppnådde sällan en så lång tjänstetid. Emellertid var det gifvetvis ingalunda så lätt att genast från början bestämma, hvilka tjänstebefattningar som borde räknas dit, och vid behandlingen af 1907 års pensionslag framhölls ock det vanskliga uti att i hvarje fall träffa det rätta, men att, i den mån bestämmelserna i förevarande hänseende skulle visa sig i ett eller annat fall otillfredsställande, vore det jämförelsevis ganska lätt att afhjälpa ett dylikt förhållande. Det är just detta, som är afsikten med Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Då våra landtbruksinstitut omreglerades och centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet upprättades, synes man hafva förbiset, att det fanns vissa undantagsbestämmelser rörande pensionsförhållandena, särskildt att dylika undantag gällde för lärarne vid våra högskolor, veterinärinstitutet m. fl., där pensionsåldern bestämts att inträffa vid 25 tjänsteår; såväl landtbruksinstituten som centralanstalten måste nämligen, i fråga om där anställda tjänstemän, likställas med dessa högskolor.

För att landtbruksinstituten och centralanstalten skola kunna väl fylla dessa förelagda, maktpåliggande uppgifter för höjande af landets jordbruk, kräfvades med nödvändighet, att dessa institutioner äga till sitt förfogande bästa tänkbara arbetskrafter, och för att det skall lyckas erhallå sådana, erfordras icke blott väl afvägda löneförmåner, utan äfven så fördelaktiga pensionsförhållanden som möjligt. Härtill kommer också den omständigheten, att Riksdagen i år beslutat att till de båda landtbruksinstituten förlägga fortsättningskurser för utbildande af landtbrukslärare och konsulenter, hvilka kurser komma att ganska afsevärdt öka lärarnas vid dessa institut undervisningsskyldighet. Men ingen som helst ersättning har för detta ökade arbete blifvit begärd. Då jordbruksutskottet i år tillstyrkte den af Kungl. Maj:t begärda höjningen af centralanstaltens anslag till aflönande af biträden vid centralanstalten, framhöll utskottet något, hvilket Riksdagen till fullo gillade, nämligen att anstalten på sådant sätt motsvarat sitt ändamål och de stora förhoppningar, som vid dess inrättande fästes vid dess verksamhet, och att den i så hög grad tillvunnit sig allmänhetens förtroende, att det måste anses vara af synnerlig vikt att tillse, att anstalten blefve satt i tillfälle att till landtbruksnäringens fromma i möjligaste mån utnyttja den inom anstalten i rikt mått representerade fackkunskapen och erfarenheten. Äfven detta Riksdagens välvilliga uttalande rörande centralanstalten och dess verksamhet synes mig utgöra ett tungt vägande skäl för att Riksdagen äfven nu skall tillgodose dess tjänstemäns bästa genom att bifalla föreliggande förslag rörande deras rätt till pension.

Då utskottet anför, att det hittills icke visat sig svårigheter att få behöflig rekrytering för ifrågavarande tjänster, kan det visserligen vara sant, att man hittills lyckats förvärfa dugligt folk, be-
 roende detta kanske äfven därpå, att vederbörande icke satt sig in i eller hafva närmare kännedom om den sämre ställning i pensionshänseende, hvori dessa tjänstemän befinna sig. Man torde dock med ganska stor visshet kunna förutse, att förhållandet hä-

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstemäns
hufvudare rätt
till pension.*

(Forts.)

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.*

(Forts.)

danefter kommer att bli ett annat, om Kungl. Maj:ts föreliggande proposition afslås. Uppmärksamheten har nämligen först nu blifvit riktad på ifrågavarande tjänstemäns i pensionshänseende ojämförligt mycket ofördelaktigare ställning än den, samtliga befattningshafvare vid öfriga högskolor intaga; och denna omständighet gör det gifvetvis allt annat än lockande att söka anställning vid landbruksinstituten eller centralanstalten.

Då det sålunda synes mig vara synnerligen angeläget, att de personer, som skola handhafva och gå i spetsen för jordbruksnäringens bästa, icke blifva i pensionshänseende sämre ställda än andra, med dem jämförliga ämbetsmän, vågar jag hoppas, att kammaren benäget skall bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Friherre von Schwerin: Jag får erkänna, att det ligger någon sanning uti de anmärkningar, som riktats mot utskottets behandling af denna fråga, och vill tillika beklaga, att Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt kanske icke innehåller så många upplysningar, som önskligt hade varit. Hade så varit fallet, torde utskottets hemställan hafva blifvit en annan. Jag vill vidare nämna, att utskottet ansåg sig icke böra göra undantag från den allmänna regeln i fråga om pensionsrätten för tjänstemän annat än i de fall, där det ansågs ytterst nödvändigt. Sedan framkommo åtskilliga andra synpunkter, bland dem de, som vi nyss hörde framföras af herr statsrådet, och hvilka delvis tillkommit under denna riksdag, och då sedan ordalydelsen af utskottets hemställan skulle justeras, skall jag erkänna, att det var tal om att i nu förevarande punkter göra ändring. Men såsom herrarna veta, är man icke gärna benägen att rifva upp ett en gång fattadt beslut, och då enhällighet icke kunde åvägbringas om ändrad lydelse, fanns icke annat sätt än att bibehålla densamma. Jag skall därför bedja att så godt först som sist få förklara, att jag för min del icke skulle hafva något emot, om utskottets förslag icke blefve af denna kammare antaget, utan Kungl. Maj:ts förslag här blefve bifallet. Själf var jag från första början benägen därför.

Jag skall icke göra något yrkande, men jag har, som sagdt, icke något emot ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag tror, att äfven åtskilliga andra ledamöter i utskottet härvidlag hafva samma uppfattning.

Herr Wallenberg: Det är alldeles riktigt, som herr ordföranden i bankoutskottet förklarade, att utskottet i början ställde sig afvisande mot Kungl. Maj:ts förslag, speciellt i denna punkt, och på den grund fattade det beslut, som fortfarande föreligger från utskottet. Sedermera hafva emellertid upplysningar inkommit, som efter mitt förmenande bort göra, att utskottet ändrat sitt uttalande, som ännu icke var justerat. Jag har tagit till ordet för att säga, att jag icke förstår, efter de upplysningar, som vi fått, hvarför utskottet skulle nedlägga sitt nit och sin kärlek till sparsamhet på frågan rörande föregångsmännen inom jordbruket,

som dock hör till våra viktigaste näringar. Jag kom icke att låta anteckna mig som reservant, emedan jag var bortrest från staden under några dagar, men jag anser, att tillräckligt vägande skäl icke blifvit anförda, vare sig i utskottet eller sedermera, emot Kungl. Maj:ts förslag i denna del, och hemställer, att Första kam-maren ville bifalla reservanternas förslag.

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.*

(Forts.)

Herr Odelberg: Då ännu icke något yrkande om bifall till utskottets förslag blifvit framställt, kunde det vara onödigt att ytterligare uttala sig, men då jag stått de personer så nära, hvilkas intressen här äro i fråga, kan jag icke underlåta att yttra några ord.

Jag vände mig till en ledamot i bankoutskottet med frågan, hvarför icke Kungl. Maj:ts förslag i denna del bifallits, och fick till svar, att det icke vore lämpligt att så snart efter antagandet af pensionslagen göra ändringar i densamma. Jag kan icke god-känna det skälet. Har man begått ett fel vid en lags stiftande, bör man vara angelägen att så snart som möjligt vidtaga ändrin-gar, och att här ett fel blifvit begånget, kan icke bestridas. Man lofvar åtskilliga tjänsteinnehafvare pensionsrätt vid vissa uppnådda lefnadsår, men största delen af nu ifrågavarande personer kan aldrig få pension, kan aldrig uppfylla villkoren i afseende å tjänste-tid, på grund däraf att de först vid framskriden ålder komma till sina befattningar. Jag kan icke förstå, att, då man uti ifråga-varande moment intagit lärare vid universiteten, tekniska hög-skolan och veterinärinstitutet, hvilka få pension vid 65 lefnads-och 25 tjänsteår, man uteslutit sådana tjänstemän som lärare vid landtbruksinstitutet och centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, då just dessa institutioners tjänstemannakårer rekryteras från de uppräknade institutionerna äfvensom från de praktiska yrkena. Den, som förut haft praktisk verksamhet, kom-mer ännu senare till dessa befattningar, hvadan en tjänstetid af 35 år vid uppnådda 67 lefnadsår blott i undantagsfall torde kunna uppvisas. Sedan Riksdagen i år beviljat medel för att utvidga undervisningen vid instituten, bör man vara angelägen om att för dessa institutioner förskaffa framstående lärare. Jag kan dock icke tänka mig, att någon skulle vilja lämna universiteten för att taga anställning vid landtbruksinstitutet, där en befattningshafvare måste tjäna tio år längre för att uppnå pensionsåldern. Samma förhållande skulle äga rum för de personer, som blefve anställda vid centralanstalten äfvensom för jordbrukskonsulenterna, såvida ej någon ändring i pensionsbestämmelserna vidtages.

Jag kommer så till Kungl. Maj:ts förslag om bestämmande af pensionsåldern för byråchefen för landtbruksärenden i landtbruks-styrelsen till 67 lefnadsår och 25 tjänsteår i stället för nu gäl-lande 35 år. De kvalifikationer, som ifrågavarande byråchef bör äga, äro att hafva aflagt åtskilliga examina och dessutom vara en i landtushållning allmänt erkändt kunnig och förfaren man. Jag frågar: kan man under sådana, förhållanden tänka sig att få be-fattningen besatt med andra personer än sådana, som uppnått gan-ska framskriden ålder? Det har funnits tvenne innehafvare af

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.
(Forts.)*

denna plats; den förste, som dog vid omkring 50 års ålder, skulle icke, om han lefvat till 65 eller 67 års ålder, kunnat blifva pensionsberättigad, och den nuvarande kan icke heller få pension enligt gällande bestämmelser, då han nu endast har 18 tjänsteår, ehuru väl pensionsåldern är uppnådd, och så måste förhållandet blifva, så länge man ställer så höga fordringar på i det praktiska lifvet förvärfvad erfarenhet; det blir icke möjligt att inträda i statens tjänst vid så unga år, att man vid uppnådda 67 års ålder tjänat 35 år; det högsta möjliga är här 25 år. Man har insett det nödvändiga uti att nedsätta tjänsteåren för chefen för landtbruksstyrelsen till 10 år för erhållande af rätt till pension; ungefär samma skäl kunna åberopas för byråchefen för landtbruksärenden i samma styrelse, och att denna tjänstetid nedsattes till 25 år, är då icke orimligt begärdt.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition, i hvad den afser mom. f) och i) samt öfvergångsstadgandet, och för öfrigt bifall till utskottets förslag.

Herr von Stapelmohr: Då jag begärde ordet, var det för att framställa yrkande om att kammaren ville godkänna öfvergångsstadgandet, sådant det är affattadt i Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet föreslår, att stadgandet skall vara af följande lydelse: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1912». Att utskottet ändrat Kungl. Maj:ts förslag i denna del beror på, att utskottet icke velat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i punkterna f) och i). Då emellertid yrkande framstälts, att kammaren måtte godkänna Kungl. Maj:ts proposition i dessa punkter, tycks däraf följa, att kammaren äfven bör godkänna öfvergångsstadgandet med den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen: »Denna lag träder i kraft, hvad angår f) och i), omedelsart efter utfärdandet och i öfrigt den 1 januari 1912». Genom ett beslut i denna riktning skulle, enligt hvad jag hört uppgifvas, en del befattningsinnehafvare, som redan uppnått eller snart uppnå 67 års ålder och inom kort afgå från sina befattningar, komma i åtnjutande af de bättre pensionsförhållanden, som Kungl. Maj:t i sin proposition sökt få fram.

Jag hemställer därför, herr talman, att kammaren ville godkänna öfvergångsstadgandet, såsom det är affattadt i Kungl. Maj:ts proposition.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag ber endast att få påminna kammaren om att Riksdagen, när den behandlade nionde hufvudtiteln, beviljade allt möjligt hvad Kungl. Maj:t begärt till jordbrukets och dess binäringars befrämjande och icke endast allt hvad Kungl. Maj:t begärt, utan det beviljades äfven till samma ändamål mycket mera. Nu ha vi här för oss ett förslag, där Kungl. Maj:t säger, att, för att kunna skaffa duktigt folk till våra jordbruksläroverk af olika sorter, det är alldeles nödvändigt att förändra bestämmelserna i afseende å pensionerna. Det synes mig, att Kungl. Maj:t här gifvit mycket goda skäl för de föreslagna ändringarna, och det synes mig också, att de skäl, som utskottet

anfört mot Kungl. Maj:ts förslag, äro ganska svaga. Jag ber att få uttala som min åsikt, att det varit bättre, om kammaren hade prutat något på de stora anslagen till nionde hufvudtiteln än att neka hvad som är nödvändigt för att skaffa dugligt folk till våra läroverk.

Jag hemställer om bifall till herr von Stapelmohrs yrkande.

*Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.
(Forts.)*

Herr Petersson, Alfred: Jag har ju här icke något annat yrkande än om afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och ur den synpunkten kunde det ju vara alldeles onödigt att yttra någonting vidare i denna fråga. Men jag kan ju hafva en alldeles särskild anledning att säga ett par ord, och jag fäster mig då särskildt vid hvad en talare här nyss yttrade, då han sade, att ett fel är tydligen begånget, och att när ett fel är begånget, bör det rättas. Detta kan ju tolkas på olika sätt. För det första är det ju riktigt, att om man har begått ett fel, bör man rätta det och rätta det så fort som möjligt, men här kan sättas ifråga, när detta fel begicks, om det nu skall betraktas såsom ett fel. Hvarför intogos ej de nu föreslagna bestämmelserna redan i 1907 års pensionslag? Den frågan bör man uppställa och den frågan bör man besvara; då får man ju klart för sig, huruvida ett fel då begicks eller icke.

Jag vill då på den frågan svara, att vid detta pensionslag-förslags uppgörande och framläggande för Riksdagen höll nog finansministern tämligen hårdt på, att man icke borde i lagen för det dåvarande införa några undantagsbestämmelser för dem, för hvilka icke förut gällt några undantag. Det genomfördes då konsekvent. Nu var förhållandet det, att den personal, som här är i fråga — den fanns delvis och delvis icke — hade icke förut åtnjutit några undantagsbestämmelser, utan lefvat under de vanliga bestämmelserna om 65 års ålder och 35 års tjänstetid. Således, de undantag, som redan förut gällde för universitetslärare och lärarne vid veterinärinstitutet och andra, gällde icke förut för landtbruksinstitutet, och häri ligger förklaringen till att icke de nu föreslagna undantagsbestämmelserna kommo in 1907. Men redan då ställde finansministern i sitt uttalande till statsrådsprotokollet i utsikt, att nya undantag från regeln kunde komma att göras, då man fått en längre erfarenhet om huru förhållandena gestaltade sig, och om denna erfarenhet här påkallade en ändring.

Nu är det alldeles tydligt, att här behöfs en ändring i dessa bestämmelser och att de undantag, som förut äro gjorda i vissa fall för andra kårer, böra göras för dem, om hvilka nu är fråga, då förhållandena verkligen äro sådana, att många af dessa tjänstemän på grund af hvarjehanda förhållanden ej komma till sina platser förrän vid tämligen mogen ålder och sålunda ej komma i tillfälle att åtnjuta den fulla pensionen, utan blott en afkortad pension. Det är också därför, som jag för min del ber att få på det varmaste tillstyrka detta förslag, och jag skulle kunna tillägga något gentemot eller med anledning af hvad utskottet anfört som skäl däremot, nämligen att det skulle knappast kunna visas,

Om ändring
i lagen an-
gående civila
tjänstinne-
hafvares rätt
till pension.
(Forts.)

att det medfört några svårigheter att rekrytera ifrågavarande tjänster. Jag skulle kunna här säga — och detta med afseende å åtminstone en af ifrågavarande tjänster och tillsättningen af densamma — att, därest icke en förhoppning funnits om en ändring i dessa pensionsbestämmelser, kanske åtminstone en viss plats icke varit besatt eller åtminstone icke med den, som jag tror, mycket framstående och duglige person, som nu innehar densamma. Han lefde nog i och blef styrkt i denna förhoppning att en ändring skulle ske i de för centralanstaltens tjänstemän gällande pensionsbestämmelserna. Så mycket större skäl är det väl då att göra detta till en verklighet.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å förevarande utlåtande endast vore yrkadt, af herr *von Stapelmohr*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att Kungl. Maj:ts förslag beträffande lydelsen af mom. f) och i) samt öfvergångsstadgandet i den ifrågasatta lagen godkändes.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda memorial nr 44, angående ändrad lydelse af §§ 17 och 18 i reglementet för riksbankens styrelse och förvaltning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets den 20 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 121, i anledning af vissa framställningar angående anslag å riksstatsens nionde huvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets den 20 och 22 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 122, angående driftkostnader för statens produktiva fonder i hvad angår jordbruksärendena.

I anledning af de till jordbruksutskottet hänvisade framställningar, som anginge driftkostnader för statens produktiva fonder, hade utskottet i nu föredragna utlåtande afgifvit yttrande och förslag.

Punkterna 1—3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

I två särskilda motioner, nr 107 i Första kammaren och nr 361 i Andra kammaren, hade herr *M. Lyckholm* m. fl. och herr *Carl L. Olausson* m. fl. sammanställande hemställt, att Riksdagen måtte för beredande under år 1912 af bidrag till förmedlare af lån från fonden för fiskerinäringens befrämjande för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjligen förluster med belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvori låneförmedlaren på grund af från lånefonden utbekomna statslån vid samma års början häftat till staten, såsom driftkostnader under nämnda år för nämnda fond förslagsvis bevilja ett belopp af 10,000 kronor, att utgå direkt af fondens afkastning.

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

*Angående
driftkostnader
för fiskeri-
lånefonden.*

Herr Lyckholm: Herr talman, mina herrar! I denna punkt har utskottet afstyrkt en motion, som blifvit framburen både i denna kammare och i medkammaren, men vid genomläsandet af utskottsbetänkandet måste jag erkänna, att jag icke kan finna något direkt skäl, hvarför utskottet afstyrkt motionen. Utskottet erkänner, att förlusterna vid utlämnande af lån från fiskerilånefonden kunna blifva större än vid egnahemslånefondens låneförmedling, och detta är ju helt naturligt, då från fiskerilånefonden utlämnas lån mot namnsäkerhet, men vid egnahemslånen detta sker mot inteckningar såsom säkerhet, och gifvet är då, att förlusterna kunna blifva större vid fiskerilånens förmedling. Vidare tyckes utskottet icke tro, att besväret med låneförmedlingen från fiskerifonden är så stort, men jag ber att få försäkra utskottets ledamöter om, att det är ett högst betydligt besvär för låneförmedlarna att öfvervaka, att lånen blifva rätt använda. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att, om försäljningar af båtar sker, låneförmedlarna ju måste hafva detta under sin kontroll, och det måste alltid tilles, att det är ordentliga och säkra fiskare, som skola öfvertaga lånen. Kostnaderna blifva naturligtvis relativt lika stora för låneförmedling ur fiskerilånefonden som ur egnahemslånefonden.

Angående
drifstkostnader
för fiskeri-
lånefonden.
(Forts.)

Utskottet synes hafva fått den uppfattningen, att motionärerna hemställt om ersättning till låneförmedlarne för deras möda, då utskottet på midten af sitt utlåtande säger: »Det är emellertid ej såsom något slags ersättning för låneförmedlarens möda, som förvaltningsbidragen vid egnahemslånerörelsen medgifvas». Ja, motionärerna ha icke heller begärt, att låneförmedlarne skulle hafva någon ersättning för gjordt arbete i detta afseende, utan motionärerna ha hemställt, att för betäckande af den genom låneförmedlingen uppkomna kostnaden och möjliga förluster de skulle beviljas förvaltningsbidrag af staten. Nu ha vi här i kammaren i går åtta dagar sedan beslutit att lämna förvaltningsbidrag till Sveriges handtverksorganisation; det var i anledning af sammanatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 2, och där ha båda kamrarna, Första kammaren den 15 och Andra kammaren den 20 maj, utan debatt beviljat ett belopp af 2,000 kronor såsom bidrag till förvaltningskostnader äfvensom andra af låneförmedlingens verksamhet härflytande direkta utgifter. Mig synes, att fiskerilånefonden bör anses vara minst lika berättigad att af Riksdagen beviljas förvaltningsbidrag, och hvarför jag nu framdrager särskildt det beslut, som kammaren fattade den 15 maj, är därför att jag är öfvertygad om, att kammaren naturligtvis icke vill vara så inkonsekvent, att kammaren den ena veckan beslutar förvaltningsbidrag till en lånefond och veckan därpå afslår en liknande framställan rörande en annan. Jag är säker om, att, då jag nu påvisat, att det skulle blifva en inkonsekvens, ifall kammaren bifölle utskottets hemställan, jag kan hoppas, att kammaren måtte bifalla motionen, till hvilken jag ber att, herr talman, få yrka bifall.

Herr Odelberg: Den siste talaren förklarade, att utskottet saknat skäl att afslå en sådan framställning som gjorts, nämligen att låneförmedlarne af fiskerilånen skulle hafva samma villkor som förmedlarne af egnahemslånen, d. v. s. att de skulle af staten för besvär och risker med utlåningen få $\frac{1}{2}$ % af det belopp, som förmedlarne vore skyldiga staten. Jo, det har varit det skälet, att när staten gör sådana uppoffringar för att befrämja fisket, framför allt i Göteborgs och Bohus län, som att hvarje år låna ut 750,000 kronor mot 3,6 % samt ett års räntefrihet, kan man ifrågasätta, att hushållningssällskap och landsting äfven skola göra några uppoffringar. Huru har icke fisket gått framåt genom just denna lånefond, och vi hafva ännu icke försport, att Göteborgs läns landsting gjort några större förluster på lånerörelsen inom länet. Det är ju icke meningen, att dessa ersättningar skola utgå för annat än de direkta uppoffringar, som låneförmedlarne göra, och om man då jämfäller fiskerilånerörelsen och egnahemsrörelsen, torde man dock finna, att för egnahemsrörelsen har man betydligt större utgifter, än som kan blifva tal om vid fiskerilånerörelsen. Hushållningssällskapen ha måst inrätta styrelser för egnahemslånerörelsen, i hvilka måste vara anställd såsom sekreterare en jurist, som granskar alla inteckningshandlingar och lånehandlingar, och dessutom måste noggranna besiktningar verkställas på de platser eller lägen-

heter, som äro föreslagna till inköp, och allt detta förorsakar afsevärda utgifter.

Hvad fiskerilånen, hvilka nu också förmedlas genom hushållningssällskapen, beträffar, har jag om dessa erfarenhet från Stockholms län. Hela granskningen sker där i förvaltningsutskottet, sedan man från vederbörande ordförande i hushållningssgillen och från länsman eller kronofogde fått uppgifter på att de personer, som söka lånen, och de, som gått i borgen därför, äro vederhäftiga. Och besväret att, sedan lånen äro beviljade, lyfta pennningarne i statskontoret är ej stort. Jag tror icke det kan vara skäl att för så ringa arbete, som är förenadt med denna sak, lämna särskildt förvaltningsbidrag.

Jag vill icke bestrida, att icke riskerna för Göteborgs landsting nog kunna vara stora, ty enligt hvad landshöfdingen i länet upplyst, är landstinget för närvarande ute för ett belopp af $2\frac{1}{2}$ miljoner. Fisket har dock under en lång följd af år varit mycket lönande och fiskarbefolkningen har nog gjort afsevärda besparingar. Skall nu staten bevilja bidrag till fondens skötsel efter $\frac{1}{2}$ %, som motionärerna föreslagit, skulle det för Göteborgs och Bohus län blifva 12,500 kronor om året, och jag vill minnas, att det i motionen är uppgifvet, att landstinget en gång skulle hafva gjort en förlust på omkring 7,000 kronor. Jag tycker då, att det är väl stort bidrag, som begäres, eller 12,500 kronor årligen. På denna grund ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Lagerbring: Det är kanske icke så lätt att afvinna kammaren något intresse för denna fråga, då den ju strängt taget rör ett enda län, nämligen Göteborgs och Bohus län, men då den dock äfven i någon mån berör öfriga län och frågan dessutom är af principiell betydelse, skall jag be att få yttra några ord.

Frågan gäller ju, huruvida staten, när den för ett eller annat ändamål anser lämpligt att lämna understöd i form af lån, i ena fallet bör bevilja låneförmedlaren ersättning för kostnader och förluster, men i andra fallet icke. Utskottets ärade ordförande har nyss sagt, att staten gjort så stora uppoffringar för fisket, särskildt i Göteborgs och Bohus län, att det väl icke vore för mycket, om landstinget och andra institutioner äfven gjorde uppoffringar. Jag vill dock erinra utskottets ordförande om, att de uppoffringar, som staten gjort genom utlämnande af dessa lån, icke äro så synnerligen stora, just därför att staten öfverflyttat hela ansvaret på landstinget. I Göteborgs och Bohus län är man gifvetvis tacksam för den hjälp, som man fått genom dessa rikliga lånemedel, men man kan väl knappast säga, att staten gör någon uppoffring, om den lånar ut medel, för hvilka den har full säkerhet genom landstingets öfvertagande, emot en ränta af 3,6 %, så länge staten kan låna upp medel själf till samma ränta, och jag tror, att den hittills kunnat göra detta.

Nu säges det, att risken för landstinget bör vara ganska liten. Det förhåller sig dock så, att, såsom nyss nämndes, ansvarssumman redan är uppe emellan 2 och $2\frac{1}{2}$ miljoner, under det att

*Angående
driftkostnader
för fiskeri-
lånefonden.
(Forts.)*

Angående
driftkostnader
för fiskeri-
lånefonden.
(Forts.)

ansvarsbeloppet i Göteborgs och Bohus län för egnahemsrörelsen ej belöper sig till mycket öfver en half million. Härtill kommer, att annuiteterna för fiskelånen äro så ofantligt mycket större, ty dessa skola amorteras inom tio år, och följden är, att de annuiter, som landstinget förra året hade att betala, uppgingo till 447,000 kronor, således nära en half million, till hvilket belopp annuiteterna å egnahemslånen icke på långt när uppgå.

Men, säger man, landstinget får sådana utmärkta säkerheter, landstinget har icke förlorat någonting på dessa lån. Ja, hvad har landstinget för säkerhet? Någon realsäkerhet gifves icke, ty dessa båtar äro så små, att de icke kunna intecknas, åtminstone icke enligt nu gällande lagstiftning. Landstinget har ingen annan säkerhet än borgen, och de fiskare, som skola få dessa lån, kunna naturligtvis icke få borgen af några rikare affärsmän — sådana affärsförbindelser hafva de icke — utan borgen få de af sina kamrater. Ett fiskelag består af 14 till 16 man, lånet tages af ett par af dem, och de öfriga skrifva på borgen. Men hvarifrån kommer sedan säkerheten? Jo, från det hittills mycket gifvande sillfisket. Detta har ju på senare tiden representerat stora värden, och med hjälp af hvad man kunnat få in på detta fiske hafva annuiteterna, som gått till betydliga summor, ordentligen utgjorts, helst denna fiskeribefolkning också är känd för sin stora redbarhet; den betalar, om det finnes någon möjlighet.

Emellertid är sillen, som sålunda är den egentliga realsäkerheten, icke så mycket att lita på; därom vill jag upplysa den ärade jordbruksutskottsföranden. Sillen stod inne i bohuslänska skärgården åren 1877—1897, och den föranledde då alla dessa spekulationer i sillguanofabriker, uti hvilka millioner lades ned. Men efter kort tid försvann sillen från Bohusläns skärgård, guanofabrikerna måste läggas ned, och millioner förlorades — råmaterialet behagade ej infinna sig, och då kunde fabrikerna ej drifvas; sillen hade flyttat ut till hafs. Men där lyckades man sedermera fånga den med dessa redskap, som erhållits genom statslånen, och detta har ju hittills gått bra. Men sillen följer hafsströmmarne och dessa äro oberäkneliga, och vi kunna komma snart nog kanske till den period, då den ej kan fångas med dessa båtar och redskap, och när sillen drager sig längre bort, hur ställer sig frågan då? Ja, landstinget skall svara inför staten för annuiteterna, 440,000 kronor, som jag nyss sade, eller nära en half million, men kan ej få in någonting af fiskebefolkningen på grund af det felslagna sillfisket, och risken är sålunda stor. Sillen är, som den ärade utskottsföranden har sig bekant, nog användbar till mycket, men till hypotek duger den icke; den duger icke till säkerhet, utan den representerar tvärtom en mycket hög grad af osäkerhet. Under sådana förhållanden kan man visserligen säga, att om landstinget får en tio eller tolf tusen kronor om året i ersättning för sina kostnader och sina risker, betyder det icke så mycket. Näja, står man inför en sådan krasch, som jag nyss nämnde, betyder nämnda summa icke så mycket, men det är dock ej likgiltigt, om af detta bidrag under årens lopp fonderas

hvad som icke går åt till kostnader och till täckande af tillfälliga förluster. Nu vill jag icke vara någon olycksprofet, framför allt icke när det gäller Göteborgs och Bohus län, och jag hoppas lifligt, att detta sillfiske, hvilket i år gifvit nära fyra millioner kronor, skall blifva lika gifvande allt fortfarande och att annuitererna sålunda skola utan svårighet kunna betalas. Men ser man saken ur rent principiell synpunkt, kan det väl icke förnekas, att den låneförmedlare, som sköter dessa fiskerilån, är lika mycket förtjänt af denna halfva procent till ersättning för kostnader och risker som den, hvilken handhafver egnahemslånerörelsen, ty uppstå förluster på egnahemslånen, komma de så småningom, successivt, och icke på en gång, icke i form af en fruktansvärd krasch, och därtill kommer, såsom nyss påpekades, att säkerheterna för egnahemslånen äro af en helt annan och mycket solidare natur än den, som presteras för fiskerilånen.

Jag anser, att denna motion har mycket fog för sig, och om det också icke förefinnes någon möjlighet för att få kammaren att frångå de åsikter, som kammarens utskottsrepresentanter delat, vill jag dock för min del på de skäl jag nu framhållit yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Odelberg: Den siste ärade talaren sade, att staten icke gör några uppoffringar alls på fisket, därför att staten kan låna upp penningar till 3,6 % och lämnar ut dem till samma ränta. Men den ärade talaren tycks icke erinra sig, att staten lämnar ut lånen med ett års räntefrihet, d. v. s. att staten på de 750,000 kronor, som lämnas ut, gör en förlust på 27,000 kronor efter 3,6 %, hvilket belopp kommer låntagarna till godo. Detta hvad statens uppoffringar beträffar.

Den siste talaren har icke heller påvisat att landstinget gjort några afsevärda uppoffringar, men det oaktadt begär han, att det skall få 12,500 kronor om året som bidrag, och om man jämför de säkerheter, som finnas å ena sidan för egnahemslånen och å andra sidan för fiskerilånen, tror jag icke, att säkerheten vid egnahemslånerörelsen är mycket bättre. Ganska stora förluster hafva nog redan drabbat åtskilliga förmedlare af egnahemslån.

Fisket har, som den siste ärade talaren sade, icke någon annan säkerhet att lita på än sillen, men jag tror, att detta är en ganska säker borgensman. Fångsten var visserligen förr mycket lättare än nu, då sillen gick in i fjordarne och vikarne, men de belopp, som nu årligen inflyta till Bohuslän, torde ej vara mycket mindre än då, sedan, tack vare den hjälp staten lämnat för anskaffande af redskap och båtar, fiskarena kunna fånga sillen i öppna hafvet. För öfrigt är det tids nog för landstinget att komma och begära understöd af staten, då fisket upphört att vara så gifvande som för närvarande; så länge det gifver millioner och landstinget ej gjort någon större förlust, synes det mig vara för tidigt att begära förvaltningsbidrag.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

*Angående
driftkostnader
för fiskeri-
lånefonden.
(Forts.)*

Angående
driftkostnader
för fiskeri-
lånefonden.
(Forts.)

Friherre Lagerbring: Med anledning af den siste ärade talarens yttrande rörande statens uppförfingar, skall jag gärna gifva honom rätt i att staten lånar ut dessa medel första året räntefritt. Emellertid kan det, som hvar och en inser, ej representera så stora summor i jämförelse med hvad som kan drabba landstinget på denna lånerörelse.

Nu sade den siste talaren, att han var mycket säker på att sillen skulle finnas kvar, där den är, och att den är ett mycket pålitligt hypotek. Jag vill då upplysa om, att sillen lurat mycket klokare karlar än jordbruksutskottets ordförande, och ännu hafva våra vetenskapsmän icke kunnat uträkna de regler, efter hvilka sillen kommer och går inom- eller utomskärs, långt ut till hafs och ännu längre bort, så att på denna försäkring af den ärade ordföranden vågar jag ej lita.

Nu säger han, att landstinget aldrig gjort några förluster, men det är just det, som landstinget gjort. Jag vet ej, om det förekommer i Förstakammarmotionen, men i motionen till Andra kammaren är denna förlust uppgifven till omkring 7,000 kronor. Man kan säga, att om man lägger ihop förlusterna i år och de kostnader vi haft, gå de upp öfver den summa, som begärts, 10,000 kronor, och ändå vill jag fästa uppmärksamheten på de gynnsamma förhållanden, som varit rådande på senare tider. Att egnahemsrörelsen kan gifva förlust, det vet man ju, men denna rörelse är ju helt ny. Man vet visserligen, att förluster inträffat på ett och annat håll, men redan innan man det viste, beviljade ju staten bidrag åt låneförmedlarne till egnahemsrörelsen med denna halfva procent.

Jordbruksutskottets ärade ordförande tillråder nu att vänta, tills förlusten på fiskerilånerörelsen kommit — då, menar han, är tid att komma fram med begäran om ersättning, och då kan det ju hända, att den blifver beviljad, således ett alldeles motsatt förfarande mot tillvägagångssättet vid egnahemslånen. Det finnes ingen logik i sådant tillvägagående, synes det mig.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till motionen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna, och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 122 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda;

Ja — 63;

Nej — 51.

Vid förnyad föredragning af Första kammarens första tillfälliga utskotts den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 16, i anledning af herr Kronlunds m. fl. motion angående in-
dragning af tjänster utaf högre grad vid statens järnvägar m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 18 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 51, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående dels aflösning af torpare, bolagsarrendatorers och deras vederlikars jordbruk på enskilda domäner, dels aflösning af lägenhetsinnehafvares besittningar på enskilda domäner, dels ock expropriation i vissa fall af mark för bildande af nya jordbruk m. m.

*Om aflösning
af torpares
m. fl. jordbruk
på enskilda
domäner.*

Lagutskottet hade till behandling förehåft tre inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 239 af herrar *Carl Lindhagen, Hjalmar Branting, Herm. Lindqvist, C. G. Lindley, A. C. Lindblad, Ernst Söderberg, Knut A. Tengdahl, J. Hasselquist, Hj. Rissén, J. Th. Johansson, Sven Persson, K. A. Borg, Carl Winberg, Erik Palmstierna, J. Åberg, J. A. Wallin, N. Edv. Lindberg, C. E. Svensson, E. C. Kropp, Värner Rydén, Sven Linders, Nils Persson, O. H. Waldén, Aug. Nilsson, A. Christierson, G. A. Strömberg, F. W. Thorsson, Emil Kristensson, G. A. Rundgren, N. A:son Berg, J. Forssell, E. A. Leksell, Viktor Larsson, Bernhard Eriksson* och *L. J. Carlsson* samt nr 240 och 241 af herrar *Carl Lindhagen, Sven Linders* och *Nils Persson*.

Ifrågavarande motioner afsågo aflösning af torpares m. fl. jordbruk på enskilda domäner.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt:

1:o att herr Lindhagens m. fl. motion nr 239 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o att herr Lindhagens m. fl. motion nr 240 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

3:o att herr Lindhagens m. fl. motion nr 241 ej heller måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Om aflösning
af torpare
m. fl. jordbruk
på enskilda
domäner.
(Forts.)

Herr Steffen: Ehuru det icke synes mig kunna vara tvifvelaktigt, i hvilken riktning Första kammarens beslut kommer att gå i detta ärende, kan jag likväl icke underlåta att med några ord beröra frågan på grund af dess synnerligen stora, rent principiella betydelse.

Då vi granska de tre ifrågavarande motionerna, visar det sig, att motionären utgår ifrån att det är i hög grad önskligt, att vi i vår expropriationslagstiftning erhålla en allmän expropriationsrätt, hvilken sätter mindre bemedlade personer i stånd att oberoende af de stora jordägarnes godtycke eller fria samtycke erhålla full äganderätt till jord, som redan förut arrendewis innehafves, d. v. s. till smärre jordbrukslägenheter och små bostadslägenheter, samt att genom expropriation kunna på trygga och fördelaktiga villkor arrendera jord för mindre jordbruk och till egna hem.

Om vi nu kasta en blick på utskottets utlåtande, finna vi, att detta representerar den rakt motsatta uppfattningen, nämligen att expropriationsrätt icke får ifrågakomma såsom ett allmänt institut för främjande af smärre jordbruk och egna hem, utan endast undantagsvis och under alldeles speciella förhållanden, såsom t. ex. under vissa omständigheter i Norrland eller vid fiskelägen och stationssamhällen eller då det gäller expropriation till förmån för kronan, kommuner eller municipalsamhällen. Gentemot denna utskottets uppfattning vill jag framhålla den stora sociala faran utaf de stora jordägarnes rätt att — för att använda motionärens i denna punkt särdeles lyckliga formulering — »efter sin vilja och sitt intresse bestämma, om en expropriation skall äga rum, när den skall ske, hvad som skall afstås, huru mycket som skall betalas, i hvilken ordning betalningen skall ske och hvem som skall öfvertaga jorden». Detta är enligt min åsikt ett allmänt socialt missförhållande af allra allvarsammaste art. Vi kunna icke med viss- het vänta, att de mindre bemedlade klasserna på landsbygden och inom jordbruket skola kunna kvarstanna på landet och uti jordbruksnäringen eller ens stanna kvar i detta land, om de icke erhålla en klar rätt att enligt sitt behof förfoga öfver landets jord, utan att hindras af de stora jordägarnas rent privatekonomiskt motiverade eller af andra rent privata hänsyn motiverade godtycke. Blott hela samhällets varaktigaste, jag skulle vilja säga mest framtids giltiga, intresse får i en så stor fråga som denna vara bestämmande.

Det är, mina herrar, en världshistorisk erfarenhet utan något som helst undantag, att storgodsen, som vi ifrån skolan känna under benämningen *latifundier* — och därmed har jag också erinrat om ett historiskt exempel — att de stora godsen, säger jag, på längden fördärfva lifsbetingelserna och de sociala framstegsmöjligheterna för småfolket på landsbygden och inom jordbruket samt att denna agrariska storegendom därigenom försvagar en af samhällets betydelsefullaste grundvalar. Och här vill jag erinra om, att vi icke få fatta begreppet storgods alltför snävt »Det är nödvändigt att öfver hufvud taget inskränka all jordägar- rätt, som enligt erfarenheten visat sig hinderlig för de mindre

bemeddade, d. v. s. för nationens flertal, att på ekonomiska villkor, som vid hvarje tidpunkt och för hvarje ort kunna gälla såsom normala, åtkomma jord till odling och till bostäder.

I detta hänseende gifver oss England i våra dagar ett synnerligen belysande exempel. Englands erfarenhet under de senaste årtiondena har visat, att det rent ekonomiska motivet icke varit tillräckligt för att förmå Englands stora jordägare att tillmötesgå efterfrågan på smärre jordlägenheter eller på jordlotter till bostäder för landtbefolkningen eller arbetarebefolkningen vid industrisamhällena ute på landet. Dessutom har den engelska erfarenheten numera ådagalagt, att arrendeafstal under enskilda storgodsägare i regeln icke medgifva den trygghet samt de ekonomiska fördelar, som äro nödiga, för att de mindre jordbrukarne skola kunna ägna sig åt jordbruket och öfver hufvud taget bilda en stabil och växande klass inom samhället. I följd af dessa erfarenheter har man nu i England skridit till en lagstiftning, som länge varit förberedd och som redan år 1892 kom till en viss definitiv afrundning. Man hade då utformat en synnerligen detaljerad lagstiftning, som skulle underlätta förvärfvandet af jordlägenheter och jordlotter för de mindre bemedlade. Men man hade i denna lagstiftning icke infogat några bestämmelser om expropriationsrätt, när det gällde efterfrågan på sådana jordbrukslägenheter och jordlotter. Jag vill tillägga, att det var den under lång tid sittande konservativa regeringen och det då härskande konservativa partiet i England, som med största hårdnackenhets motsatte sig, att någon expropriationsrätt inrycktes i lagen, trots att det från åtskilliga håll uppställdes energiska fordringar på en sådan. Denna lagstiftning var i kraft fram till år 1907, men visade sig totalt ineffektiv. Det blef icke någon omsättning på jord för de mindre bemedlade jordbrukarne. Efterfrågan fanns nog, men det blef icke någon öfverlåtelse från de större jordägarna till mindre bemedlade personer af små jordlägenheter.

Härutinnan timade en förändring först sedan en liberal regering kommit till styret. Den genomförde år 1907 den nu gällande lagen om små jordbrukslägenheter och jordlotter i England, hvilken i själfva verket bildade epok på detta område inom den sociala lagstiftningen, åtminstone i vår världsdel. Genom denna lag af år 1907 bestämdes, att smärre jordlägenheter, hvarmed man i England menar jordbrukslägenheter upp till omkring 20 hektar, kunna anskaffas genom tvångsköp och tvångsarrendering af jord från jordägarna. Expropriationsförfarandet i detta fall har blifvit i högsta grad förenkladt och är nu betydligt billigare, än det varit förut. Särskildt märkelig är den bestämmelse, som fastslår, att jordpriset vid expropriation för mindre jordlägenheter eller jordlotter icke får vara högre än priset vid samma tidpunkt och i samma trakt för frivilliga försäljningar af jord eller frivilliga utarrenderingar. Annars gäller det i England, att vid hvarje expropriation af jord jordägaren har rätt att betinga sig 10 % högre pris än vid frivillig försäljning. Denna rätt till förhöjning af priset

*Om aflösning
af torparens
m. fl. jordbruk
på enskilda
domäner.
(Forts.)*

*Om aflösning
af torparens
m. fl. jordbruk
på enskilda
domäner.*

(Forts.)

har han förlorat i detta speciella fall, då det gäller att tillgodose småfolkets behof i öfverensstämmelse med ifrågavarande lag. Vidare är att märka, att den makt, som skall sätta detta expropriationsförfarande i gång, utgår helt och hållet från efterfrågarna, från de personer, som anse sig vara i behof af små jordlägenheter eller små jordlotter. Dessa hafva att anmäla, att de icke varit i stånd att genom frivilliga aftal köpa eller arrendera jord inom det distrikt, där de önska sådan. Denna anmälan skall göras till de lokalsmyndigheter, som i England benämnas »distriktsråd» och som kanske närmast motsvara våra länsmyndigheter. Dessa myndigheter äro nu skyldiga att sätta expropriationsförfarandet i verket. Om de skulle visa sig obenägna eller icke tillräckligt energiska i detta stycke — hvilket lätt kan inträffa, i följd af att en mängd stora godsägare innehafva plats i dessa distriktsråd — behöfva efterfrågarna endast vända sig till den centrala myndigheten, till jordbruksdepartementet i London, där man inrättat en särskild kommission utaf två medlemmar för att öfvervaka denna lags efterlefnad. Det är nu dessa departementsmedlemmars plikt att undersöka saken och att sätta lagen i verksamhet. Skulle icke heller dessa ämbetsmän med tillräcklig kraft utöfva tillsynen öfver lagens vederbörliga efterlefnad, då blir det jordbruksministerns och därmed regeringens plikt att här ingripa — eventuellt efter det att saken varit föremål för interpellation i parlamentet. Om nu jordbruksministern och regeringen på detta sätt tvingas ingripa, d. v. s. sätta expropriationsförfarandet i gång, då handlar ministern eller regeringen med samma myndighet som distriktsrådet, d. v. s. distriktsrådet skjutes helt och hållet åt sidan och dess funktioner öfvertagas för tillfället af den centrala myndigheten. Det är sålunda i England, efter hvad det synes mig, med all omtanke sörjdt för, att detta expropriationsförfarande, hvilket i själfva verket lämnar öppen tillgång till jord för jordbruk och bostäder åt alla mindre bemedlade i landet, icke skall blifva blott en död bokstaf på papperet. Det enda hindret mot dess följdriktiga genomförande skulle väl bestå däruti, att en mot lagens principer fientligt sinnad regering kommer till makten. Men nybildningen af småbrukslägenheter och egna hem har i England fortgått så snabbt efter denna lags genomförande, att det nog ej är sannolikt, att någon regering genom reaktionära åtgärder skulle våga utmana folkmeningen på denna punkt.

För att gifva en föreställning om, huru omfattande expropriationsrätten enligt denna lag är, skall jag angifva, hvilken jord är undantagen från expropriation. Det är endast fem olika arter af jord, som äro undantagna. Det är först och främst sådan jord, som redan är i småbrukares händer — detta faller ju af sig själf. Vidare jord, som utgör en del af en park eller trädgård eller tillhör jordbruket omedelbart omkring en herrgårdsbyggnad eller bidrar att öka trefnaden omkring ett boningshus. Vidare skogsmark, som icke gränsar intill jord, hvilken redan användes för jordlotter eller småbruk. Vidare jord, som tillhör någon kommun eller lokal myndighet eller blifvit förvärfvad för att användas till

järnvägs-, kanal- eller vattenverksanläggning eller annat offentligt ändamål; samt slutligen jord, på hvilken historiska eller arkeologiska minnesmärken finnas. Andra undantag finnas icke.

När denna s. k. *Small Holdings Act* framlades i underhuset såsom en kungl. proposition, afgafs af den minister, som då hade hand om ärendet, ett principuttalande, som med all önskelig tydlighet tillkännager, hvad lagen i själfva verket innebär. Det var mr Lewis Harcourt, en son till den berömde statsmannen sir William Harcourt, som talade. »Lagförslaget afser», sade han bland annat, »att skapa en ny klass af arrendatorer, nämligen arrendatorer under staten och kommunerna, arrendatorer som genom sina arrendekontrakt hafva en sådan tryggad besittningsrätt, som i regel icke kan uppnås då jordägaren är en enskild person, hvars åtgärder gentemot arrendatorn äro omöjliga att förutse.»

Detta exempel visar, att man i ett stort land genom erfarenheten tvingats fram till en allmän expropriationsrätt till de mindre bemedlade klassernas förmån. Här ligger kanske den enda framkomliga vägen, om vi på allvar vilja sätta en bom för emigrationen och om vi vilja stäffa den alltför starka inströmningen af landtbefolkningen till städerna och den alltför starka industrialiseringen af befolkningen — med ett ord, om vi vilja arbeta på en renässans för jordbruket och för ett sundt, kulturfrämjande landtlif.

Emellertid, mina herrar, måste jag erkänna, att jag icke tror mig till fullo kunna instämma uti motionen, som, om jag förstått den rätt, kanske från något ensidiga synpunkter angriper detta stora sociala problem. Jag är naturligtvis alldeles oförmögen att gilla utskottets hemställan. Då jag dessutom icke trott mig kunna inom motionens ram infoga mina önskemål angående en allmän expropriationsrätt, ser jag mig, herr talman, tvungen att afstå från att göra något särskildt yrkande, i det jag inskränker mig till mitt nu gjorda principiella uttalande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 18 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande nr 52 i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 245, hade herr *Carl Lindhagen* yrkat, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådant tillägg i lagen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd, att lagen förklarades ej skola gälla gentemot kronan, eller, om detta ej kunde bifallas, att lagen förklarades ej skola gälla gentemot kronan för den tid, som kunde antagas åtgå för vederbörlig utredning om kronans jorrdonationer.

Om aflösning af torparens m. fl. jordbruk på enskilda domäner.
(Forts.)

Ifrågasatt tillägg till förordningen om tjuguarig häfd.

*Ifrågasatt
tillägg till
förfordningen
om tjuguårig
häfd.
(Forts.)*

Utskottet hade i detta utlåtande på återopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade afgifvits af herr *Gezelius*, som ansett, att sista stycket af utskottets motivering bort erhålla följande lydelse:

»Med denna utskottets — — — för vinnande af motionärens syfte.

Hvad kammarkollegium i ämnet upplyst gifver emellertid vid handen, att det sätt, hvarpå kronans eventuella rätt i afseende å fastigheter af ifrågavarande art blifvit tillgodosedd, icke lämnar nödig trygghet för att denna rätt i hvarje särskildt fall blir med hänsyn till gällande häfdeförordning å kronans vägnar behörigen bevakad.

På grund häraf lära särskilda åtgärder i syfte att kronans intresse i berörda afseende bättre tillgodoses skyndsammast böra vidtagas. Sådana torde emellertid kunna åstadkommas utan ändring af förenämnda förordning. Och då de af kammarkollegium uppgifna förhållanden med afseende å kronans rätt äro i omförmälda till Kungl. Maj:t ställda skrifvelse bragta till Kungl. Maj:ts kännedom, är utskottet förvissadt, att åtgärder skola vidtagas för ett fullt effektivt bevarande af kronans rätt uti ifrågavarande hänseende utan vidare uttalande från Riksdagen.»

Vidare hade reservation afgifvits af herrar *Widén*, *Pettersson* i Södertälje och *Jansson* i Edsbacken, friherre *Beck-Friis* samt herrar *Forsberg* och *Olsson* i See, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, hvilka åtgärder, eventuellt inskränkning af häfdinstitutet, enligt förordningen den 22 april 1881 kunde vidtagas, för att icke genom inträdande af häfd enligt nyssnämnda förordning kronans rätt till sådana fasta egendomar, som i kammarkollegii återopade yttrande afsåges, skulle gå förlorad, samt, i den mån Riksdagens medverkan erfordrades, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Friherre Beck-Friis, Lave: Då jag biträdt den reservation, som är undertecknad af herr Widén m. fl., skall jag be att få säga några ord. Motionären har yrkat, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådant tillägg i lagen den 22 april 1881 om tjuguårig häfd, att lagen förklarades ej skola gälla gentemot kronan, eller, om detta ej kunde bifallas, att lagen förklarades ej skola gälla gentemot kronan för den tid, som kunde antagas åtgå för vederbörlig utredning om kronans jorrdonationer. Motivet till denna motion är, att det skulle hafva kommit fram, att stora jordområden, de s. k. kronans donationsjordar till industrien, nu, då nämnda lag börjar verka efter 20 års förlopp, skulle vara i fara att gå ifrån kronan genom häfd.

Vid utskottets afstyrkande utlåtande äro fogade två reservationer af tillsammans 11 ledamöter — af utskottets 16 — som yrka, att det måtte aflåtas en skrifvelse till Konungen. De 11 ledamöterna anse, att den här motionen berör saker af den be-

skaffenhets, att en skrifvelse är önskelig, medan de 5 öfriga ledamöterna hålla före, att Kungl. Maj:t skall, därest omständigheterna så påkalla, utan en sådan skrifvelse vidtaga åtgärder för tillvartagande af kronans rätt till ifrågakande jordområden. Skillnaden mellan de två reservationerna, som tillstyrka en skrifvelse, är, att den senare reservationen, till hvilken jag anslutit mig, bland de åtgärder, som skulle kunna vidtagas, äfven talar om en eventuell inskränkning af häfdeinstitutet.

Att här är en fara för att kronan skall komma att förlora betydande områden, framgår tydligt af det utlåtande, som utskottet begärt och i laga ordning erhållit från kammarkollegium. Då lagutskottet begärde detta utlåtande, framställde det två frågor. Den ena var, hvilka slag af i motionen afsedda, kronan tillhöriga fastigheter den hos kammarkollegium pågående utredningen omfattade; den andra, huruvida och i hvad mån ett upphäfvande, såsom i motionen påyrkas, af förordningen om 20-årig häfd kunde hafva betydelse för resultatet af utredningen med hänsyn till kronans rätt att återvinna sagda fastigheter, där de blifvit kronan afhända. Först omnämner då kammarkollegium dessa för herrarna så väl kända områden; därefter säger kollegium beträffande rekognitionsskogarne, att vid skattläggning af åtskilliga rekognitionsskogar ansenliga sträckor dylik skogsmark alldeles aflömts, till följd hvaraf dessa från skattläggning utesluta marker såsom saknande all jordeboksbeteckning ej vidare anträffas i gällande jordeböcker; och slutligen heter det i utlåtandet om dessa sistnämnda områden, att det ingalunda är otroligt, att lagfart kan hafva meddelats å dessa helt bortslarfvade skogsområden, hvarigenom kronojord af högst betydande värde kan komma att till följd af häfdelagens tillämpning för all framtid afländas kronan utan någon som helst ersättning till statsverket.

Rörande de under ett föregående moment omnämnda egendomar, som kallas till bruksrörelsens understöd upplåtna hemman och torp, hvarå åbo funnits, upplyser kollegium, dels att en hos kollegium öfver dessa egendomar upprättad förteckning upptager ej mindre än omkring 800 hemman samt ett icke ringa antal lägenheter, dels ock att af dessa ännu endast ett fåtal varit föremål för undersökning vid domstol. Kollegium afslutar sedermera sitt utlåtande med, att kollegium såsom svar på den andra frågan får för sin del framhålla, att ett upphäfvande, såsom i motionen påyrkats, af lagen den 22 april 1881 om tjuguårig häfd enligt kollegii förmenande obestriddligen äger afgörande betydelse för kronans af utredningen beroende rätt inom samtliga de egendomsgrupper, som kollegium förut angifvit.

Att, såsom motionären föreslagit, alldeles återgå till det tillstånd, som fanns före år 1881, nämligen att häfd ej finge göras gällande med afseende å mark, som tillhörde kronan, torde väl icke vara skäl att tänka på, men däremot torde det vara angeläget, att, för att något praktiskt resultat skall vinnas, ett öfvervägande må äga rum angående åtgärder, för att under den tid utredningen pågår kronan icke skall genom häfd förlora alltför

*Ifrågasatt
tillägg till
förordningen
om tjuguårig
häfd.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tillägg till
förordningen
om tjuguarig
häfd.
(Forts.)*

stora områden. Den åtgärd, som då i sista hand och endast i nödfall skulle kunna användas, hade vi tänkt oss vara en inskränkning af häfdeinstitutet. Häremot invändes visserligen, att det är motbjudande att taga tillbaka hvad som en gång är gifvet. Men jag anser, att det under vissa förhållanden kan vara berättigadt att göra en suspension af häfdelagen. Det är ju endast fråga om att förlänga den tid, under hvilken kronan skulle kunna genom rättegång försvara sin rätt mot annan person. Denne person är visserligen i god tro, men hans rätt är ju beroende på, att den rätte ägaren, som i detta fall är kronan, försummar att genom rättegång försvara sin rätt. Jag har enskildt hört uppgifvas från kammarkollegium, att man anser, att hela utredningen skulle kunna vara färdig på en period af tre år, och suspensionen skulle väl sålunda få endast kort varaktighet. Vi hafva sålunda endast tänkt oss, att man skulle taga i öfvervägande, huruvida, särskildt för det fall att åtgärder af annat slag icke skulle vara tillräckliga eller lämpligen kunna användas, häfdeinstitutet skulle kunna upphävas för någon tid, och i sådant fall taga reda på, under hvilka omständigheter och under hvilka villkor ett sådant upphäfvande skulle kunna äga rum. Det kommer då alltid att blifva beroende på Riksdagens beslut och pröfning af de särskilda förslagen.

Jag yrkar bifall till den af herr Widén m. fl. gjorda reservationen.

Herr Afzelius: Ehuru tiden är så långt framskriden och diskussionen nu rör sig endast om ett lagärende, skall jag be att ett ögonblick få taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk. Jag tror verkligen, att detta ärende är ett bland de allra viktigaste, som stå på dagens föredragningslista.

Hvad frågan gäller, hörde herrarne af den föregående talaren. Den gäller häfdeinstitutet. Häfdeinstitutet är i själfva verket endast ett erkännande af tidens förändrande inflytande i alla mänskliga ting. Detta inflytande, detta förändrande inflytande sträcker sig också till rättslifvet. Ett faktiskt förhållande, som står i strid med rätten, blir efter en längre tidsföljd ett rättsförhållande. Häfden är ett rättsförvärf. Naturligtvis är det icke tiden ensam, som konstituerar den nya rätten. Det är klart. Där finnas också andra förutsättningar. Jag skall icke besvara herrarne med en analys af dessa. De växla naturligtvis efter åskådningssättet på olika tider och i olika länder.

Endast en sak vill jag framhålla, nämligen att vi i vårt land kunna urskilja två faser af denna utveckling. Vi hafva haft en tidigare period, då man i första rummet fäste sig vid den, som skulle förlora rätten, då man ej lät rättsförlusten inträda, med mindre den, som skulle förlora rätten, känt sin rätt och varit i tillfälle att bevaka sin rätt — först från det ögonblicket löpte häfden. Den senare perioden betecknas återigen däraf, att man lägger tyngdpunkten hos den, som skall förvärfva rätten, i hans goda tro.

När man, som jag nämnde i första rummet, tog utgångspunkten hos den, som skulle förlora rätten, var det naturligt, att man undantog kronan, kronan, som var beroende helt och hållet af andra för att få reda på och bevaka sin rätt. Detta var ganska naturligt, säger jag. Men när man lägger tyngdpunkten hos den, som förvärfvar rätten, på hans goda tro, är det likgiltigt, hvem som förlorar, hvem som varit ägare, kronan eller någon annan. Ty det berättigade i förvärfvet måste sökas i, att den, som gör förvärfvet, under lång tid i god tro varit innehafvare af rätten.

Någon tvekan om, hvilkendera uppfattningen har framtiden för sig, tror jag för min del icke är möjlig, ty ju mera fastighetsförhållandena vidgat sig och fastighetskrediten i vidsträckt mening vunnit terräng, dess större betydelse har det, att den, som förvärfvat en fastighet i god tro, icke skall kunna beröfvas den därför, att man kan gräfva upp ett förhållande, kanske århundreden tillbaka, då en annan varit berättigad, och visa på, att denne andre först nu varit i tillfälle att bevaka sin rätt. Och man skall komma ihåg någonting alldeles särskildt härvidlag. Det är icke blott själfva äganderätten, som faller bort, när den gamla ägaren tar igen sitt, utan på denna äganderätt är byggdt ett aggregat af andra rättigheter, inteckningar och annat. Med äganderätten bortfalla också alla dessa andra rättigheter. Det blir en kalamitet, som sträcker sig så djupt och så vida, att man i första ögonblicket knappt kan fullt föreställa sig den.

Som sagdt, det är ju naturligt, att motionären icke har sinne för detta, han, som anser fastighetskrediten vara luft eller till och med någonting ännu klenare. Men jag kan ändå icke tillbakahålla ett uttryck af förvåning öfver, att han, som alltid häcklat den formella rätten, här vill skapa en rent formell rättsgrund för att beröfva oskyldiga människor, som äro i god tro, deras egendom. Det anser jag vara att göra den formella rätten till herre öfver den materiella. Efter mitt förmenande skall utvecklingen gå i en alldeles motsatt riktning mot hvad herr Lindhagen menar. Långt ifrån att utveckla häfden såsom sådan, vill han, att häfden skall försvinna, såvidt angår kronan, och denna kunna efter obegränsad tid återta hvad som afhändts den. Efter min uppfattning bör häfden visserligen försvinna, men så, att redan lagfarten såsom sådan skall blifva afgörande, att fastighetsboken skall blifva den, på hvilken man kan lita, att fastighetsboken skall äga publica fides. Naturligtvis kan det icke falla mig in att en sådan förändring skall inträda utan att man får en pröfning vid lagfarten af äganderättsförvärfvet, som är fullt betryggande. Ty meningen kan icke vara, att man skall slumpa bort människors rätt och låta den obehörigt gå öfver på andra. Sådant är icke heller meningen med häfden.

Nu har ju utskottet afvisat den stora tanken på att helt och hållet återgå till det äldre tillståndet, då häfden icke gällde mot kronan. Men under ärendets behandling har förekommit något, hvarom den siste talaren erinrade, nämligen att kammarkollegium sagt, att det icke hinner utreda frågan om kronans anspråk på den

*Ifrågasatt
tillägg till
förorordningen
om tjuguarig
häfd.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
tillägg till
förordningen
om tjuguårig
häfd.*

(Forts.)

mängd fastigheter, som nu äro föremål för en sådan utredning, och med anledning däraf hafva några reservanter föreslagit, att man skulle skriva till Kungl. Maj:t och bedja Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, hvilka särskilda åtgärder böra vidtagas, för att kronans rätt skall blifva skyndsamt utredd och tillvaratagen. Det får jag säga vore ett ovanligt tomt svar på ett så starkt petition som motionärens. Och jag vet icke, om motionären skulle vara särdeles belåten därmed. Det må väl falla af sig själf, att Kungl. Maj:t bevakar kronans rätt och utan en sådan där påminnelse vidtager alla de åtgärder, som kunna vidtagas för att påskynda saken. Jag tror således, att en skrifvelse af nyssnämnda innehåll är alldeles öfverflödig.

Andra reservanter, och den siste talaren bland dem, föreslå, att man skall gå in till Kungl. Maj:t och begära ett upphäfvande för någon tid af häfdelagen gentemot kronan. Jag var litet osäker om, huru jag skulle förstå reservationen, men såvidt jag nu fattade talaren rätt — och jag tror att jag gjorde det — menade han, att man skulle vis-à-vis kronan förlänga den tid, efter hvilken häfden inträder. Således — den är nu 20 år — lät oss säga i anslutning till kammarkollegii uttalande, att den i stället skulle blifva 23 år! Vi skulle säga: häfden inträder först efter 23 år, när det gäller kronan. I fråga om detta förslag säger lagutskottet, att det icke skulle öfverensstämma med hittills tillämpade rättsgrundsatser att, om man gjorde en sådan lag, låta den tillämpas i fråga om fastigheter, å hvilka lagfart redan meddelats, innan lagen trädde i kraft. Häremot skulle jag vilja göra en gensaga. Om en sådan lag blefve stiftad, skulle den efter min mening gälla icke blott i afseende på alla fastigheter, å hvilka lagfart icke blifvit meddelad — detta är också lagutskottets mening — utan äfven i afseende på fastigheter, å hvilka lagfart blifvit meddelad, så att endast de fastigheter, med afseende å hvilka häfdetiden gått till ända, skulle vara undantagna. Och hvarför det? Jo, därför att regeln, att nya lagar icke hafva rektroaktiv kraft, gäller endast i afseende å verkligen förvärfvade rättigheter, men en börjad häfd är icke någon rätt, den är en utsikt till en rätt, den är en förhoppning. Men som bekant gäckas stundom mänskliga förhoppningar, och det kan blifva fallet äfven inom rättens område. För min del anser jag således, att lagutskottets uttalande icke är fullt riktigt; skulle en sådan lag antagas, som herr Widén m. fl. tänkt sig, skulle den visserligen träda i tillämpning så, som jag nyss antydde.

Men att någonting legaliter *kan* ske, är naturligtvis icke det samma som att det *bör* ske. För min del får jag säga, att en temporär suspension af häfdelagen till förmån för kronan vore ett starkt ingrepp i det ekonomiska lifvet, och att det måste finnas i högsta mätto tvingande skäl för att göra ett sådant ingrepp. Några sådana skäl äro efter min mening nu icke förebragta, och i följd däraf ansluter jag mig till utskottets förslag med den reservation beträffande motiveringen, jag här afgifvit.

Herr Stendahl: Vid stiftandet af lagen om 20-årig häfd är det nu tydligt, att man icke öfversåg hela det område, som denna lag kunde omfatta. Genom kammarkollegii utredning är det visadt, att man glömt af stora saker. Kronans rätt får efter min mening icke vara beroende på, att kronan icke hunnit med att bevaka den. Det måste vara lagstiftarnes rättighet att under sådana förhållanden förlänga tiden för denna lags verkan, så att kronan må hinna med att göra sin rätt gällande. Denna rätt gäller miljoner kronor, som kunna tagas från kronan, och äfven om vi hafva skäl att antaga, att regeringen själf på eget initiativ skall taga denna fråga om hand, anser jag, att det är högst viktigt, att Riksdagen för sin del uttalar sin mening, att kronans rätt skall bevakas.

Det åberopas mot detta en hel massa formella skäl och mycket viktiga sådana. Ja, det vill jag medgifva, att hvad man åberopat emot väger mycket. Men framför allt, här måste kronans och statens rätt ställas så, att kronan icke skinnas af egennyttiga personer, som anse, att det är deras rätt att klå staten, när de komma åt.

Jag instämmer i yrkandet om skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Herr Gezelius: Jag är ense med utskottet om att bestämdt afvisa den väg motionären velat gå för att förekomma förluster för kronan i de i motionen angifna afseendena. Jag har därför icke något att erinra mot det slut, hvartill utskottet kommit. Men det har synts mig, som om i hvad utskottet i sin motivering anfört rörande de förhållanden, som blottats genom den af utskottet och äfven här i diskussionen åberopade skrifvelsen från kammarkollegium, allt för litet framskjutits hvad utskottet själf fått för uppfattning angående dessa förhållanden, och detta skulle kunna vara ägnadt att föranleda det missförstånd, att såväl utskottet som äfven Riksdagen icke skulle ansett dessa förhållanden synnerligen värda att beaktas. En föregående talare har redan genom citat ur kammarkollegii skrifvelse fäst uppmärksamheten härpå, och det synes mig, som om Riksdagen näppeligen kan undgå att få en bestämd uppfattning om, hvad dessa förhållanden innebära. Däri, att, såsom utskottet föreslår, Riksdagen skulle säga: »Skulle särskilda åtgärder för ett mer effektivt fullföljande af de utredningar, som erfordras för sådant ändamål likasom för iakttagande i allmänhet af kronans rätt i de fall, där häfd ännu icke vunnits, visa sig påkallade, lära dylika icke heller underlätas» -- däri synes mig emellertid icke ligga ett nödigt framhåfvande af en uppfattning om, huruvida särskilda åtgärder äro påkallade eller icke.

Lagen om 20-årig häfd har ägt tillämpning från och med år 1882 och sedan den 1 januari 1902 förflyter för hvar dag en tidsperiod, då i följd af bestämmelserna i denna lag rätten till klander af i god tro vunnen åtkomst upphör. Af kammarkollegii redogörelse vill det synas klart, att någonting måste åtgöras, för att icke kronan alldeles utan skäl skall förlora afsevärda rättigheter. Men dessa åtgärder bör man söka, icke på den farliga väg, som motionären har anvisat, genom en lagändring till kronans förmån,

*Ifrågasatt
tillägg till
förrordningen
om tjuguårig
häfd.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tillägg till
förrordningen
om tjuguårig
häfd.
(Forts.)*

som skulle komma att gå ut öfver enskildas intressen, men väl genom att på ett praktiskt sätt inom den gällande lagens ram tillgodogöra sig den rätt, som kronan har. Kammarkollegium har visserligen icke sagt, att det icke finnes tid att bevara kronans rätt, men af kammarkollegii skrifvelse framgår det, att, utan att det vidtages särskilda åtgärder med en annan organisation af arbetet och bättre tillgång till arbetskrafter, kronan riskerar förluster, som man icke kan bedöma, men som man har skälig anledning befara lätt kunna komma att röra sig om mycket höga summor.

Dels därför att jag ansett, att af motiveringen till Riksdagens beslut i anledning af motionen borde framgå fullt klart, att Riksdagen äfven för sin del uppmärksammat sakförhållandet, dels också därför att jag icke kunnat anse den af motionären i ämnet under förra hösten i petitionsväg ingifna skrifvelsen till Kungl. Maj:t, med anhållan att Kungl. Maj:t måtte för den nu snart afslutade Riksdagen framlägga ett sådant lagförslag, som framkommit i den förevarande motionen, vara något skäl för utskottet att återropa såsom stöd för, att Kungl. Maj:t skulle komma att fästa särskild uppmärksamhet vid sakförhållandet, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag med den förändring i motiveringen, som jag i min vid betänkandet fogade reservation angifvit.

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på stockholmsbänken framlade så väl och så kraftigt de skäl, hvarför icke ett bifall till motionen bör ifrågakomma, att jag icke vidare behöfver sysselsätta mig därmed.

Såvidt jag förstår den reservation, till hvilken den förste ärade talaren yrkade bifall, är meningen med den, att Kungl. Maj:t skulle framlägga förslag, att lagen om 20-årig häfd skulle under en viss period af t. ex. fem eller tio år icke vara gällande mot kronan. Man skulle suspendera lagen för en viss tid framåt beträffande kronan. Jag vill erinra, att kronan haft god tid att göra ifrågavarande utredningar, innan någon häfd på grund af 1881 års förordning kunnat inträffa. Jag kan då icke inse, att från den synpunkten, äfven om det icke skulle anses obilligt från andra synpunkter, skäl finnes att suspendera lagen på sätt, som motionären och reservanterna herr Widén m. fl. afse.

Talaren på hallandsbänken framhöll de stora värden, som det här gäller för kronan. Vare sig värdena äro stora eller små, får man väl lof att lika mycket respektera andras rätt. Deras rätt, som anse sig vara ägare till de ifrågavarande fastigheterna och som i god tro förvärfvat dem, får man väl också se på och icke uteslutande taga hänsyn till att man genom företagande af en lagändring i reservanternas syfte skulle kunna vinna stora värden åt kronan. Härmed anser jag mig jämväl hafva afvisat samme talares påstående, att lagutskottets skäl endast äro formella. Med afseende på dessa, som anse sig vara ägare, äro skälen nog ganska materiella.

Beträffande talarens på dalabänken yrkande om ändring i motiveringen får jag säga, att, om detta ändringsförslag förelegat vid utlåtandets justering i utskottet, jag nog skulle tagit hänsyn till och kunnat komma öfverens med honom beträffande det samma. Jag minns mycket väl, att herr Gezelius sade, att han ej var nöjd med motiveringen, men han hade icke något ändringsförslag att framlägga. Först då jag fick läsa betänkandet tryckt, fick jag kännedom om hvad han afsåg. Jag tror, som sagdt, att, äfven om jag icke kunnat gå in på att skriva alldeles så som herr Gezelius gjort i sin reservation, vi nog i allt fall kunnat jämka ihop våra meningar. Såsom frågan nu föreligger, vill jag emellertid ej gå in på någon ändring i motiveringen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande jämväl beträffande motiveringen.

Herr Bergendahl: Jag har afgifvit en reservation i detta ärende, emedan jag funnit, att sådana upplysningar lämnats utskottet, att utskottet icke bort komma till det negativa resultat, som här föreligger. Emellertid ansåg jag icke den väg, som motionären ifrågasatt, vara tillräddig att beträda. Såsom nämnts, har ifrågavarande häfdelag varit gällande i nära 30 år. Kronan har alltså haft tillfälle att tillvarataga sin rätt. Om en försummelse härutinnan skett, böra icke följderna af denna försummelse brytas på det sätt, att man sätter makt i stället för rätt. Det bidrager icke att införa rättfärdighet i lagstiftningen. Kronan får såsom hvarje enskild naturligtvis bära följderna af sin underlåtenhet.

Jag har emellertid tänkt, att, då frågan kommit till Riksdagen, Riksdagen bör beakta de förhållanden, som här hafva framställts, och därför vara beredd att lämna den medverkan till frågans lösning, som Riksdagen kan lämna. Det gäller naturligtvis då i första rummet att ställa till förfogande de medel, som kunna erfordras för en skyndsam utredning af frågan och för de åtgärder, som i öfrigt kunna vidtagas. Man kan äfven tänka sig den åtgärden att gifva Kungl. Maj:t bemyndigande att i tvifvelaktiga fall träffa en förlikning med vederbörande i stället för anhängiggörande af en rättegång. Jag kan äfven tänka mig möjligheten af en lagförklaring i mera modifierad form, hänförande sig till vissa speciella förhållanden.

Då emellertid hvad jag ansett, att Riksdagen bör uttala, faller utom motionens ram och jag därför icke tror mig kunna yrka bifall till min reservation, har jag icke annat att göra än att ansluta mig till den hemställan, som utskottet föreslagit. När det varder fråga om motiveringen, så vill jag ansluta mig till hvad herr Gezelius därutinnan yrkat.

Jag har därför, herr talman, icke nu något yrkande att göra.

Herr Stendahl: Den reservation, som jag yrkade bifall till, var herr Widéns m. fl.

*Ifrågasatt
tillägg till
förrordningen
om tjuguarig
häfd.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tillägg till
förordningen
om tjuguårig
häfd.
(Forts.)*

Jag skall tillåta mig att besvara ett yttrande af det ärade lagutskottets ärade herr ordförande. Jag har icke talat för, att kronan skulle vinna stora värden på enskildas bekostnad, utan jag har talat för, att kronan skulle få uppskof, så att den kan försvara stora värden, som tillhöra kronan.

Herr Gezelius: Då lagutskottets högt ärade ordförande upptagit kammarens tid med en kritik af det sätt, på hvilket jag afgifvit min reservation, är det kanske min skyldighet mot kammaren att med ett par ord svara. Jag har fullkomligt följt den anvisning, som lagutskottet genom sin ordförande gifvit för reservationers afgifvande. Jag har vid behandlingen af frågan anmält min reservation, och jag har ingifvit den till lagutskottets kansli inom den därför föreskrifna tid. Att jag icke var beredd att formulera den reservation, jag gjorde, vid det sammanträde, då jag anmälde densamma, har berott på, att jag dessförinnan icke fått tid på mig att genomläsa förslagstrycket i frågan, och lagutskottets ordförande sade, att tiden icke tillät vidare uppskof med denna frågas behandling i utskottet.

Jag har känt mig pliktig att lämna denna upplysning, då jag befarar, att eljest utskottsordförandens yttrande kunnat uppfattas såsom en anmärkning mot det sätt, hvarpå jag fullgjort min skyldighet och rätt att afgifva reservation mot betänkandet.

Herr Löfgren: Endast några ord! Presidenten Afzelius nämnde, att utvecklingen gick i den riktning, att häfden såsom rättsfång numera utgår från förvärfvarens intresse mera än från den föregående ägarens. Det är också utan tvifvel riktigt, att detta är utvecklingens gång. Men, sade presidenten Afzelius, naturligtvis förutsättes det för att draga konsekvenserna af denna utveckling därhän, att inskrifning i fastighetsböckerna, lagfart, efter åtminstone en viss tid blir afgörande för äganderätten — naturligtvis kräfvdes det härför en synnerligen noggrann pröfning af äganderätten, innan lagfart och inskrifning beviljas. Ja, men just i detta fall brister det faktiska underlaget för den rättsutveckling, hvars sista konsekvens är inskrifning eller lagfart såsom afgörande för äganderätten. Det är nämligen så, att på många ställen, och icke minst där stora afrösningsmarker ingått i förvärfvet, lagfart beviljats på synnerligen lösa boliner. Jag känner personligen från min tingstid platser, där lagfart äfven under senare år beviljats endast med åberopande af en del gamla bouppteckningar och mer eller mindre tvifelaktiga arfskiftesinstrument. Men äfven där lagfart icke beviljats utan vidare, på grund af att underlaget varit alltför svagt, har i stor utsträckning lagfart kommit till stånd efter kungörelse. Sedan lagfart sökts t. ex. på ett köpebref, har kungörelse ågätt om klandertid af fem år, och därefter har fastigheten lagfarits i ny ägares hand. Jag skulle tro, att här, då det gäller kronans rätt, det bäst skall visa sig, i hvilken oerhörd utsträckning på detta sätt, genom bristande äganderättspröfning, stora ägoområden kommit i nuvarande besittares händer. Och jag kan

icke underlåta att tycka, att detta faktiska förhållande också måste inverka, då det gäller att bedöma, i hvilken mån man bör anse staten bunden af påbörjad häfdetid.

Nu återopade lagutskottets ärade ordförande presidenten Afzelii utredning till stöd för lagutskottets negativa resultat. Jag vill emellertid påpeka, att på en principiell punkt presidenten Afzelius står på en helt annan uppfattning än lagutskottet. Lagutskottet säger så här: Med den uppfattning, som utskottet har, »skulle det, om sådant af andra skäl ansåges böra ske, låta sig förenas, att en lagstiftning i den riktning, här är i fråga, gäfvos afseende å fastigheter, hvarå lagfart ännu icke meddelats. Med hänsyn till sådana fastigheter synes emellertid fullt tillräcklig tid finnas för behörigt bevakande af kronans rätt, hvarför alltså en dylik lagstiftning skäligen synes kunna antagas blifva overksam för vinnande af motionärens syfte».

Presidenten Afzelius påvisade däremot, att en skillnad i fråga om fastigheter, hvarå lagfart ännu icke meddelats, och andra fastigheter icke alls kunde upprätthållas. Beträffande fastighet, för hvilken lagfart redan är beviljad, är det då klart, att kronan utan tvifvel kan gå förlustig sin rätt, om den icke inom rätt tid bevakas. Och det är just för att under öfvergångstiden, innan den pågående utredningen afslutats, kronan skall få tillfälle att bevara sin rätt, där den faktiskt finns, men icke för att beröfva enskilda personer hvad de behörigen förvärfvat, som reservanterna påkalla särskilda åtgärder af Kungl. Maj:t.

Jag vill därvid påpeka, att reservanterna icke sagt, att häfdelagen ovillkorligen skulle ändras, utan att de endast påyrkat ett uttalande från Riksdagens sida om nödvändigheten, att i här ifrågasvarande afseende effektiva åtgärder må från Kungl. Maj:ts sida vidtagas. Nu kan man visserligen hoppas, att dessa åtgärder i allt fall varda vidtagna. Men ifall reservanternas yrkande bifalles, innebär Riksdagens yttrande också en sak till, nämligen att Riksdagen vill, att kronans rätt här af Kungl. Maj:t bevakas, *äfven om* en inskränkning i häfdens rättsverkan skulle behöfva göras. På hvilka grunder sedan ett förslag i denna riktning lämpligen kan läggas, får ju en blifvande ingående utredning utvisa. Men jag anser denna angelägenhet vara af en så oerhörd betydelse, att jag icke känner mig försvarad utan att yrka bifall till den af friherre Beck-Friis med flere afgifna reservation.

Herr Håkanson: Herr talman. Jag skall endast be att få förklara, att det ingalunda varit min afsikt att framställa någon kritik mot herr Gezelius för det sätt, hvarpå hans reservation framkommit. Det var ju alldeles riktigt, och det sade jag ju också, att han vid justeringen af utskottsbetänkandet anmälde, att han icke var nöjd med motiveringen. Min mening var blott att förklara, hvarför, när skillnaden ej var större, någon sammanjämkning ej kunnat ske. Det var anledningen härtill jag angaf. Och, som sagdt, hade jag sett motiveringen skrifven, hade vi nog kunnat komma öfverens inom utskottet.

*Ifrågasatt
tillägg till
förrordningen
om tjuguarig
häfd.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
tillägg till
förordningen
om tjuguårig
häfva.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att under öfverläggningen om nu föredragna utlåtande, utom i afseende å motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, vore yrkadt, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Widén m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr Widén m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 19.

Beträffande härefter motiveringen, yttrade herr talmannen, hade i afseende därpå yrkats, dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, af herr *Gezelius*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af utskottets motivering vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 18 och 20 innevarande maj bordlagda memorial nr 53, i anledning af dels återremiss af vissa delar af lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ideella föreningar, lag om ekonomiska föreningar samt lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom jämte i anledning däraf väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

Hvad utskottet hemställt bifölls, såvidt det innefattade framställningar till Första kammaren. I öfrigt lades memorialet till handlingarna.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till ett kommande sammanträde uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 182, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxeunderrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 4 juli 1910.

Justerades tolf protokollsutdrag för denna dag.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning af två uppskjutna punkter i Riksdagens år 1910 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning år 1909;

bevillningsutskottets memorial:

nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af stämpelskatten å inrikes växlar; och

nr 39, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del af bevillningsutskottets betänkande nr 30 i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxeunderrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa den 4 juli 1910 m. m., dels ock i ännu väckta motioner;

andra särskilda utskottets memorial nr 3, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning; äfvensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 18, rörande herr Lundins motion, nr 80, i anledning af beslutad anläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 5,05 e. m.

In fidein

A. v. *Krusenstjerna.*

Onsdagen den 24 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första kammare hofrättsrådet friherre *Henrik Wrede* är af sjukdom (ledgångsreumatism) hindrad att tillsvidare deltaga i riksdagsarbetet, intygas på heder och samvete.

Jönköping den 23 maj 1911.

Gustaf Rundqvist.
Regementsläkare.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna;

nr 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 148, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inlösen i vissa fall för statsverkets räkning af ränta å skattefrälsehemman m. m.;

nr 149, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående medgifvande af restitution af stämpelafgift för viss öfverlåtelse af egendom till sällskapet till understödjande af Malmqvistska barnuppfostringsanstalten i Stockholm;

nr 150, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående beredande af löneförhöjning åt revisorerna i generaltullstyrelsens revisionsbyrå Alban Keyser och Oscar Emil Torrén;

nr 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående användande af öfverskott i den s. k. Djurgårdskassan till byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals slott samt för anordnande af värmeledning i vissa rum å Drottningholms slott;

nr 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter skräddaren Hjalmar Ernst (Olsson) Nordin från Tunamalm i Bälinge socken;

nr 153, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter kaptenen i Jämtlands fältjägerregementes reserv Olof Lundin;

nr 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående visst förklarande i fråga om försäljning af fastigheten nr 19 i kvarteret Blasieholmen i Stockholm;

nr 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Ulrika Dorotea Tillman och Hedvig Sofia Tillman;

nr 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter lägenhetsägaren Karl Andersson från Katrinelund å Sala stads område;

nr 157, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af behållning å extra ordinarie anslagen till nybyggnader för kustartilleriets förläggning m. m.;

nr 158, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1912 års stater;

nr 159, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen af en underofficerskåren vid Gottlands infanteriregemente tillhörig byggnad å Visborgs slätt;

nr 160, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt officers- och underofficerskårer, hvilka åsamkats förlust i afseende å en del dem tillhöriga byggnader å mötesplatser;

nr 162, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i staten för ordinarie tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa;

nr 164, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande;

nr 165, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fältläkarekårens omorganisation m. m.; samt

nr 166, i anledning af väckt motion om ändrade grunder i vissa fall för sjöaflöning m. fl. förmåner, tillkommande personalen vid flottan under sjökommendering.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande nr 109.

Föredrogos bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial:

nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af stämpelskatten å inrikes växlar.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

nr 39, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del af bevillningsutskottets betänkande nr 30 i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxeunderrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa den 4 juli 1910 m. m., *dels ock* i ämnet väckta motioner.

Lades till handlingarna.

Vid föredragning af andra särskilda utskottets sistlidne dag bordlagda memorial nr 3, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första kammarens första tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande nr 18.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 20 och 22 innevarande maj bordlagda memorial nr 30, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll, angående granskning af åtskilliga protokoll öfver kommandomål för flottan samt angående en anmärkningsanledning af statsutskottet.

Punkten A.

Lades till handlingarna.

Punkten B.

På därom framställd begäran hade till utskottet öfverlämnats styrkta utdrag af samtliga de inför Kungl. Maj:t under år 1910 förda protokoll öfver kommandomål för flottan, i hvad samma protokoll anginge flottans öfningar till sjöss.

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*

Vidare hade båda kamrarna den 3 maj 1911 till konstitutionsutskottet i vederbörlig ordning hänvisat statsutskottets memorial, nr 59, angående anledning till anmärkning mot en statsrådsledamot; varande ifrågavarande memorial af följande lydelse:

»Det är anledning till anmärkning mot förutvarande statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, konteramiralen m. m. grefve Carl August Ehrensward, hvarom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför hvilket anledningen skall uppgifvas.»

Af statsutskottet hade sedermera till konstitutionsutskottet i anledning häraf öfverlämnats skrifvelse i ämnet, med uppgift, att anmärkningsanledningen afsåge det förhållande, att reservationsanslaget till flottans öfningar åren 1909 och 1910 öfverskridits.

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

Hvad sålunda förekommit hade, jämlikt 39 § 2 mom. riksdagsordningen, statsutskottet för den åtgärd, hvartill konstitutionsutskottet kunde finna förhållandena föranledda, velat bringa till konstitutionsutskottets kännedom.

Då statsutskottet i öfverensstämmelse med riksdagsordningens §§ 39 och 57 gjort anmälan till Riksdagen med anledning af flottöfningsanslagets öfverskridande, hade utskottet dessutom ansett sig böra meddela,

att skulden för öfverskridandet af flottöfningsanslaget ej rättvisligen kunde påbördas f. d. statsrådet grefve Ehrensvärd allena, utan till en väsentlig del måste tillskrifvas

dels det föräldrade och långsamma räkenskaps- och redovisningssystem, som användes inom marinförvaltningen och dess underlydande räkenskapskontor samt vid bokföringen inom flottan,

dels bristen på ekonomisk samverkan mellan de olika myndigheter, som lydde under sjöförvarsdepartementet, och

dels den omständigheten att flottans öfningar i regeln kostat betydligt större summor än de i kostnadsberäkningarna upptagna.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hade konstitutionsutskottet gjort undersökning i ärendet och i nu föredragna punkt af föreliggande memorial yttrat följande:

»På grund af den undersökning, utskottet sålunda gjort i fråga om det till utskottet från statsutskottet hänskjutna ärende, finner utskottet den af statsutskottet anmälda anmärkning icke kunna till någon åtgärd föranleda.

Då ej heller de af utskottet infortrade protokoll öfver kommandomål för flottan under åren 1906—1910, i hvad de afse flottans öfningar till sjöss, gifvit anledning till någon erinran, har utskottet hvarken funnit skäl att emot Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan tillämpa § 106 regeringsformen eller ansett anledning förekomma att framställa någon anmärkning på grund af § 107 samma grundlag.

Hvilket utskottet får för Riksdagen tillkännagifva.»

Herr Hellberg: Det nu föredragna utskottsbetänkandet utgör en liten profkollektion på produkter af svensk politisk grundlagstolkning år 1911.

En sådan grundlagstolkning af aktiva politiker är en ganska intressant företeelse. Mig har den förefallit i viss mån likartad med bibeltolkning af troende. Vid båda slagen af tolkningar kämpa och samverka med hvarandra två önskingar, den ena mera medveten, att utfinna urkundens mening, den andra, vanligen mera omedveten, att finna denna urkunds mening öfvensstämma med uttolkarens förutfattade mening. Det intressanta härvidlag är, att de två önskingarna merendels till sist gå ihop, urkundens och uttolkarens mening bli alldeles densamma. De sammansmälta i en ljufvig harmoni. Det är nästan ett litet under att finna en så fullständig öfverensstämmelse mellan det subjektiva och det objektiva.

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.
(Forts.)*

Ett exempel på denna harmoni föreligger i det föredragna utskottsutlåtandet, främst naturligtvis i fråga om den punkt, som är föredragen, rörande det år 1909 öfverskridna flottöfningsanslaget. Som bekant blef denna fråga föremål för en skarp kritik redan vid början af årets riksdag. Denna kritik och debatten därom fortsattes sedermera i pressen och har fortgått i månader. Slutligen kom statsutskottets anmälan i frågan, och sålunda voro sinnena vederbörligen förberedda att skrida till pröfning af grundlagens mening om detta fall. För min del jag icke alls gifva mig in på något försök till grundlagstolkning — en sådan ligger icke för min begäfnings, och, om jag skall tala uppriktigt, erfarenheten af grundlagstolkningen i konstitutionsutskottet har rakt icke verkat lockande på mig. Jag skall inskränka mig till att göra några små randanmärkningar vid utskottets uttalande i frågan.

Vid den grundlagsenliga pröfningen af det föreliggande fallet har, såsom synes, utskottsmajoriteten kommit till det resultat, att ingen anmärkning kan framställas mot förra statsrådet Ehrensvärd. Man har kommit till detta resultat från tre olika synpunkter. Fem af utskottets medlemmar hafva ansett, att han redan fått decharge, och att frågan därom icke nu kan upptagas. En ledamot af utskottet, herr Berger, har funnit, att herr Ehrensvärd så att säga måste frikännas på grund af bristande bevisning. Och slutligen har utskottsmajoriteten i gemen kommit till den uppfattningen, att han icke alls gjort sig skyldig till något fel. Denna hans felfrihet ådagaläggas med två särskilda teorier om reservationsanslagens natur, båda teorierna, såvidt jag vet, nya och sinsemellan något oförenliga.

Först ger utskottsmajoriteten en definition, kan man säga, på hvad som menas med reservationsanslag. Det sker genom ett uttalande på sid. 25, där det heter: »Enligt Riksdagens flera gånger gjorda uttalanden är ett reservationsanslag ett sådant fast anslag, som i likhet med öfriga fasta anslag icke får öfverskridas, men reservationsanslaget skiljer sig från de öfriga däri, att hvad af reservationsanslaget för året icke utgår skall inestå för att ett följande år kunna af Kungl. Maj:t disponeras för det med anslaget afsedda ändamålet.»

Enligt utskottsmajoritetens första teori är ett reservationsanslag så att säga ett absolut anslag, begränsadt till det år, för hvilket det gifvits. Det blir därigenom alldeles oberoende af en brist, som till äfventyrs kan ha uppstått under föregående år; endast om någon behållning finnes, får den läggas till anslaget. Enligt denna teori har härvidlag ingen öfverskridning skett, ty den beräknade kostnaden för flottans öfningar år 1909 höll sig omkring 130,000 kronor lägre än det för året beviljade anslaget. Öfverskridning har visserligen sedan skett, men den hade enligt utskottets mening varit omöjlig att förutse. Det synes mig emellertid, att konsekvensen af denna teori — och det medges också af utskottsmajoriteten i viss mån — borde vara den, att när ett anslag sålunda är uteslutande afsedt för det år, för hvilket det är beviljadt, så bör det då också uteslutande användas för det året — för det årets

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.
(Forts.)*

flottöfningar, för att hålla sig till det föreliggande fallet — och icke användas till fyllande af någon brist, som uppstått under föregående år. Har sådan brist uppstått, bör den betäckas genom åskande af särskildt anslag.

Men så har faktiskt förre statsrådet Ehrensvärd icke förhållit sig, och det har uppenbarligen aldrig varit hans mening att gå tillväga på det sättet. I ett uttalande i Andra kammaren den 23 april 1910, då denna fråga var före, yttrade han bland annat:

»För att minska den uppkomna bristen har jag anbefallt myndigheterna att, så fort de kunna, inkomma med förslag till minskning af rustningarna innevarande år, dock utan att åsidosätta skolorna. Jag har nämligen ansett, att skolorna såväl för de stamanställda som för de värnpliktiga icke böra bli lidande, utan får man söka minska utgifterna under detta anslag i öfrigt. Det är gifvet, att bristen icke kan betäckas under innevarande år, utan vi måste försöka täcka den under detta och kommande år. Om vi sökte att redan i år täcka bristen, skulle därigenom öfningarna minskas och helt och hållet förryckas.»

Det är, såvidt jag förstår, emot herr Ehrensvärds hållning i detta fall, som en reservant i utskottet, herr Uppström, riktat sig, då han tyckes anse, att ministern hade bort för oriktig användning af ett af Riksdagen beviljad anslag ställas inför riksrätt, enligt regeringsformens § 106. Utskottet själf erkänner, att denna första teori aldrig varit i praxis erkänd.

Jag öfvergår nu till teorien nr 2, som är raka motsatsen mot teorien nr 1. Utskottet häfdar enligt denna teori att ett reservationsanslag bör betraktas såsom en löpande fond. Enligt denna teori få icke blott besparingar läggas till anslaget utan äfven brist, som uppstått under föregående år, täckas af anslaget. Ja, utskottsmajoriteten anser till och med, som dess uttryck lyder, att en brist bör kunna få »förskotteras», då det på sid. 27 säger, att det icke kan rättvisligen läggas herr Ehrensvärd till last att han på sätt som skett »förskotterat» en brist. Denna teori stämmer, som herrarna se, mycket bra med den ståndpunkt, herr Ehrensvärd själf markerat i det uttalande i Andra kammaren, som jag nyligen uppläste. Enligt den teorien erhåller regeringen den vidaste tänkbara frihet att handskas med reservationsanslagen. Men det synes mig dock, att teorien icke synnerligen väl stämmer med den definition, som utskottsmajoriteten själf har gifvit på ett reservationsanslag, den definition, som jag alldeles nyss uppläste. Ty enligt denna få sådana anslag icke öfverskridas, och bristen kan icke »förskotteras», den kan icke så att säga ställas på framtiden.

Reservanterna i utskottet ha nu häfdat en helt annan ståndpunkt än utskottets majoritet. De anmärka först och främst, att utskottsmajoritetens teori nr 1 veterligen aldrig förut gjorts gällande, vare sig af Riksdagen eller af Kungl. Maj:t, och de tillägga, att den har i förevarande fall icke blifvit tillämpad af departementschefen och marinmyndigheterna själfva, som alltid utgått från att

befintlig brist på reservationsanslag måste täckas från detta anslag själfvt.

Hvad sedermera teorien nr 2 beträffar, så häfda reservanterna, att denna teori först har framkommit i herr Tenows bekanta utredning, och att den »aldrig blifvit på något sätt statsrättsligen fixerad, än mindre till sin giltighet erkänd». De tillägga, att »när det därjämte blifvit vanligt att också öfverföra en uppkommen brist till följande år och afräkna densamma på tillgängliga medel, så har Riksdagen visserligen i många fall låtit detta passera, men att den aldrig gifvit något erkännande, att dylikt förfarande är berättigadt, utan tvärtom mer än en gång inskridit däremot». Vidare erinra reservanterna om den anmälan, som 1892 års konstitutionsutskott gjorde om öferskridningen af flottanslaget för år 1890, och om de reservationer, som år 1904 och 1905 afgifvits inom konstitutionsutskottet i samma riktning. Och så säga de slutligen, vändande sig mot den där förskotteringen af bristen, att »aldrig har det hittills veterligen blifvit för Riksdagen känt och af denna lämnats oanmärkt, att en föredragande ansett sig kunna icke blott öfverföra en uppkommen brist på ett reservationsanslag till det år, som följer närmast efter bristens uppkomst, utan också hänvisa dess täckande till ett senare år — alltså ställa densamma på framtiden.» Alltså när herr Ehrensvärd nu beräknat 1909 års öfningar 70—100,000 kronor högre än de för dessa öfningar tillgängliga medlen, anse reservanterna detta icke vara en tillåten förskottering af bristen, utan anse det vara en medveten öferskridning af anslaget, och de anse detta vittna om en sådan oskicklighet i ämbetets utöfning, som berättigar till anmälan enligt regeringsformens paragraf 107.

Det bör tilläggas, att reservanterna också anmärkt, att äfven beträffande 1910 års öfningar det inte, såvidt af handlingarna framgår, förelegat någon utredning om tillgängliga medel, utan att öfningar fastställts endast på grund af de från militärmyndigheterna infordrade förslagen. I förbigående vill jag anmärka, att — och det är ju naturligt då utskottsmajoriteten icke funnit herr Ehrensvärds förskottering förtjäna någon anmälan — ännu mindre den öferskridning på arméns byggnadsanslag år 1909, som reservanterna uppdragat, ansetts förtjäna någon anmärkning. Kronprinsen-regenten har emellertid — om man nu skall anse det bero på ungdomlig oerfarenhet eller icke — ansett detta i alla fall vara anmärkningsvärdt: han anhöll att få protokollet antecknad såsom enligt hans mening anmärkningsvärdt, att anslaget är efter år öferskridits, utan att detta blifvit hos Kungl. Maj:t anmälldt.

Konstitutionsutskottet har således lyckats framställa regeringen såsom fullkomligt anmärkningsfri. Och man bör ju lyckönska konstitutionsutskottets majoritet att ha uppnått ett så lysande resultat. Det enda, man skulle vilja invända, är det, att man kan undra, om icke resultatet är nästan allt för lysande. Jag undrar för min del, om det icke hade varit välbetänkt att tillfoga någon liten, om än så lindrig reservation, innan man afkunnade det all-

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.
(Forts.)*

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

deles frikännande utslaget. Det kan ju ändå icke hjälpas, att denna sak har väckt ofantligt mycken uppmärksamhet i landet, och det kommer tvifvelsutan på många håll att ställas sådana frågor som dessa: »Är det ändå verkligen möjligt, att en sak har kunnat vålla så mycket kritik, varit föremål för så många uttalanden och skrifter under månader, utan att det funnits den allra minsta grund till dessa? Kan det verkligen alltsammans skrivas bara på förvaltningsssystemet och bokföringen?» Utskottets resultat stämmer visserligen med regeringens egen upfattning af saken — jag behöfver bara erinra om herr Ehrensvärds utnämning till konteramiral omedelbart efter hans afgang. Men i alla fall tror jag, att det kommer att verka såsom något osannolikt, att saken varit så alldeles klar, helst om man jämför detta blanka dechargebetänkande med föregående betänkande. Herrarna veta bäst, huru ofta det i sådana dechargebetänkanden förekommit anmälningar för ytterst obetydliga saker. Jag erinrar om, hurusom för tre år sedan ett statsråd blef anmälldt därför, att någon person hade fått inhysa en bleckslagarverkstad i strid mot hälsovärdsstadgans föreskrifter. Ett annat år anmälde Staaffska regeringens ecklesiastikminister — jag minnes icke, om det var af utskottet eller om det endast var i en reservation, i alla fall yrkades anmälan mot honom — därför att han icke hört biskoparna om ordnandet af realskoleundervisningen och så vidare. När man ser sådana småsaker dragas fram och befinnas föranleda anmälan, förefaller det onekligen märkvärdigt, att en sådan sak som denna icke befunnits förtjäna den allra minsta anmärkning. Det måste nog för många ställa sig så, att de undra, om icke politiska motiv härvidlag spelat in.

Och så vill jag göra en erinran till angående konsekvenserna af detta blanka dechargebetänkande. Det skulle ju kunna inträffa — ty, som Talleyrand brukade säga, allting händer — det skulle ju kunna inträffa, ehuru jag icke tror det vara mycket sannolikt, att den nuvarande regeringen en gång kommer att afgå, och då kanske samma personer, som nu finna denna regering så anmärkningsfri, skola i utskottet sitta till doms öfver en vänsterregering. Då tror jag, att dessa herrar skola känna sig ganska disponerade att gå strängt tillväga. Men då inställer sig genast den vanskligheten, att det är svårt att vara allt för sträng då, när man varit allt för mild nu. Herrarna minnas ett uttalande af samma statsman, hvars namn jag nyss nämnde, då han till en af sina subalterner ställde orden: »Framför allt, herr prefekt, icke för mycket nit!» Jag vet icke alls hvad den nuvarande regeringen tänker — dess tankegång är naturligtvis för mig alldeles förborgad — men det synes mig, som om den kunde ha anledning att på sina subalterner i konstitutionsutskottet ställa den frågan, om icke deras nit denna gång varit allt för stort.

Herr Trygger: Innan jag går in på den nu föreliggande frågan, skall jag be att få vända mig på det allra bestämdaste mot ett uttryck, som den siste ärade talaren använde. Han sade, att Kungl. Maj:ts regering kunde ha anledning att vara missnöjd med

det nit, som »dess subalterner i konstitutionsutskottet» visat i denna fråga. För min del betraktar jag mig icke, när jag sitter i konstitutionsutskottet eller eljest i denna kammare, såsom subaltern vare sig till den ene eller till den andre. Och jag får verkligen säga, att nu förstår jag mycket väl den ärade talaren, när han sade, att hans erfarenheter i utskottet icke varit af angenämaste art, då han ansett sig kunna om sina utskottskamrater uttala sådana åsikter, som han här framställt. Det är rent af — jag vet icke, huru jag skall uttrycka mig — nog af: *jag har blifvit djupt sårad å mina egna och mina kamraters vägnar af ett sådant uttalande.*

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.
(Forts.)*

Den ärade talaren jämförde också majoriteten i utskottet med troende bibeltolkare, då vi gingo att behandla den ifrågavarande saken. Jag förmodar att det icke var för att göra någon honnör åt vår intelligens, som han uttalade sig på det sättet. Jag är honom emellertid mycket tacksam för, att han gifvit ett erkännande åt vår goda tro, att vi således efter vårt bästa förstånd och samvete sökt sanningen i det här förevarande fallet.

Innan jag öfvergår till själfva sakfrågan, vill jag säga några ord angående konstitutionsutskottets befogenhet att till granskning upptaga vederbörande föredragandes åtgärder i fråga om anslag till flottans öfningar under tidigare år än 1910, särskildt att till pröfning upptaga departementschefens förfarande i det af statsutskottet anmärkta fallet år 1909.

Åtskilliga reservanter ifrån denna kammare hafva anmärkt, att de i konstitutionsutskottet gjort gällande den uppfattningen, att redan den omständigheten, att föregående riksdagar efter fullbordad granskning af statsrådsprotokollen uti nu ifrågavarande hänseenden icke framställt anmärkning, måste anses innebära, att decharge blifvit vunnen i fråga om de i utskottets memorial afsedda kommandomål, som härröra från tiden före början af 1910 års riksdag.

Till stöd för denna sin ståndpunkt hafva tre af reservanterna afgifvit särskilda yttranden, af hvilka kammarens ledamöter säkerligen tagit del, hvarför det icke torde vara erforderligt, att jag vid detta tillfälle ingår i något särskildt bemötande af desamma. Jag vill därför inskränka mig till att å utskottets vägnar för kammaren framlägga de skäl, som bestämt utskottsmajoriteten att icke anse decharge redan vara vunnen med afseende å ifrågavarande kommandomål, som afse tiden före 1910 års riksdags början.

Vår grundlag gör, såsom herrarna hafva sig väl bekant, en bestämd skillnad mellan de vanliga statsrådsprotokollen och protokoll i ministeriella mål (numera särskildt, hemligt protokoll i utrikesärenden) samt protokoll i kommandomål. De vanliga statsrådsprotokollen har konstitutionsutskottet icke blott rätt utan äfven, enligt § 38 riksdagsordningen, plikt att infordra. De senare protokollen åter, hemligt protokoll i utrikesmål och protokoll i kommandomål, kunna fordras, men endast i hvad som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser. Fastän detta nu icke finnes uttryckligen sagdt i grundlagen, är det icke något

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

tvifvel därom, att de vanliga statsrådsprotokollen, som hvarje Riksdag är pliktig att infordra, äro de, som förts från början af förra Riksdagen till början af den löpande. Med afseende åter på hemliga utrikesprotokoll och kommandomålsprotokoll, hvilka konstitutionsutskottet har rätt men däremot icke plikt att begära få till sig utlämnade, finns ingen sådan i sakens natur liggande begränsning. Tvärtom antyda de förutsättningar, som i grundlagen stadgats för utskottets befogenhet att fordra dessa protokoll, nämligen att det kan ske endast i det som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser — eller såsom Hans Järta uttryckte sig i sitt koncept till regeringsformen: »hvaraf endast lagligen bestyrkta utdrag i allmänt kända mål fordras må» — dessa förutsättningar antyda, säger jag, att grundlagen ansett det vara af rent tillfälliga omständigheter beroende, om ett dylikt infordradt protokoll afsåge tiden från föregående riksdags början eller någon tidigare period. Detta såvida man utgår därifrån, att vår svenska grundlag velat fasthålla vid det konstitutionella statsskickets hufvudregel: en oansvarig monark med ansvariga rådgifvare. I belysningen af denna hufvudprincip torde man väl, om ej bindande skäl ställa sig hindrande i vägen, böra tolka grundlagens särskilda stadganden. Begränsningen i utskottets befogenhet att äska de protokoll, som förts i ministeriella mål, numera vissa utrikesmål, och kommandomål, var således föranledd icke af någon önskan att låta ett statsråd eller en föredragande, som gjort sig skyldig till ansvar för en förseelse, hvilken först senare kommit till offentligheten, gå fri från ansvar, utan endast och allenast att man af hänsyn till rikets väl ansett sig böra, såvidt möjligt, bevara sekretessen i fråga om diplomatiska och militära ärenden. I konflikten mellan det viktiga statsintresset, sekretessens i dylika saker bevarande, och statens intresse i ministeransvarighetens utkräfvande lät man det förra intresset, såsom det större och mera betydande, blifva afgörande. Den skyldige fick hellre förblifva straffri, än man vågade riskera landets utrikespolitiska och militära ställning. Men är det så, torde det vara uppenbart, att när saken redan trängt till offentligheten, blifvit, såsom grundlagen uttrycker det, allmänt känd, hvarje anledning att låta den mer eller mindre brottsliga statsrådsledamoten gå straffri måste saknas för en grundlagsstiftare, som ansett ministeransvarigheten vara en hörnsten i författningen.

Att detta verkligen var meningen synes oss framgå af hvad som föregick fastställandet af lydelsen af § 76 i 1810 års riksdagsordning, som numera öfverflyttats till regeringsformen och utgör moment 3 af § 107 regeringsformen. Ursprungligen föreslogs följande lydelse af denna paragraf: »All af Rikens Ständer verkställd granskning bör anses innebära decharge i afseende å det granskade, och ingen ny till ansvarighet förbindande granskning af nya Ständer vara tillåten». Häri yrkades emellertid af präsestandet följande ändring: »All af Rikens Ständer efter af dem verkställd granskning uttryckligen gifven decharge eller frikännande från vidare ansvarighet för det således granskade och godkända

skall gälla för evärdeliga tider», etc. Med anledning af denna erinran yttrade emellertid konstitutionsutskottet: »Tydlig decharge kan ej alltid gifvas. Det som lämnas oanmärkt, kan anses hafva vunnit tyst decharge. Emellertid har utskottet gifvit stadgandet en förändrad redaktion». Denna därefter gjorda formulering af § 76 är den lydelse, som numera i sammanhang med representationsförändringen öfverflyttades från riksdagsordningen till moment 3 i § 107 regeringsformen, där det heter: »Allt hvad riksdagen efter granskning godkänt eller lämnat oanmärkt, bör anses hafva vunnit decharge i afseende på det granskade, och ingen ny, till ansvarighet förbindande, granskning af ny riksdag i samma mål vara tillåten».

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

Man torde häraf, såvidt jag kan förstå, se, att det ingalunda varit preklusionsgrundsatsen, som bestämt detta stadgandes innehåll, utan uteslutande den omständigheten, att man ansåg en granskning, som ej föranlett någon anmärkning, innebära ett tyst godkännande. Men detta kan tydligen ej ifrågasättas med afseende å andra protokoll än sådana, som utskottet haft till granskning eller varit pliktigt att underkasta granskning.

Den lydelse, som ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter § 11 fått, måste tolkas i belysningen af nu anförda grundlagsstadgande. Då det däri heter: »Hvad emot statsrådsprotokoll intill den dag, då riksdagen börjas, under då påstående riksdag icke anmärkt blifver, därå må sedan vid påföljande riksdagar åtal icke äga rum», antyder redan den obestämda formen »statsrådsprotokoll» — icke statsrådsprotokollen — att här är fråga endast om de protokoll, som vid riksdagen i fråga grundlagsenligt måste granskas eller blifvit granskade.

Inom vetenskapen har man också hittills i allmänhet antagit, att protokoll i ministeriella mål och kommandomål kunna infor dras jämväl för tidigare år samt att däri upptagna åtgärder vinna decharge, endast om protokollen blifvit infor drade eller åtgärden redan vunnit decharge såsom intagen i de vanliga statsrådsprotokollen.

På senare tider har emellertid en annan mening börjat göra sig gällande. Sålunda hafva vi bland andra den mening, som framställt af professor Alin och för hvilken reservanten herr Clason redogör i sin reservation. Nekas kan icke heller, att de skäl, som reservanterna hvar för sig anført, äro tungt vägande för en motsatt mening, särskildt den omständigheten, att veterligen intet fall förut inträffat, då protokoll i ministeriella mål eller kommandomål för tidigare år infor drats och följaktligen kunnat föranleda något ansvar för vederbörande. Härtill komma 1810 och särskildt 1815 års konstitutionsutskotts utlåtanden. Läser man emellertid uppmärksamt sistnämnda utskotts uttalande i dechargebetänkandet — det finnes intaget här å sidan 63: »och då ingen af utskottets ledamöter haft anledning att infor dra något protokoll, hållet inför Konungen af Konungens rådgifvare i kommandomål, och endast i följd där af ingen granskning i afseende på deras förrättningar kunnat äga rum, anser utskottet dessa rådgifvare

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

äfvén under en sådan allmän decharge böra vara inbegripna» — jag säger, läser man emellertid uppmärksamt detta uttalande af 1815 års konstitutionsutskott, har åtminstone jag svårt att icke liksom känna i luften, att utskottet icke varit så alldeles säkert på sin menings öfverensstämmelse med grundlagen. Icke så liten konstruktion spåras däri. Men för öfrigt, därmed må vara huru som helst, meningen hos grundlagens samtida kan hafva varit en annan än grundlagens egen, men i en dylik konflikt är det grundlagen, som har vitsord.

Med allt erkännande af att 1911 års konstitutionsutskott ingalunda kan göra anspråk på att uttala sista ordet i denna fråga, måste vi dock fasthålla vid, att den tolkning, som vill anse decharge i förevarande fall vara gifven, är så tvifvelaktig, att utskottet kan anse sig väl försvaradt, då utskottet gått till granskning af själfva sakfrågan. Särskildt beträffande det från statsutskottet till konstitutionsutskottet hänskjutna ärende, däri icke blott statsutskottets minoritet utan äfvén statsutskottets majoritet gått in på själfva sakfrågan, på det materiella — det visar sig hvad majoriteten beträffar däraf, att majoriteten i fråga om föredragandens skuld anför förmildrande omständigheter — jag säger, att då hela statsutskottet gått in på materiell pröfning, hafva vi ansett det vara vår plikt att efter vår förmåga undersöka, hvad som i detta fall har skett och om något skäligen kan läggas vederbörande föredragande till last.

Vår öfvertygelse, då vi sålunda trots preskriptionsfrågans tvifvelaktighet gått till själfva sakfrågan, har varit den, att mot konstitutionsutskottet får icke finnas ens skenet af en vilja att undandraga från ansvar den, som skulle kunna befinnas hafva öfverskridit grundlagens bud.

Öfvergår jag nu till själfva sakfrågan beträffande flottans öfningar år 1909, har utskottet funnit sig böra undersöka, huruvida departementschefen träffas af någon verklig, till ansvar ledande skuld på grund af den andel, han kan hafva däri, att för år 1909 anslaget till flottans öfningar sedermera befunnits vara till afsevärdt belopp öfverskridet. Utskottet har därvid ansett sig böra söka besvara denna ansvarsfråga, såväl under förutsättning att den af Riksdagen åt reservationsanslagen teoretiskt förlänade karaktären upprätthölles, som äfvén under förutsättning att den natur, hvilken detta anslag i praxis fått — och detta i ett flertal fall med Riksdagens goda minne — blefve konsekvent iakttagen. Utskottet har trots, att om resultatet i fråga om departementschefens skuld i båda fallen blefve detsamma, utskottet icke skulle behöfva fälla någon dom emellan den teori och praxis, som i fråga om detta reservationsanslag — och jämväl andra dylika anslag — gjort sig gällande. Däremot har utskottet af lätt förklarliga skäl icke ansett sig berättigad att ur dessa båda ståndpunkter skapa en tredje, som ur hvardera upptagit jämt så mycket, som skulle fordras för att departementschefen skulle kunna anses hafva obehörigt utöfvat sitt ämbete. Det förhåller sig nämligen otvifvelaktigt så, som herr af Callerholm och medreservanter sagt i sin

reservation, att de båda olika åskådningar, hvarifrån utskottet skärskådat fallet, i och för sig äro af den beskaffenhet, att den ena icke låter förena sig med den andra.

Herr Hellberg mildrade detta deras uttalande, när han sade, att dessa ståndpunkter voro något oförenliga med hvarandra.

»Den åskådningen», fortsätta reservanterna, »att ett reservationsanslag aldrig behöfver räkna med uppkommen brist, utan alltid kan upptaga såsom tillgänglig tillgång det i årets statsreglering uppförda belopp (jämte möjligen förefintliga öfverskott från föregående år), står i strid mot den, som utskottet benämner »fondteorien», och enligt hvilken å ena sidan en uppkommen brist från föregående år alltid måste tagas i beräkning vid anslagets disponerande, men å andra sidan också denna brist kan täckas genom fördelning på följande år.» Reservanterna hafva verkligen citerat något felaktigt: de hafva sagt »flera följande år», men jag har rättat citatet, ty i konstitutionsutskottets betänkande hafva vi bara sagt »följande år».

För min del har jag mycket svårt att förstå, att reservanterna och i likhet med dem herr Hellberg kunnat finna det vara något egendomligt, att de utgångspunkter, hvarifrån utskottet har skärskådat detta fall, äro mot hvarandra stridande. Det är ju förutsättningen för utskottets hela resonemang. Vore ståndpunkterna med hvarandra öfverensstämmande, hade utskottet tydligen endast behöft från en synpunkt undersöka det föreliggande fallet. Men ett faktum är, att i fråga om reservationsanslag teori och praxis äro olika och därför också kunna leda till olika konsekvenser. Hvad bättre kan man då önska, än att departementschefens förfarande, såvidt det kan läggas honom till last, icke stöter emot någon konsekvens, hvarken enligt den i teorien eller den i praktiken godkända ståndpunkten. Riktigheten häraf synes mig vara lika uppenbar som att när i en process det är ovisst, om den tilltalade vid tiden för en handlings begående vistats på platsen X eller Y — de enda, som kunna ifrågakomma — man lugnt kan utan att undersöka den saken, frikänna honom, då han icke kunnat begå förseelsen, vare sig han vistats på den ena platsen eller på den andra. En domare, som tilläte vittnesförhör angående hans vistande på endera platsen, skulle svårligen få intyg om klokhet och erfarenhet, och en domare, som ville fälla honom, därför att hans vistande på platsen X stode i strid med hans vistande på platsen Y, skulle, såvidt jag förstår, icke kunna göra anspråk på dygdepriset för skarpsinne!

Utskottet anser sig därför kunna med lugn öfvergå till hvad reservanterna verkligen anmärka mot de särskilda ståndpunkter, hvarifrån utskottet vid sitt bedömande af denna fråga utgått.

Utskottets första utgångspunkt är den, att ett reservationsanslag icke får öferskridas, men däremot jämte möjlig besparing alltid kan upptagas såsom tillgång det år, för hvilket det beviljats. Men denna utgångspunkt har enligt reservanterna och enligt herr Hellberg aldrig förut gjorts gällande, vare sig af Riksdag eller af Kungl. Maj:t. Jag kan icke hjälpa, att jag känner mig förvånad,

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

öfver detta påstående, och jag ifrågasätter, om icke reservanterna själfva, när de tänka litet på saken, finna, att de komma i strid med sig själfva. Om ett reservationsanslag ej får öfverskridas, ligger icke däri, att det skall i sin helhet vara tillgängligt under det år, för hvilket det beviljats? Ätminstone förefaller det mig så. Eljest skulle reservationsanslag blifva icke ett anslag, hvars besparingar finge för samma ändamål användas, utan ett anslag, från hvilket en del måste besparas. Men detta hafva icke ens reservanterna ifrågasatt.

En annan fråga är tydligen, huru bristen skall kunna täckas, om, mot hvad som bör iakttagas, reservationsanslaget dock faktiskt blifvit öfverskridet. Och reservanterna hafva icke anført något skäl, hvarför icke utskottets mening skulle vara riktig, att den naturliga vägen är den, att när en brist definitivt konstateras, man skall vända sig till Riksdagen.

I förevarande fall har bristen på bokföringsväg konstaterats tidigast i maj 1910, och utredningar hafva därefter verkställts, och Kungl. Maj:ts regering har i följd häraf vändt sig till Riksdagen för bristens täckande. Det synes mig då, som om allt vore gjort, som rimligen kan begäras, och då reservanterna göra gällande, att departementschefen icke har tagit denna konsekvens och föranstaltat om, att frågan kommit fram för Riksdagen, så snart bristen blifvit konstaterad, bör Ni, mina herrar, noga observera, att det konstaterande, hvarom reservanterna orda, är icke ett definitivt konstaterande af en brist, utan det är en approximativ beräkning, en beräkning, som icke kan användas utan en särskild undersökning, ett särskildt för tillfället gjort bokslut — på sätt detta är skett — såsom grundval för en hemställan till Riksdagen om bristens täckande.

Jag vill emellertid ingalunda förneka och det vill utskottet ej heller, att i praktiken man icke alltid gått denna väg, som är den strängt taget riktigaste, att vända sig till Riksdagen, utan man har öfverfört bristen till ett följande år. Men, mina herrar, hvad är detta? Jo, det är praxis, som genombrutit teorien. Det är fondteorien, som här börjat göra sig gällande. Och reservanterna hafva om denna sak yttrat något, som jag måste läsa upp. »I förevarande fall», säga de, »har denna stränga teori om reservationsanslaget icke blifvit tillämpad af departementschefen och marinens myndigheter själfva, som tvärtom alltid utgått därifrån, att förefintlig brist på ett reservationsanslag måste täckas från detta anslag själfvt. I full öfverensstämmelse härmed ålägger också gällande instruktion för marinförvaltningen § 15 detta ämbetsverk att i början af hvarje år inkomma med uppgift å de för flottans öfningar under året tillgängliga medel.» Mina herrar, om det är så, att när vi fasthålla denna utgångspunkt, denna stränga tolkning af karaktären af ett reservationsanslag, det riktiga hade varit, att sedan bristen genom bokslut konstaterats man skulle gå till Riksdagen, kan det då läggas departementschefen till last, om han i sina kalkyler har handlat i öfverensstämmelse med fondteorien? Ja, säga reservanterna, det kan läggas honom till last. Skulle

hans förfarande bedömas enligt reservationsanslagsteorien, måste han ovillkorligen taga konsekvensen däraf, men det har han icke gjort, utan han har i kalkylerna öfverfört bristen på ett följande år. Han har således — så säga reservanternas — år 1909 vid bestämmandet af flottans öfningar själf ställt sig på fondteoriens ståndpunkt och sedermera har han använt mera medel, än som enligt den åsikten skulle stå till hans förfogande. De af herrarna, som sysslat med straffrätt, ja, jag är öfvertygad, att äfven de, som icke sysslat med den saken, veta, att ingen kan straffas, ifall han företar en handling, som han själf tror vara ett brott, men som icke är ett brott. Således, om departementschefen här tilltrött sig att våga öfverföra bristen ifrån år 1908 till år 1909 i stället för att gå till Riksdagen, då skulle han visserligen hafva handlat felaktigt enligt den utgångspunkt, hvarifrån vi utgingo, men han skulle icke ådraga sig något ansvar för den saken i annat fall, än att verkligen denna afsikt att öfverföra bristen blifvit realiserad. Nu har det emellertid, sorgligt nog för statskassan, men i så fall lyckligt för departementschefen, inträffat, att öfverförandet af bristen aldrig blifvit verklighet, ty år 1909 har hela anslaget för detta år gått åt, och således, om departementschefen haft afsikt att betäcka bristen ur 1909 års anslag, i stället för att gå till Riksdagen, har han icke lyckats i denna afsikt. Då reservanternas från reservationsanslagsståndpunkten vilja förklara departementschefen skyldig, därför att han velat betala 1908 års brist med 1909 års anslag, så är detta följaktligen lika oberättigadt, som då reservanternas i detta sammanhang stödjade sig på fondteorien.

Då fråga är om att göra ansvar gällande emot vederbörande föredragande från synpunkten af den ställning, denne intagit till den teori angående naturen af ett reservationsanslag, som är den teoretiskt af Riksdagen godkända, omfatta reservanternas visserligen med en viss kärlek fondteorien, men denna deras sympati för fondteorien svalnar ganska hastigt, så snart den sålunda gjort sin tjänst. När de gå öfver till granskning af denna fondteori, som var den andra af utskottet antagna utgångspunkten för dess uttalande, blir fondteorien för dem en teori af obestämd innebörd. Den vore icke statsrättsligt fixerad, den vore icke till sin giltighet erkänd. Faktiskt måste de emellertid erkänna, att man handlat i öfverensstämmelse med densamma. Reservanternas medgifva att icke blott öfverskott, utan äfven brist öfverförts till ett senare års anslag. Detta senare har Riksdagen enligt reservanternas låtit passera, men aldrig uttryckligen erkänt, trots att, såsom reservanternas förut påpekat, Riksdagen sett, att alla myndigheter handlat i öfverensstämmelse med denna ståndpunkt. Men, sluta reservanternas, att, såsom konstitutionsutskottet ansett vara en konsekvens af fondteorien, en brist skulle kunna fördelas mellan löpande och ett nästföljande år, det har aldrig varit vederbörligt för Riksdagen eller af densamma någonsin lämnats oanmärkt. Jag vill då erinra om, att denna fondteori, sådan som utskottet uppfattat den, innebär, att när Riksdagen för ett visst ändamål för ett år beviljat ett reservationsanslag och man har att undersöka, hvilka medel för

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.
(Forts.)*

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

ändamålet under året äro utan vidare tillgängliga, man har att till det beviljade anslaget lägga möjligen befintligt öfverskott från föregående år och sedermera från denna summa afdraga möjligen befintlig brist från föregående år, och skillnaden är hvad som utgör fondens behållning. Därjämte har emellertid utskottet sagt, att med denna fondteori öfverensstämmer att den brist, som finnes från ett år, icke nödvändigt behöfver definitivt betalas till hela sitt belopp det följande året, utan äfven till någon del kan förskottas för att därefter öfverföras på ett efterföljande år, d. v. s. att äfven sistnämnda år kan ingå med en del af ifrågavarande brist. Om man skall göra det ena eller det andra beror på ändamålet med det af Riksdagen beviljade anslaget, ty det kan icke vara Riksdagen likgiltigt, att ett anslag, som Riksdagen ansett för ett visst ändamål nödvändigt, i så hög grad tages i anspråk för att betala brist från ett föregående år, att hvad som återstår icke räcker för det ändamål, som Riksdagen har velat tillgodose. Men reservanterna, som nu faktiskt ställa sig på fondteoriens ståndpunkt — denna konsekvens vilja de icke vara med om. De kunna icke godkänna, att bristen skall få fördelas på det löpande året och ett följande. Alltsammans måste med denna utgångspunkt åtminstone betalas under det löpande året. Och då greve Ehrensvärd, föredragande i detta ärende, just handlat på detta sätt, som de icke vilja godkänna, med afseende på en mindre del af den af honom vid 1909 års flottöfningsars bestämmande kända bristen från år 1908, så blir han enligt reservanternas uppfattning, jämväl om man godkänner fondteorien, skyldig till ansvar. Jag vill emellertid underställa reservanternas beprövande, huruvida icke möjligen såsom en straffriande omständighet, äfven om deras åsikt vore riktig, skulle kunna åberopas, att fondteorien ju enligt reservanternas egen mening till sin innebörd är så synnerligen obestämmd och icke statsrättsligt fixerad. Men fränsetd detta, reservanternas påstående, att Riksdagen aldrig afvetat en brists fördelande på flera års reservationsanslag, håller sig inom sanningens område, endast om man ser saken rent ytligt och formellt. Då ett reservationsanslag år efter år visat brist, ja i vissa fall en alltjämt stegrad brist, utan att Riksdagen gjort anmärkning, är icke detta, frågar jag, i realiteten ett täckande af bristen icke af det löpande årets anslag utan jämväl helt eller delvis af följande års. Låt oss se på anslaget till flottans öfningar under åren 1895—1900. Den definitivt bokförda bristen under dessa respektive år var i runda tusental 23, 79, 59, 33, 122, 54 etc. Har detta öfverskridande varit okänt för Riksdagen, eller har Riksdagen däremot gjort någon anmärkning? Nej, man har i regel låtit saken passera. Man har i praktiken godkänt fondteorien och endast då och då reagerat och erinrat om sin teoretiska uppfattning af naturen och betydelsen af reservationsanslagen.

Reservanterna hafva tydligen känt med sig, att utskottet icke saknat skäl, då utskottet förklarat, att såväl den stränga reservationsanslagsteorien som den i praxis tillämpade fondteorien måste leda till departementschefens frikännande från ansvar för att han

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.
(Forts.)*

i den utsträckning som skett *anordnat* 1909 års öfningar, eftersom han därvid å ena sidan hållit sig inom årets reservationsanslag samt å den andra sidan jämväl tagit i beräkning så stor del af 1908 års visserligen då ännu icke definitivt, men approximativt antagna brist, som utan skada för det med öfningarna afsedda ändamål kunnat af årets anslag ersättas. Reservanterna anse sig nämligen böra framkomma med ett ytterligare enligt deras mening tungt vägande skäl, nämligen att det slutliga resultatet blifvit, att faktiskt 1909 års anslag visat sig i hög grad öfverskridet och de beräkningar, hvarpå statsrådet stödde den af honom tillstyrkta generalordern angående årets öfningar, följaktligen befunnits vara väsentligen felaktiga. Mot utskottet göra reservanterna därvid gällande, att utskottet skulle hafva förklarat, att detta faktiska öfverskridande icke kunde läggas departementschefen till last, så snart denne i sina beräkningar hållit sig inom de tillgängliga medlen. Längre ned erkänna emellertid reservanterna, att utskottet icke haft detta yttrande, utan återopat, att enligt utskottets mening de gjorda beräkningarna kunna försvaras på grund af åtskilliga af utskottet omförmälda omständigheter. Häremot ställa emellertid reservanterna det påståendet, att beräkningarna, för att ej medföra ansvar, måste hafva visat sig *någorlunda* tillförlitliga. »Ett ansvar», så lyda reservanternas ord, »för att beräkningarna så illa hålla streck, måste åligga det statsråd, som fastställt dem.» Reservanterna kvarstå således i det sista på en ståndpunkt, som mycket påminner om den urgamla tiden, då man fällde den, som objektivt sedt begått en förseelse, äfven om denna icke kunde tillräknas honom såsom verklig skuld. Därvid komma emellertid reservanterna i strid med grundlagens bud, som vid anmärkning icke blott enligt 106 § utan äfven enligt 107 § regeringsformen fästa vikt icke blott vid att något felaktigt skett, utan äfven att detta inneburit ett obehörigt utöfvande af vederbörandes ämbete. Övöld, nit, skicklighet eller drift kan icke fränkännas annan föredragande än den, som efter honom tillgängliga upplysningar bort handla annorlunda, och reservanterna hafva icke lyckats vederlägga de skäl, hvarpå utskottet stöder sig, då utskottet förklarar, att de gjorda beräkningarnas felaktighet icke kan läggas föredraganden till last.

Utskottet har däremot ingalunda varit ovilligt att erkänna de missförhållanden, som förefinnas i fråga om flottans ekonomiska förvaltning. Häri måste rättelse inträda och detta snart. Enheten brister, organisationen är oduglig, bokföringen underhållig och kontrollen är otillfredsställande. Vid det reformarbete, som regeringen så energiskt satt i gång, knyta vi de varmaste förhoppningar och hysa den förvissningen, att det skall leda till ett för flottan och landet lyckligt resultat.

Men, mina herrar, detta är ett. Ett annat är att gifva uttryck åt vårt missnöje med det hittillsvarande systemet genom att vältra ansvaret på den, om hvars skuld vi icke blifvit öfvertygade. Detta förbjuder oss vår rättskänsla. Riksdagen icke mindre än Konungen har att rätt och sanning styrka, och våra gamla af Olaus Petri

*Om flott-
öfningsansla-
gets öfver-
skridande.*
(Forts.)

författade domareregler ge oss en säker anvisning huru detta skall ske, då de sluta med dessa ord: »orätt saköre göra ingen herre rik, men lag och rätt är Herrans pris».

Herr talman! Jag yrkar att betänkandet måtte läggas till handlingarna.

Efter härmed slutad öfverläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande af en verkstad i Nynäshamn för telegrafverkets räkning m. m. samt i ämnet väckta motioner, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 54, i anledning af *dels* återremiss af lagutskottets utlåtande nr 44 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om järnvägsaktiebolag och till lag om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse, *dels ock* en i anledning af propositionen väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta lag- och jordbruksutskottets den 22 och 23 innevarande maj bordlagda memorial nr 2, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 1 i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts propositioner nr 70 med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom äfvensom om ändringar i och tillägg till 4 kap. samma lag m. m. samt nr 68 med förslag om ändring i och tillägg till grunderna för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall, *dels ock* en i anledning af sistnämnda proposition väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 123, angående regleringen af utgifterna för kapitalökning i hvad angår jordbruksärendena.

Punkten 1.

*Ang. medel
för skogsköp.*

I två särskilda inom Andra kammaren väckta motioner hade framställningar gjorts om anvisande af medel till inköp af skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.

Sälunda hade af herr *G. Kronlund* i motionen nr 78 mom. 2:o föreslagits, att Riksdagen måtte af tillgängliga skogsmedel å extra stat för 1912 anvisa ett belopp af en million kronor att användas för inköp af skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, samt af herr *C. Lindhagen* i motionen nr 250, att Riksdagen ville för inköp af skogsbärande eller till skogsbörd duglig mark anvisa dels på ordinarie stat 1,500,000 kronor och dels af lånemedel 1,500,000 kronor.

Ang. medel
för skogsköp.
(Forts.)

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, måtte för inköp af skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark för år 1912 anvisa ett belopp af 1,000,000 kronor.

Herr statsrådet Swartz: Herr talman! Mina herrar! Jag vill endast meddela herrarna, att denna fråga nyss varit före i Andra kammaren och en ganska genomgående debatt har där ägt rum. Debatten, som öppnades af mig, rörde sig om den frågan, huruvida man under alla förhållanden borde vara med om detta anslag eller om man icke borde, i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen förut alltid iakttagit, spara det för den händelse det icke skulle låta sig göra att på staten få in detta belopp och utsetta sig för möjligheten att nödgas låna för behofvet eller ock anlita en annan utväg, som icke vore synnerligen lycklig, nämligen att höja en beräkning af en statsinkomst. Beträffande det sista har jag haft tillfälle att i Andra kammaren förut påpeka, hurusom det enligt min uppfattning icke finnes något skäl i de verkliga förhållandena att höja en beräkning utöfver hvad Kungl. Maj:t har föreslagit, utan då återstår, i händelse man reelt vill sörja för medel för detta ändamål, att låna upp större eller mindre del af det erforderliga beloppet. Det skulle vara att slå in på en alldeles ny väg, och jag har för min del ansett, att det icke vore lämpligt att i riksdagens sista timme fatta ett beslut af den principiella innebörd, detta skulle vara, och som ginge stick i stäf mot hvad Riksdagen så sent som år 1909 beslutat, då Riksdagen afslog ett förslag att på lånevägen anvisa 1,000,000 kronor för ändamålet.

Efter slutad diskussion ägde votering rum, och visserligen endast med en rösts majoritet, men dock med majoritet, godkändes min uppfattning, och Andra kammaren anslag för ändamålet 500,000 kronor i stället för 1,000,000 kronor. De 500,000 kronorna kunna nämligen gå in på staten utan vare sig höjning af inkomstberäkning eller anlåtande af lånemedel i högre mån än förut är förutsatt.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig vördsamt hemställa, att Första kammaren ville biträda Andra kammarens beslut, äfven för undvikande af en sen gemensam votering i saken, och då i alla händelser genom detta anslag på 500,000 kronor hufvudsyftet med jordbruksutskottets framställning, nämligen att visa intresse för själfva saken och att vilja anslå medel utöfver hvad som genom köpeskillningarna för vissa kronoegendomar inflyter, är vunnet. Jag hemställer därför vördsamt, att kammaren behagade godkänna jordbruksutskottets hemställan med den ändring,

Ang. medel att beloppet sättes till en half million i stället för en million för skogsköp. kronor.
(Forts.)

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan med den ändring, att ifrågavarande belopp bestämdes till 500,000 kronor.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

*Ifrågasatt
ny odlings-
lånefond.*

I en inom Första kammaren väckt motion, nr 56, hade friherre *J. Gyllenstierna* föreslagit, att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter vederbörlig utredning framlägga förslag till bestämmelser om upprättande af en ny odlingslånefond för hela riket samt om afsättande af nödiga medel till en dylik fond.

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade afgifvits af, bland andra, herr *N. Persson*, grefve *R. G. Hamilton* och friherre *J. Gyllenstierna*, utan att dessa däri framlagt sin mening.

Friherre *Gyllenstierna*: Det är nu andra gången jag framlägger en motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning angående ny odlingslånefond. För två år sedan behandlades den af tillfälligt utskott och nu af jordbruksutskottet med samma afstyrkande resultat. Jag har således ingen förhoppning att vinna någon framgång, i synnerhet som frågan förekommer i riksdagens yttersta timme, men då man frågat hvad jag egentligen afser med denna motion, vill jag endast med några ord klargöra detta för kammaren.

Jag har utgått ifrån att ett af de viktigaste statsändamål är att i möjligaste mån höja afkastningen inom landet och detta i första rummet af själfva jorden. Jag har äfven utgått ifrån det faktum, att af den okultiverade, den icke bärande arealen, enligt statistiken utgörande omkring tre gånger så mycket som den nu odlade, minst en tredjedel är lämplig odlingsmark.

Det ligger således i statsmakternas intresse att tillse, att så mycket som möjligt af denna nu värdelösa jord kommer i kultur. Hvad har staten nu gjort för att nå detta mål?

1883 inrättades nyodlingslånefonden. — Sedermera ha tillkommit allmänna frostminskningsanslaget samt för Norrland speciellt norrländska afdikningsanslaget och norrländska nyodlingsfonden. Dessutom för småbrukare ett anslag å 50,000 kronor till odlingsföretag, och bör man äfven här beräkna de medel, som skogsvårdsstyrelserna disponera till skogsodling. Om man undantager Norrland och småbrukarne, afse dessa fonder för uppodling af åkerjord endast afdikningsföretag, och äro de dessutom genom stränga be-

stämmler om föregående utredningar och garantier omöjliga att använda, utom då det gäller större komplexer. Om det är någon af herrarna, som tror, att jag icke har reda på den saken, kan man få upplysningar därom i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, där uppgifterna finnas.

*Ifrågasatt
ny odlings-
lånefond.
(Forts.)*

Det vore önskligt, att staten utsträckte sin hjälpsamhet, och begär jag därför en utredning, och borde denna gå i den riktning, som tillämpas vid norrländska nyodlingsfonden, där medlen utgå genom landsting och hushållningssällskap, möjligen utsträckt till kommuner eller kreditföreningar.

Det är ett känt förhållande, att stora delar af den obrukade jorden ligger som utmarker under större och mindre hemman, och att dessa hemmansägare till största delen icke hafva den ekonomiska bärkraft, att de utan tillgång till billigaste möjliga lånemedel kunna uppodla dessa; äfven om de hafva medel, draga de sig för att använda dem, men om disponibla medel finnes just för det ändamålet, skulle de säkert begagna sig däraf. Och lika säkert är, att om de hade tillgång till dessa medel, skulle de sätta i gång odlingsföretag, som inom kort skulle föröka, ja, på många ställen fördubbla hemmanets afkastning. De skulle därigenom sättas i tillfälle att fördela de nu många gånger för stora markerna på barnen, hvilka därigenom skulle befrias från nödtvånget att lämna hemmet och på annat sätt söka sin bärning.

Jag håller före, att detta är den bästa formen för egnahems rörelsen, och jag vill fråga om icke den sidan af saken kan tåla vid en utredning, synnerligast nu, då framställning väntas om ordnandet af det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

Vill man saken, nog kan man finna medel, och då blir ordet »odlingslånefond» icke bara en tom fras för flertalet af våra jordbrukare.

Jag har intet yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 4—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 126, i anledning af väckt motion med förslag till visst stadgande angående skatteköpta rekognitionshemman m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 18 och 20 innevarande månad bordlagda ut-

låtande nr 16, i anledning af en inom Andra kammaren väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upprättande af stormvarningssignaler vid Sveriges ostkust, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af kronohemmanen Mjölmarbo och Snickarbo med tillyheter i Kopparbergs län mot viss Klosters aktiebolag tillhörig mark m. m.,

nr 114, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra sergeantsbostället Stålsbyn nr 1 i Värmlands län,

nr 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra kornettsbostället Oppeby nr 1 med Ellmöratorp i Södermanlands län,

nr 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den kronan såsom ägare af förra öfverstebostället Öresten i Älfsborgs län tillkommande vattenrätt i Slottsån m. m.,

nr 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra mönsterskrifvarbostället Djurstorp nr 1 och 3 jämte Djurstorp nr 4, en utjord, i Kalmar län,

nr 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande till domänfonden af köpeskillingarna för vissa försålda kronoegendomar, samt

nr 119, i anledning af väckta motioner angående upplåtande af staten tillhörig mark till plats för byggnad åt Drottning Sofias stiftelse i Vänersborg,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens första tillfälliga utskotts den 17 och 18 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 17, i anledning däraf att Andra kammaren beslutit fasthålla vid sitt från Första kammarens skiljaktiga beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Riksdagen måtte lämnas tillfälle att yttra sig öfver förslag till ny landshöfdingeinstruktion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande nr 15, i anledning af Andra kammarens beslut i väckt fråga om särskild stämpling af importerade ägg.

*Om särskild
stämpling å
importerade
ägg.*

Sedan Andra kammaren, med anledning af inkomna motioner, nr 164 och 192, beslutat, att Riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utredning rörande lämpliga bestämmelser därom, att utländska ägg skulle vid importen och försäljningen vara försedda med påstämpladt märke, angifvande det främmande ursprunget, och, därest denna utredning gäfvé vid handen, att importen af ifrågavarande ägg genom sådan anordning icke skulle i afsevärd grad försvåras, inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda,

samt Första kammaren vid ärendets behandling fattat i hufvudsak enahanda beslut, allenast med den skillnad, att kammaren, med bibehållande af sin vid 1909 års riksdag i liknande ärende intagna ståndpunkt, enligt skrifvelsen velat lämna åt Kungl. Maj:t att afgöra, om och i hvad mån Riksdagens medverkan för eventuella åtgärders vidtagande erfordrades, och för den skull utbytt slutorden i Andra kammarens beslut: »inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill denna utredning må kunna föranleda», mot orden: »vidtaga däraf föranledda åtgärder»,

så hade, enligt från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, Andra kammaren, med afslag å sitt vederbörande utskotts hemställan därom, att Andra kammaren, med frånträdande af sitt beslut, måtte biträda, hvad Första kammaren i ärendet beslutat, i stället bifallit en i ärendet afgifven reservation af herr Hellberg m. fl., hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren måtte fasthålla vid sitt förut i ämnet fattade beslut.

Ärendet hade med anledning häraf ånyo öfverlämnats för förnyad ompröfning till Första kammaren, som hänvisat detsamma till sitt andra tillfälliga utskott; och hade detta i nu föredragna utlåtande yttrat:

»Då med den beslutade skrifvelsen afsågs att vinna en utredning, af hvars resultat skulle bero, huruvida under viss förutsättning eventuella åtgärder skulle vidtagas i angifvet syfte eller icke, samt det under så obestämda förhållanden icke synes vara lämpligt att redan på förhand förutsätta behovet af Riksdagens medverkan till frågans lösning, samt Första kammarens i ämnet fattade beslut icke utesluter hänvisningen till Riksdagens medverkan, därest för åtgärdernas vidtagande så skulle befinnas behöfligt eller lämpligt, får utskottet hemställa, att Första kammaren behagade vidhålla sitt i ämnet redan fattade beslut.»

Herr Roos: Herr talman, mina herrar! År 1909 beslöt Första kammaren att hos Kungl. Maj:t begära utredning om stämpling af ägg. Samma beslut har Första kammaren fattat äfven i år. År 1909 afslog Andra kammaren förslaget om en sådan utredning, men i år har detta förslag, kanske hufvudsakligen på grund af det

Om särskild
stämpling å
importerade
ägg.

(Forts.)

inlägg, som gjorts af en talare på skånebänken, äfven biträdts af Andra kammaren. En liten skiljaktighet förefinnes dock mellan de båda kamrarnas beslut, i det att Första kammaren beslutat att anhålla hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning »vidtaga däraf föranledda åtgärder», under det Andra kammaren tillagt i klämman, att Kungl. Maj:t måtte »inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill utredningen må kunna föranleda». Detta är ju en liten tufva, men den är farlig, och möjligt är, att den stjälpur hela lasset. Jag vill därför taga mig friheten hemställa, huruvida icke Första kammaren skulle vilja biträda Andra kammarens beslut.

Friherre von Schwerin: Jag ber att få instämma med den föregående talaren. Båda kamrarna vilja i år precis detsamma, nämligen en utredning, hvilken skall anförtras åt Kungl. Maj:t. Skillnaden är, att den ena kammaren anhåller, att Kungl. Maj:t ville »inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill denna utredning må kunna föranleda», under det att den andra kammaren säger, att detta icke behöfs, utan lämnar öppet för Kungl. Maj:t att höra Riksdagen, och då skillnaden icke är större, anser jag, att Första kammaren bör biträda Andra kammarens beslut.

Här är icke fråga om någonting annat än att få kontroll å en viss vara. Det är icke, såsom jag flera gånger förut uttalat, fråga om att få tull på ägg. Men det är en rättvis begäran att folk skola få veta, hvad de äta. Vi veta, att det införes mycket ryska ägg, hvilka tvättas rena och förses med skånsk stämpel. Ja, jag har till och med hört, ehuru jag icke kan bevisa det, att på sista tiden insmugglats ryska ägg i vår export till England. Det är ju en otreflig historia, om våra svenska ägg uppblandas med mer eller mindre mindervärdiga ryska ägg. Riksdagen har ju förut medverkat till margarinelagstiftningen. Det har icke varit meningen att förbjuda tillverkning och försäljning af margarin, ty det är en sund vara. Men om jag vill köpa margarin, skall jag också ha margarin, och om jag vill köpa smör, bör jag också få smör. Om jag begär att få köpa färska ägg, vill jag icke ha ryska ägg. De, som vilja äta ryska ägg, kunna ju göra det, och genom de bestämmelser, som möjligen blifva en följd af en Riksdagens skrifvelse i förevarande ämne, blifva de ryska äggen billigare.

Herr talman! Jag ber att få instämma uti det af herr Roos gjorda yrkandet.

Herr Biörklund, Henning: Om det vore så, att Riksdagen absolut ville hafva denna fråga igenom, medgifver jag visserligen, att det lilla hak, som nu står emellan kamrarna, borde kunna öfvergifvas. Men ser man efter, huru Andra kammaren senast handlagt ärendet, finner man, att oaktadt en af motionärerna liksom Andra kammarens utskott hemställde till Andra kammaren att taga Första kammarens beslut, som innefattade ett konsekvent vidhållande af samma kammarens beslut för några år sedan, hvarken motionärens eller det tillfälliga utskottets vädjan till Andra kammaren härutinnan

*Om särskild
stämpling å
importerade
ägg.
(Forts.)*

lyckades vinna gehör. Oaktadt redan i klämman, sådan den af Första kammaren antagits, låg att Kungl. Maj:t kunde gå till Riksdagen med det förslag, som kunde framkomma, ville Andra kammaren hafva in i skrifvelsen en bestämd tillsägelse till Kungl. Maj:t att gå till Riksdagen därmed och det utan att lämna någon som helst ledning om hvad som borde göras i saken. Det är således ännu alldeles ovisst, om några sådana åtgärder behöfva vidtagas, som verkligen påkalla Riksdagens medverkan. Första kammarens utskott tyckte under sådana förhållanden, att det var lämpligast och rättvisast att lämna åt Kungl. Maj:t att själf bedöma, huruvida eventuellt förslag till åtgärder borde föreläggas Riksdagen eller icke. Andra kammaren åter ville att förslaget i alla händelser skulle fram till Riksdagen. För min del har jag icke anledning att hålla på, vare sig den ena eller den andra ståndpunkten, men jag tycker, att Första kammarens ståndpunkt är konsekventare och att det nu, liksom så många gånger förut skett, bör lämnas åt Kungl. Maj:t, när man begär utredning och därå grundade åtgärder, att själf bedöma huru de skola ordnas och huruvida sådana åtgärder erfordras, som påkalla Riksdagens medverkan. Fördenskull anser jag mig böra vidhålla den af utskottet gjorda hemställan.

Herr Jonsson: Det är icke riktigt, hvad den siste ärade talaren nämnde, att Andra kammarens beslut ovedersägligen förutsätter, att Kungl. Maj:t skall komma att förelägga Riksdagen förslag i ämnet, oafsedt utredningens resultat, utan äfven Andra kammarens beslut är grundadt på den förutsättningen, att om det låter sig göra att genomföra denna stämpling af ägg, utan att försvåra äggaffärerna, skall Kungl. Maj:t förelägga Riksdagen förslag i ärendet, men icke eljes. Jag anser, att Andra kammarens beslut är att föredraga framför Första kammarens, och därför yrkar jag bifall till Andra kammarens skrifvelseförslag.

Friherre De Geer, Fabian: Jag vill på intet vis klandra det sätt, hvarpå utskottet behandlat denna fråga. Snarare tvärtom. Men då jag förenar mig med dem, som yrka afslag på utskottets förslag, är det därför, att i annat fall skulle icke denna fråga leda till det resultat, som dock för många provinser inom landet är önskvärdt, och det är väl icke skäl att låta en så pass viktig fråga falla på en ringa meningsskiljaktighet kamrarna emellan. Jag skall därför be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Andra kammarens beslut.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle biträda Andra kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Om särskild
stämpling å
importerade
ägg.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad Första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i utlåtande nr 15 och biträder Andra kammarens i ämnet fattade beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 39;

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt mellan talmännen träffad öfverenskommelse omröstningar jämlikt 65 § riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnas sammanträden lördagen den 27 i denna månad öfver de voteringspropositioner för sådana omröstningar, som då vore af båda kamrarna godkända.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 196, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om ökning af fonden för befrämjande af handtverk och därmed jämförlig mindre industri, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag för täckande af förvaltningskostnader för nämnda lånefond år 1912; och

nr 197, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande af visst belopp till den i 19 § af lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omförmälda fond.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial nr 45, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o af bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning af *dels* Kungl.

Maj:ts proposition angående ny stat för folkskollärarnas pensionsinrättning m. m., *dels ock återremiss af punkten 10:o*) af utskottets utlåtande nr 18.

Upplästes och godkändes andra särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 167, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af tekniska högskolan m. m., äfvensom lönerereglering för lektorer m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m. samt i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen; och

nr 195, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m. samt i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i ämnet.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att bankoutskottets memorial nr 45 skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 1,30 e. m.

In fidem
A. v. *Krusens tjerna*.

Torsdagen den 25 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 18 i denna månad.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 199, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående visst undantag från gällande bestämmelser om tiden för skjutsentreprenader.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående införsel, tillverkning och försäljning af sackarin m. m.;

nr 201, i fråga om dels särskild afgift för brännvin, som tillverkas vid bränneri under tid, då vissa utländska råämnen där användas, dels ock särskild skatt å dylika ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse; samt

nr 202, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 531, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, med anledning af Första kammarens beslut i ärendet rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att den till städerna under villkor af oförytterlighet donerade jord ej må afhändas stä-

derna utan Riksdagens samtycke, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk lönereglering för medicinalstyrelsen m. m., och

nr 111, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anvisande af medel för fortsättande af arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer m. m.;

sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 memorial:

nr 4, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 utlåtande nr 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående utlämnande af lån åt kommuner från konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. samt om anslag till utredningens verkställande, och

nr 5, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 kanslipersonal och vaktbetjäning;

bevillningsutskottets memorial nr 40, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin; äfvensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utlånande af postsparbankens medel för beredande af tillfälle åt mindre bemedlade personer att skaffa sig jordbruk eller bostäder.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 45.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,10 e. m.

In fidem

A. E. M. Ericsson.
